



T.C.

**AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ**  
**EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**  
**İLKÖĞRETİM ANA BİLİM DALI**

**YÜKSEK**  
**LİSANS**  
**TEZİ**

**ANNELERİN 60-66 AYLIK KIZ VE ERKEK**  
**ÇOCUKLARDAN ÖZ BAKIM BECERİLERİNE**  
**İLİŞKİN BEKLENTİLERİ: BİR KARMA**  
**YÖNTEM ARAŞTIRMASI**

**MELİKE ÇETİN DOĞAN**

**İLKÖĞRETİM**  
**TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI**

**Antalya, 2019**



**T.C.  
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ  
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ  
İLKÖĞRETİM ANA BİLİM DALI  
İLKÖĞRETİM TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI**

**ANNELERİN 60-66 AYLIK KIZ VE ERKEK ÇOCUKLARDAN ÖZ BAKIM  
BECERİLERİNE İLİŞKİN BEKLENTİLERİ: BİR KARMA YÖNTEM  
ARAŞTIRMASI**

**YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**Melike ÇETİN DOĞAN**

**Danışman: Dr.Öğr.Üyesi Hale KOÇER**

**Antalya, 2019**

## DOĞRULUK BEYANI

Yüksek lisans olarak sunduğum bu çalışmayı, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yol ve yardıma başvurmaksızın yazdığımı, yararlandığım eserlerin kaynakçalardan gösterilenlerden oluştuğunu ve bu eserleri her kullandığımda alıntı yaparak yararlandığımı belirtir; bunu onurumla doğrularım. Enstitü tarafından belli bir zamana bağlı olmaksızın, tezime ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçlara katlanacağımı bildiririm.

30.10.2019

Melike ÇETİN DOĞAN

 İmza

T.C.  
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ  
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Melike ÇETİN DOĞAN 'nın bu çalışması 20/08/2019 tarihinde jürimiz tarafından İlköğretim Anabilim Dalı Okul Öncesi Öğretmenliği Tezli Yüksek Lisans Programında Yüksek Lisans Tezi olarak oy birliği/oy çokluğu ile kabul edilmiştir

İMZA

Başkan : Prof. Dr. Feride BACANLI



Gazi Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bölümü

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Yakup YILDIRIM



Akdeniz Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Temel Eğitim Bölümü

Üye (Danışman) : Dr. Öğr. Üyesi Hale KOÇER



Akdeniz Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Temel Eğitim Bölümü

YÜKSEK LISANS TEZİNİN ADI: Annelerin 60-66 Aylık Kız ve Erkek Çocuklardan Çizgi Bakım Becerilerine İlişkin Beklentileri:  
Bir Karma Yöntem Araştırması

ONAY: Bu tez, Enstitü Yönetim Kurulunca belirlenen yukarıdaki jüri üyeleri tarafından uygun görülmüş ve Enstitü Yönetim Kurulunun ..... tarihli ve ..... sayılı kararıyla kabul edilmiştir.

Doç. Dr. Ramazan KARATAŞ

Enstitü Müdürü

## TEŞEKKÜR METNİ

Öncelikle sadece danışmanım diyerek kısaca bahsedip geçemeyeceğim, akademik bakış açısını yol edindiğim, bilgi ve deneyimlerinden ilham aldığım, sadece tez çalışmamda değil ihtiyacım olan her anımda uzakta da olsam hep arkamda, yanımda olduğunu bildiğim Hocam Dr. Öğr. Üyesi Hale KOÇER'e teşekkürü bir borç bilirim.

Lisans eğitimimde olduğu gibi, yüksek lisans öğrenimim boyunca da fikir ve görüşleriyle çalışmama olan katkılarından dolayı Prof. Dr. Fatma ÜNAL'a, Prof. Dr. Demet EROL ÖNGEN'e ayrıca tez savunmamda jüri üyeliği yaparak değerli görüş ve önerilerini sunan Prof. Dr. Feride BACANLI'ya ve Dr. Öğr. Üyesi Yakup YILDIRIM'a teşekkürlerimi sunarım.

Çalışmamda bilgilerini benimle paylaşarak katkı sağlayan Arş. Gör. Merve Ayvalli'ya, çalışmama gönüllü olarak katılmayı kabul eden tüm annelere ve çocuklara teşekkür ederim.

Aldığım her kararda ve seçtiğim her yolda olduğu gibi yüksek lisans eğitimimde de beni destekleyen emeklerime ortak olan, annem Medine ÇETİN'e ve babam Hüdayi ÇETİN'e minnettarım.

Ve kendime olan inancımı kaybettiğim her anımda beni motive etmeyi başaran, bu sürecin her anına şahitlik eden ve bir an olsun desteğini eksik etmeyen, hayat arkadaşım İsmet Koray DOĞAN'a sonsuz teşekkürler.

## ÖZET

### **ANNELERİN 60-66 AYLIK KIZ VE ERKEK ÇOCUKLARDAN ÖZ BAKIM BECERİLERİNE İLİŞKİN BEKLENTİLERİ: BİR KARMA YÖNTEM ARAŞTIRMASI**

ÇETİN DOĞAN, Melike

Yüksek Lisans, İlköğretim Ana Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Hale KOÇER

Ağustos 2019, 120 sayfa

Bu araştırmanın temel amacı, 60-66 aylık çocukları olan annelerin, kız ve erkek çocukların öz bakım becerilerine yönelik beklentilerinde anlamlı farklılık olup olmadığını belirlemektir. Ayrıca bu araştırmada çocukların cinsiyetlerine göre kurum ve ev yaşantılarında bu becerileri gösterme durumlarını ortaya koymak ve annelerin çocukların cinsiyetlerine göre öz bakım becerilerine ilişkin beklentilerindeki benzerlik ve farklılıkların nedenlerini incelemek amaçlanmıştır.

Araştırmada karma araştırma yöntemlerinden sıralı açıklayıcı tasarım (NİCEL→nitel) modeli kullanılmıştır. Araştırma grubu, 2018-2019 Eğitim Öğretim Yılı Muş İli Hasköy İlçesinde bulunan bağımsız anaokullarına devam eden 60-66 aylık 30 kız, 30 erkek olmak üzere toplam 60 çocuk ve bu çocukların annelerinden oluşmaktadır.

Araştırmanın nicel kısmında veri toplama aracı olarak Ayşe Çetinkaya (2012) tarafından geliştirilen Okul Öncesi Öz Bakım Becerileri Ölçeği'ndeki maddelerden faydalanılarak oluşturulan Anaokulu Yaşantıları Öz Bakım Beceri Anket Formu, Ev Yaşantıları Öz Bakım Beceri Anket Formu ve Çocuklardan Beklenen Öz Bakım Becerileri Anket Formu kullanılmıştır. Çocukların kurum yaşantısında gerçekleştirdiği öz bakım becerilerinin belirlenmesi amacıyla oluşturulan anket öğretmenler tarafından doldurulmuştur. Çocukların ev yaşantılarında gerçekleştirdikleri öz bakım becerilerin belirlenebilmesi için oluşturulan anket ise anneler tarafından doldurulmuştur. Nicel verilerin analizinde ki-kare fark testi kullanılmıştır. Annelerin çocukların öz bakım becerilerine ilişkin beklentilerinin belirlenebilmesi için araştırmacı, annelerle yüz yüze bireysel görüşmeler yapmıştır. Bu görüşmeler iki oturumda gerçekleştirilmiştir. İlk oturumda annelere "5 yaşındaki kız çocuğu ...yapar mı? " yönergesi verilmiştir. Verilen yönerge ile ankette yer alan maddeleri cevaplamaları istenmiştir. Bu oturumda annelerin kız çocuk beklentilerine ilişkin veriler

toplanmıştır. İki hafta ara ile yapılan ikinci oturumda aynı uygulama işlemi erkek çocuğuna yönelik yönergeler verilerek yapılmıştır.

Araştırmanın nitel kısmında, annelerin çocukların cinsiyetlerine göre öz bakım becerilerine ilişkin beklentilerinin nedenlerini toplumsal cinsiyet bağlamında incelemek amaçlanmıştır. Nicel araştırma verilerinden elde edilen sonuçlara göre, cinsiyetler arasında görülen beklenti farklılıklarını en çok gösteren 4 anne nitel çalışma grubuna alınmıştır. Bu annelerin beklentilerindeki farklılıkların nedenlerini belirlemeye yönelik yarı yapılandırılmış görüşme formu oluşturulmuştur. Verilerin analizinde betimsel ve içerik analizi kullanılmıştır.

Araştırma sonuçları annelerin kız ve erkek çocukların öz bakım becerilerine yönelik beklentilerinden sadece tertip düzen becerilerine ilişkin maddelerde kız çocuklarına ait beklentiler lehine istatistiksel olarak anlamlı farklılık tespit edilmiştir. Aynı zamanda kız ve erkek çocukların öz bakım becerileri ile ilgili gösterdikleri davranışların kurum ve ev yaşantısında farklılık gösterdiği bulunmuştur. Annelerin çocukların cinsiyetine göre tertip düzen becerilerine ilişkin beklentilerinin farklılaşmasının sebepleri üzerinde içerik analizi yapılmıştır. Bu analiz sonuçları; annelerin “erkeklerin tertip düzen becerilerine sahip olmayışı” “kızların tertip düzen işlerine daha istekli olması” “kızların anneyi model alması” “babanın olumsuz model olması” “ev temizliğinin kadın işi olması” ve “erkek çocuklardan tertip düzen davranışlarının talep edilmemesi” kategorilerinde ele alınabileceğini ortaya koymuştur.

**Anahtar Kelimeler:** *cinsiyet, toplumsal cinsiyet, öz bakım, okul öncesi eğitim, anne tutumları, karma yöntem.*



## ABSTRACT

### **MOTHERS' EXPECTATIONS RELATED WITH SELF-CARE SKILLS FROM 60-66 MONTHS GIRL AND BOY CHILDREN**

ÇETİN DOĞAN, Melike

Master, Department of Elementary School

Thesis Advisor: Asst. Prof. Dr. Hale KOÇER

August 2019, page 120

The aim of the study is that determining whether there are difference about the expectations of mothers for self-care abilities of girl and boy children who are 60- 66 months old. Also, intended showing the situation of the expressing of these abilities in their life of institution and house according to the sex of children and studying the expectations of mothers for self-care abilities in regard to the sex of children by comparing the expectations.

In the study, the mixed method used. The group of search consists of 60-66 months old 30 girls, 30 boys, totally 60 children that continue the independent kindergartens in Muş town Hasköy province at 2018-2019 academic year and their mothers.

In the quantitative part of the study, the surveys, that are formed as appropriate to articles of “The scale of Preschool Self-Care Abilities” which is developed by Ayşe Çetinkaya (2012), are used as data collection. The survey which is formed to determine children’s self- care abilities in experience of institution is filled up by teachers. The survey that is formed to determine children’s self- care abilities in home is filled up by mothers. The researcher interview with mothers face to face to understand the expectations of mothers for self-care abilities of their children, these interviews are made as two section. In the first section, the instruction that includes “Does a 5 years old girl do.....?” question is directed to mothers. With the instruction, they are expected to give answer to articles of survey. From this section, the data that includes expectation of mothers for girls are collected. After two weeks, the second section is made with same process for boys by giving instructions. In analyze of quantitative data, the chi-square difference test is used.

In the qualitative part of search, it is aimed that the searching of mothers' expectations that are for their children's self-care abilities in terms of sex. According to data results of quantitative study, 4 mothers who show the biggest differences between sex are taken to working group. In order to determine the causes of different expectations of mothers, a semi-structured form is created. For the analyze of data, depictive and content analyze are used. According to result of study, differences are determined. In terms of regularity, mothers are expecting the results which are in support of girls when they are compared with boys. At the same time, there are some determined differences between behaviors of boys' and girls' self-care abilities in houses and institutions.

In the interviews, the expectations of mothers for regularity ability show difference according to sex and their statements are studied in terms of gender. The reasons behind the expectations are based on "lacking of regularity in terms of boys", "having desire for regularity in terms of girls", "taking mothers as role model by girls", "being a negative role model in terms of father", "cleaning home is a duty for women" and "not expecting the regularity from boys". These are the reasons for differences in expectations.

**Key words:** *sex, gender, self-care, preschool education, mother attitudes, mixed method.*

## İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR METNİ.....	i
ÖZET .....	ii
ABSTRACT .....	iv
İÇİNDEKİLER.....	vi
TABLolar LİSTESİ .....	vi
KISALTMALAR LİSTESİ .....	viii

### BÖLÜM I

#### GİRİŞ

1.1. Problem Durumu .....	1
1.2. Amaç.....	3
1.3. Önem .....	4
1.4. Varsayımlar .....	7
1.5. Sınırlılıklar.....	7
1.6. Tanımlar .....	7

### BÖLÜM II

#### KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1 Cinsiyet ve Toplumsal Cinsiyet Kavramları .....	9
2.2 Toplumsal Cinsiyete Dair Kuramlar .....	11
2.2.1 Psikanalitik Kuram .....	11
2.2.2 Sosyal Öğrenme Kuramı.....	13
2.2.3 Bilişsel Gelişim Kuramı.....	14
2.2.4 Toplumsal Cinsiyet Şema Kuramı .....	16
2.3 Toplumsal Cinsiyetin Gelişimi.....	18
2.4 Toplumsal Cinsiyet Gelişimini Etkileyen Etmenler.....	21
2.4.1 Biyolojik Etmenler.....	21
2.4.2 Çevresel Etmenler .....	22
2.4.2.1 Aile .....	22
2.4.2.2 Akran Grupları, Oyun ve Oyuncaklar .....	23
2.4.2.3 Eğitim Sistemi: Okul, Öğretmen ve Kitaplar .....	25
2.4.2.4 Medya ve Kitle İletişim Araçları.....	26
2.5 Temel Alışkanlıklar ve Öz Bakım Becerileri .....	28
2.5.1 Öz Bakım Becerilerinin Çocuğun Gelişim Sürecinde Kazanılması .....	29
2.5.2 Okul Öncesi Dönemde Öz Bakım Becerileri.....	30
2.6 İlgili Araştırmalar .....	31

2.6.1 Öz Bakım Becerilerine İlişkin Yapılan Çalışmalar .....	31
2.6.1.1 Yurt İçinde Yapılan Çalışmalar.....	31
2.6.1.2 Yurt Dışında Yapılan Çalışmalar .....	32
2.6.2 Ebeveynlerin Toplumsal Cinsiyet Rolü Beklentilerine İlişkin Yapılan Çalışmalar ....	33
2.6.2.1 Yurt İçinde Yapılan Çalışmalar.....	33
2.6.2.2 Yurt Dışında Yapılan Çalışmalar .....	34

### **BÖLÜM III YÖNTEM**

3.1 Araştırma Modeli.....	36
3.2 Çalışma Grubu.....	36
3.3 Veri Toplama Araçları.....	37
3.3.1 Çocuklardan Beklenen Öz Bakım Becerileri Anket Formu .....	37
3.3.2 Anaokulu Yaşantıları Öz Bakım Beceri Anket Formu .....	38
3.3.3 Ev Yaşantıları Öz Bakım Beceri Anket Formu .....	39
3.3.4 Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu .....	39
3.4 Verilerin Toplanması.....	39
3.5 Verilerin Analizi .....	41

### **BÖLÜM IV BULGULAR**

4.1 Araştırmanın Nicel Kısımına Ait Bulgular.....	43
4.1.1 Annelerin Çocukların Cinsiyetlerine Göre Öz Bakım Becerileri İle İlgili Beklentilerine Yönelik Bulgular .....	43
4.1.1.1 Annelerin Çocukların Yemek Yeme Becerisine Ait Beklentilerinin Cinsiyete Göre Karşılaştırılmasına Ait Bulgular.....	43
4.1.1.2 Annelerin Çocukların Giyinme-Soyunma Becerisine Ait Beklentilerinin Cinsiyete Göre Karşılaştırılmasına Ait Bulgular.....	45
4.1.1.3 Annelerin Çocukların Temizlik Becerisine Ait Beklentilerinin Cinsiyete Göre Karşılaştırılmasına Ait Bulgular.....	46
4.1.1.4 Annelerin Çocukların Kendini Tehlikelerden Koruma Becerisine Ait Beklentilerinin Cinsiyete Göre Karşılaştırılmasına Ait Bulgular .....	48
4.1.1.5 Annelerin Çocukların Tuvalet Becerisine Ait Beklentilerinin Cinsiyete Göre Karşılaştırılmasına Ait Bulgular.....	49
4.1.1.6 Annelerin Çocukların Tertip-Düzen Becerisine Ait Beklentilerinin Cinsiyete Göre Karşılaştırılmasına Ait Bulgular.....	50
4.1.2 60-66 Aylık Kız ve Erkek Çocukların Öz Bakım Becerilerine Yönelik Kurum Yaşantısında Gerçekleştirdikleri Davranışlara Yönelik Bulgular.....	52

4.1.2.1 Araştırma Grubundaki Çocukların Cinsiyetlerine Göre Kurum Yaşantısında Gözlenen Yemek Yeme Becerilerinin Karşılaştırılmasına Ait Bulgular .....	52
4.1.2.2 Araştırma Grubundaki Çocukların Cinsiyetlerine Göre Kurum Yaşantısında Gözlenen Giyinme- Soyunma Becerilerinin Karşılaştırılmasına Ait Bulgular .....	54
4.1.2.3 Araştırma Grubundaki Çocukların Cinsiyetlerine Göre Kurum Yaşantısında Gözlenen Temizlik Becerilerinin Karşılaştırılmasına Ait Bulgular .....	55
4.1.2.4 Araştırma Grubundaki Çocukların Cinsiyetlerine Göre Kurum Yaşantısında Gözlenen Kendini Tehlikelerden Koruma Becerilerinin Karşılaştırılmasına Ait Bulgular .....	56
4.1.2.5 Araştırma Grubundaki Çocukların Cinsiyetlerine Göre Kurum Yaşantısında Gözlenen Tuvalet Alışkanlığı Becerilerinin Karşılaştırılmasına Ait Bulgular .....	57
4.1.2.6 Araştırma Grubundaki Çocukların Cinsiyetlerine Göre Kurum Yaşantısında Gözlenen Tertip-Düzen Becerilerinin Karşılaştırılmasına Ait Bulgular .....	58
4.1.3 60-66 Aylık Kız ve Erkek Çocukların Öz Bakım Becerilerine Yönelik Ev Yaşantısında Gerçekleştirdikleri Davranışlara Yönelik Bulgular.....	60
4.1.3.1 Araştırma Grubundaki Çocukların Cinsiyetlerine Göre Ev Yaşantısında Gözlenen Yemek Yeme Becerilerinin Karşılaştırılmasına Ait Bulgular.....	60
4.1.3.2 Araştırma Grubundaki Çocukların Cinsiyetlerine Ev Yaşantısında Gözlenen Giyinme- Soyunma Becerilerinin Karşılaştırılmasına Ait Bulgular .....	62
4.1.3.3 Araştırma Grubundaki Çocukların Cinsiyetlerine Göre Ev Yaşantısında Gözlenen Temizlik Becerilerinin Karşılaştırılmasına Ait Bulgular .....	63
4.1.3.4 Araştırma Grubundaki Çocukların Cinsiyetlerine Göre Ev Yaşantısında Gözlenen Kendini Tehlikelerden Koruma Becerilerinin Karşılaştırılmasına Ait Bulgular .....	65
4.1.3.5 Araştırma Grubundaki Çocukların Cinsiyetlerine Göre Ev Yaşantısında Gözlenen Tuvalet Alışkanlığı Becerilerinin Karşılaştırılmasına Ait Bulgular.....	66
4.1.3.6 Araştırma Grubundaki Çocukların Cinsiyetlerine Göre Ev Yaşantısında Gözlenen Tertip-Düzen Becerilerinin Karşılaştırılmasına Ait Bulgular .....	68
4.2 Araştırmanın Nitel Kısımına Ait Bulgular .....	69

## **BÖLÜM V**

### **SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER**

5.1 Sonuç ve Tartışma .....	74
5.2 Öneriler.....	79
KAYNAKÇA .....	81
EKLER .....	89
EK-1 Anaokulu Yaşantıları Öz Bakım Beceri Anket Formu .....	89
EK-2 Ev Yaşantıları Öz Bakım Beceri Anket Formu.....	92
EK-3 Çocuklardan Beklenen Öz Bakım Becerileri Anket Formu.....	95
EK-4 Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu .....	98

ETİK KURUL KARARI.....	99
ÖLÇEK KULLANIM İZİNLERİ.....	100
MİLLİ EĞİTİM BAKANLIĞI ARAŞTIRMA İZİNİ .....	101
BİLDİRİM.....	102
ÖZGEÇMİŞ.....	103
İNTİHAL RAPORU.....	104



## TABLolar LİSTESİ

Tablo 4.1.: Annelerin Kız ve Erkek Çocukların Yemek Yeme Becerilerine İlişkin Beklentileri Arasındaki Farklar.....	43
Tablo 4.2.: Annelerin Kız ve Erkek Çocukların Giyinme-Soyunma Becerilerine İlişkin Beklentileri Arasındaki Farklar.....	45
Tablo 4.3.: Annelerin Kız ve Erkek Çocukların Temizlik Becerilerine İlişkin Beklentileri Arasındaki Farklar.....	46
Tablo 4.4.: Annelerin Kız ve Erkek Çocukların Kendini Tehlikelerden Koruma Becerilerine İlişkin Beklentileri Arasındaki Farklar.....	48
Tablo 4.5.: Annelerin Kız ve Erkek Çocukların Tuvalet Becerilerine İlişkin Beklentileri Arasındaki Farklar.....	49
Tablo 4.6.: Annelerin Kız ve Erkek Çocukların Tertip-Düzen Becerilerine İlişkin Beklentileri Arasındaki Farklar.....	51
Tablo 4.7.: Kız ve Erkek Çocukların Kurum Yaşantısında Gözlenen Yemek Yeme Becerileri Arasındaki Farklar.....	52
Tablo 4.8.: Kız ve Erkek Çocukların Kurum Yaşantısında Gözlenen Giyinme-Soyunma Becerileri Arasındaki farklar.....	54
Tablo 4.9.: Kız ve Erkek Çocukların Kurum Yaşantısında Gözlenen Temizlik Becerileri Arasındaki Farklar.....	55
Tablo 4.10.: Kız ve Erkek Çocukların Kurum Yaşantısında Gözlenen Kendini Tehlikelerden Koruma Becerileri Arasındaki Farklar.....	56
Tablo 4.11.: Kız ve Erkek Çocukların Kurum Yaşantısında Gözlenen Tuvalet Alışkanlığı Becerileri Arasındaki Farklar.....	57
Tablo 4.12.: Kız ve Erkek Çocukların Kurum Yaşantısında Gözlenen Tertip-Düzen Becerileri Arasındaki Farklar.....	59
Tablo 4.13.: Kız ve Erkek Çocukların Ev Yaşantısında Gözlenen Yemek Yeme Becerileri Arasındaki Farklar.....	60
Tablo 4.14.: Kız ve Erkek Çocukların Ev Yaşantısında Gözlenen Giyinme-Soyunma Becerileri Arasındaki Farklar.....	62
Tablo 4.15.: Kız ve Erkek Çocukların Ev Yaşantısında Gözlenen Temizlik Becerileri Arasındaki Farklar.....	63
Tablo 4.16.: Kız ve Erkek Çocukların Ev Yaşantısında Gözlenen Kendini Tehlikelerden Koruma Becerileri Arasındaki Farklar.....	65
Tablo 4.17.: Kız ve Erkek Çocukların Ev Yaşantısında Gözlenen Tuvalet Alışkanlığı Becerileri Arasındaki Farklar.....	67

Tablo 4.18.: Kız ve Erkek Çocukların Ev Yaşantısında Gözlenen Tertip-Düzen Becerileri Arasındaki Farklar.....	68
Tablo 4.19.: Erkek Çocukların Hiç ya da Nadiren Yapacağını Ancak Kız Çocukların Çoğunlukla ve Her Zaman Yapacağını Belirtildiği Yanıtların, Tertip Düzene İlişkin Becerilere Göre Dağılımı Dağılımı.....	71
Tablo 4.20.: Annelerin Cinsiyete Göre Öz Bakım Becerilerine Yer Verilmesine İlişkin Deneyimleri.....	72





## KISALTMALAR LİSTESİ

akt. :aktaran

Ed. : editör

Çev. :çeviren

vb. : ve benzeri

diğ. : diğerleri



# BÖLÜM I

## GİRİŞ

### 1.1. Problem Durumu

İnsan gelişimi; döllenmeden başlayarak yaşam boyu devam eden, zaman boyutunda ve yaşa bağlı olarak, olgunlaşma, yaşantı ve öğrenme sonucu gözlenen düzenli ve birbirini izleyen değişimler olarak tanımlanmaktadır. Bireyin bu değişim sürecine etki eden birçok etken bulunmaktadır. Bu etkenler temelde biyolojik ve çevresel olarak sınıflandırılmaktadır. Biyolojik etkenler bireyin doğuştan getirdiği kalıtsal özellikleri taşıyarak, doğduğu fiziksel çevreye ve topluma uyumunu sağlayacak davranış ile beklentiler ise çevresel etmenleri oluşturmaktadır (Berk, 2013, s.9).

Gelişimi etkileyen biyolojik etmenlerin sonucu olan ve kalıtsal bağlamda cinsiyet kromozomlarının belirleyici olduğu bir özellik olarak ortaya çıkan cinsiyeti Lips (2001) bireyin biyolojik cinsiyetine göre belirlenen demografik bir kategori olarak tanımlamaktadır. Aynı zamanda gelişimi etkileyen çevresel bir etmen olarak karşımıza çıkan toplumsal cinsiyet kavramı, bireyin biyolojik cinsiyetine dayalı olarak, kadın veya erkek olmanın toplumsal ve kültürel anlamlarını içeren beklentilerinden oluştuğu ifade edilmektedir (Rice,1996; akt. Dökmen, 2010, s.31).

Evrensel düzeyde dişi ve erkek olmanın biyolojik yönleri ile toplumsal yönleri arasındaki ayrımın ortaya koyulması cinsiyet ve toplumsal cinsiyet kavramlarının daha açık bir şekilde ifade edilmesinde önem arz etmektedir. Ancak gelişimin biyolojik ve çevresel yönlerinin birbirinden tamamen ayrı düşünülmemeyeceği gibi gelişimsel sürecin bir parçası olan cinsiyet ve toplumsal cinsiyet kavramlarının da birbirinden tamamen bağımsız olduğunu söylemek mümkün değildir. Bu bağlamda bakıldığında, Lips (2001) kültürün her iki cinsiyetten yerine getirmelerini beklediği rollerin kadın ve erkeğin fiziksel bedenlerine ilişkin yaptıkları gözlemlerden tamamen ayrı düşünülmesinin doğru olmayacağını ifade etmektedir.

Dökmen de (2010) toplumsal cinsiyet rolü kavramını tanımlarken cinsiyet ve toplumsal cinsiyet kavramlarının birbirlerini etkilediklerini belirterek toplumsal cinsiyet rollerini biyolojik cinsiyet kavramının kültürel anlamları olarak karşımıza çıktığına değinmiş ve toplumsal cinsiyet rolünü toplumun, bireylerin cinsiyetlerine ilişkin yerine getirmelerini bekledikleri beklentiler olarak ifade etmiştir. Bireylerin bu davranış, özellik ve beklentileri öğrenmeleri doğal bir gelişimsel süreç olarak görülmektedir. Bu öğrenme süreci pek çok toplumda sadece biyolojik cinsiyete ilişkin özelliklerin öğrenilmesi ile sınırlı kalmayıp,

toplumun yapısı, kültürü, değer yargıları ile yoğrulmuş ön yargıları ve cinsiyet ayrımcılığına temel oluşturan pek çok kalıp yargıyı da içerisinde barındırma riski taşımaktadır.

Morris (1969/2002) toplumsal cinsiyet kalıp yargıları ile toplumsal cinsiyet rollerinin birlikte ele alındığına dikkati çekmektedir. Örneğin, erkeklerin cesur ya da güçlü olduklarına dair kalıp yargıya sahip bir birey, bir erkekten koruyucu olma rolünü yerine getirmesini bekleyebilmektedir. Condry ve Condry (1976) kalıp yargılar ile cinsiyet rolleri arasındaki ilişkiye odaklandıkları çalışmalarında, yetişkinlerin yaylı bir kutunun içinden çıkan kuklayı izleyen ve tepki veren 9 aylık bebekleri izlemeleri istenmiştir. Bebekler aynı şekilde giydirilmiştir ve bebeğin erkek olduğu söylenen yetişkinler bu tepkiyi öfke, kız olduğunu düşünler ise bu tepkiyi korku olarak tanımlamışlardır.

Ayrıca pek çok kültürde cinsiyet rolü kalıp yargılarının benzerlik gösterdiği yapılan araştırmalarda da görülmüştür. Williams ve Best (1990) 28 ülkedeki yetişkinler üzerinde ve 24 ülkede çocuklar üzerinde yaptıkları çalışmalarında toplumsal cinsiyet kalıpyargılarını belirlemeyi amaçlamışlardır. Bu araştırmaya göre kadınlarda görülen en güçlü kalıpyargı yumuşak kalplilik, narinlik, zayıflık ve uysallık iken, erkeklerde katılık, acımasızlık, saldırganlık ve maceracılık olduğunu ortaya koymuşlardır (akt. Bee ve Boyd, 2009, s.575).

Dünya üzerindeki birçok farklı ülke, kültür, tarih ve toplum yapıları farklı olsa da, yapılan araştırmalarda eril ve dişi cinsiyetten farklı cinsiyet rolü bekleniyor olması ve bu beklentilerin her cinsiyet için birden çok ortak noktada benzerlik göstermesi toplumsal cinsiyet kavramının öneminin evrensel düzeyde olduğunu göstermektedir.

Cinsiyet ve toplumsal cinsiyet kavramları gelişimsel süreçler içerisinde öğrenilen kavramlar olması sebebiyle, toplumların cinsiyet rolü beklentilerin her iki cinsiyet için farklı olmasının nedenleri araştırılırken gelişimsel süreçlere yönelmek ve gelişimi etkileyen toplumsal faktörlerin etkilerinin göz ardı edilmemesi gerekmektedir. Bu bağlamda ebeveynler, kardeşler, akran grupları, öğretmenler ve kitle iletişim araçlarının cinsiyet rolünün gelişimini etkileyen toplumsal faktörler arasında bulunduğu ifade edilmektedir. (Yağan Güder,2014).

Toplumsal cinsiyet rollerinin gelişimini etkileyen ebeveyn faktörüne gelişimsel çerçeveden bakıldığında çocuklar ile onları büyüten ebeveynler arasındaki etkileşimin çocuğun benliği ile ilgili ipuçları verdiği belirtilmektedir. Aynı zamanda ebeveynlerin toplumun değer yargıları, gelenek ve görenekleri, inançlarından etkilenecek şekilde gelişmekte olan çocuklarını da aynı doğrultuda etkiledikleri ifade edilmektedir (Kağıtçıbaşı, 2010). İnsan gelişiminde büyük etkisi olan ebeveyn faktörü, toplumsal cinsiyet kavramının gelişiminde ve öğrenilmesi süreçlerinde de aynı derecede öneme sahiptir. Ebeveynler toplumsal cinsiyet

rollerinin gelişiminde toplumsal değerlerin, inançların gelenek ve göreneklerin aktarıcısı konumundadır.

Birçok ebeveyn çocuklarına eşitlikçi bir tavırla yaklaşım gösterme çabasında olsa da, kızların ve erkeklerin hem biyolojik hem toplumsal anlamda birbirlerinden farklı olduklarına inanmaları halinde farkında olarak ya da olmayarak çocuklarından yerine getirmesini bekledikleri cinsiyet rollerinin kız ve erkek olma durumuna göre farklı olabileceği düşünülmektedir.

Ebeveynlerin beklentilerine paralel olarak gelişim ve öğrenmenin tüm gelişim alanlarında çok hızlı ilerlediği okul öncesi dönem, toplumsal cinsiyet rollerinin çocuklara ebeveynleri tarafından yansıtılması ve öğretilmesi açısından önemli bir evredir. Okul öncesi dönemde çocuğa sahip olan ebeveynlerin toplumsal cinsiyete ilişkin tutum ve beklentilerinin çocukların tüm gelişim alanlarına etkisi olabileceği gibi, öz bakım becerilerini de etkileyebileceği düşünülmektedir. Bu nedenle okul öncesi dönemdeki çocukların öz bakım becerilerini destekleyici konumda olan aile ve kurum faktörlerinin işbirliği içerisinde olması önem taşımaktadır (Yalçın, M., Başal, M., Çetinkaya, A., 2013).

Bu sebeple araştırmanın temel problemi Türkiye’de 60-66 aylık çocukları olan annelerin, çocukların öz bakım becerilerine yönelik beklentilerinin cinsiyete göre farklılaşp farklılaşmadığının ortaya koyulması, çocukların cinsiyetlerine göre öz bakım becerilerinin karşılaştırılması ve çocukların cinsiyetlerine göre öz bakım becerilerine ilişkin beklentilerindeki benzerlik ve farklılıkların nedenlerinin incelenmesidir.

## **1.2. Amaç**

Bu araştırmanın temel amacı, 60-66 aylık çocukları olan annelerin, kız ve erkek çocukların öz bakım becerilerine yönelik beklentilerinde anlamlı farklılık olup olmadığını belirlemektir. Ayrıca bu çalışmada çocukların cinsiyetlerine göre kurum ve ev yaşantılarında bu becerileri gösterme durumlarını ortaya koymak ve annelerin çocukların cinsiyetlerine göre öz bakım becerilerine ilişkin beklentilerindeki benzerlik ve farklılıkların nedenlerini incelemek amaçlanmıştır.

Bu amaç doğrultusunda araştırmanın cevap aradığı alt amaçlar şöyle belirlenmiştir;

1. Annelerin, 60-66 aylık çocukların öz bakım becerilerine yönelik beklentileri cinsiyete göre anlamlı olarak farklılaşmakta mıdır?

2. 60-66 aylık kız ve erkek çocukların kurum yaşantısında gerçekleştirdikleri öz bakım becerileri arasında anlamlı fark var mıdır?
3. 60-66 aylık kız ve erkek çocukların ev yaşantısında gerçekleştirdikleri öz bakım becerileri arasında anlamlı fark var mıdır?
4. 60-66 aylık kız çocuklarının öz bakım becerilerinin farklı olduğunu belirten annelerin beklentilerindeki farklılığın nedenlerine ilişkin görüşleri nelerdir?

### 1.3. Önem

Sınıflandırma, yaşamımızın pek çok alanında başvurduğumuz bilişsel bir işlemdir. Piaget'e göre bireyler bilişsel sınıflandırmalar yaparken şemalara ihtiyaç duyarlar. Şema, bireyin dünyayı tanımak ve anlamlandırmak amacıyla geliştirdiği bilişsel bir yapı, aynı zamanda edinilen yeni bilgilerin de yerleşeceği bir çerçeve olarak tanımlanmaktadır (Özdemir, Özdemir, Kadak ve Nasıroğlu, 2012). Şemalar sınıflandırma yaparken, grup içerisinde benzerliği arttırdığı gibi diğer gruplar ile arasındaki farklılığı da belirginleştirmektedir. Böylece yaşamdaki bir takım nesne veya olguları tanımak ve anlamak kolaylaşmaktadır.

Toplumsal yaşamda bireyler için yapılan sınıflandırmalarda cinsiyet, yaş, eğitim seviyesi, medeni durum, etnik köken, dini inanış gibi özelliklerin sıklıkla kullanıldığı görülmektedir. Özellikle biyolojik cinsiyete dair yapılan toplumsal sınıflandırma yaşamın birçok alanında en sık kullanılan özelliktir. Araştırmacılar bu sınıflandırmalardan yola çıkarak cinsler arasında farklılıkların olup olmadığını tarihsel süreçte birçok kez araştırmalarına konu etmişlerdir. Cinslerin biyolojik yapılarında farklılıkların bulunduğu konusunda birçok noktada uzlaşmaya varılsa da psikolojik nitelikler hakkında çalışmalar hala devam etmektedir.

Bir kişinin cinsiyet, ırk gibi doğumuyla birlikte kazandığı nitelikler o kişinin atfedilmiş rollerini oluşturmaktadır. Bu niteliklerden her biri yaşamda uygun davranış ve normların oluşmasını sağlayan ve cinsiyet rollerini belirleyen beklentileri de içerisinde barındırır ve diğer insanların belleklerinde şemalar olarak örgütlenmektedir. Fiske ve Taylor (1984) toplumsal rol kavramını bir konuma bağlı kural ve davranış takımı olarak tanımlamaktadır. Bu nedenle rol şemaları toplumsal yapıya uygun norm ve davranışlara göre bireylerin zihinlerindeki bilgileri düzenledikleri bilişsel yapı olarak ifade edilmektedir. Rol şemaları aynı zamanda kalıp yargıları açıklarken de kullanılmaktadır. Kalıp yargılar, rollere ait şemaların, toplumsal olarak belirlenen ve aynı özelliği taşıyan bireyleri kategorize ederken kullanılan bir türü olarak ifade edilebilmektedir (akt. Dönmez,1992).

Morris'e göre (1969/2002) çocuklar büyüdükçe, toplumda kadından ve erkekten hangi davranışların beklendiğini öğrenirler. Bunu öğrendikçe de cinsiyet kalıp yargılarını geliştirirler. Bu kalıp yargılar çoğunlukla kızlar temiz ve naziktir, erkek çocuklar kaba ve gürültücüdür, kadınlar kibar ve koruyucudur, buna karşın erkekler yarışmacı, otoriter ve saldırgandır şeklindedir.

Cinsiyet rollerinin gelişim sürecine odaklanıldığında okul öncesi dönem olarak ifade edilen 0-6 yaş döneminin çocuklar için önemli gelişimsel süreçleri içerdiği yapılan araştırmalarda gözlemlenmiştir Kohlberg'e göre 2-6 yaş arasında çocuklar ilk aşamada kendilerini erkek veya dişi olarak tanımlamayı öğrenir, ardından cinsiyetin sürekliliğini anlamaya başlarlar. Son evrede ise cinsiyetin fiziksel görünümünden bağımsız olduğunu ve değişmeyeceğini anlarlar ve kendi cinslerine uygun davranışları kazanmaya yönelirler (Dökmen, 2010). Bem'e göre ise gelişim sürecindeki çocuk, toplumun kadın ve erkek tanımlamalarını öğrenir ve cinsiyete dair şemalar oluşturur. Bu şemalar kadın ve erkekle ilgili anatomik farkları, iş bölümünü, kişilik özelliklerini ve daha birçok çağrışımları içermektedir. Cinsiyetle ilişkili gelen her yeni bilgiyi bu şemalara bağlı olarak algılanır, kodlanır ve örgütlenir. Çocuk bu şemalardan yola çıkarak kendi cinsiyetine dair öğrendikleri ile kendilik kavramını oluşturur (Onur, 1997).

Çocukların cinsiyetine dair öğrendikleri doğrultusunda oluşturduğu kendilik kavramının bir gelişimsel süreci olduğu gibi, bu süreç diğer gelişim ve yeterlik alanlarına da etki edebilmektedir. İnsanın gelişim sürecinde, hemen tüm gelişim ve yeterlik alanlarında cinsiyete bağlı farklılıklar olup olmadığı pek çok araştırmaya konu olmaktadır. Bu araştırma sonuçların değerlendirilmesinde, biyolojik özellikler kadar bireylerin cinsiyetlerinden dolayı yaşantılarına etki eden ve öğrenme ile sonuçlanan fırsatlar da göz önünde bulundurulmaktadır. Bu araştırmalar, gelişimsel özellikler üzerindeki biyolojik cinsiyet etkeninin tersine, çocukların öğrenmeleriyle sonuçlanan yaşantılarını düzenleme yoluyla kontrol edilebilir etkenleri ortaya çıkarmak bakımından önemlidir.

Okul öncesi dönem olarak belirtilen 0-6 yaş aynı zamanda tüm gelişim alanlarının da çok hızlı değişim gösterdiği kritik bir dönem olarak gösterilmektedir. Bu dönemde öz bakım becerilerine ait davranışların kazanılmasında da önemli role sahiptir (Yavuzer, 2002). Önder (2003) öz bakım becerilerini çocuğun yemek yeme, tuvalet, giyinme, kişisel bakım gibi temel gereksinimlerini bir yetişkin desteğine ihtiyaç duymadan yapabilme becerisi olarak tanımlamaktadır. Bireyin doğumuyla birlikte yetişkine duyduğu ihtiyaç zamanla azalmakta ve ihtiyaçlarını kendi karşılar düzeye gelmektedir. Bu süreçte yetişkine duyulan ihtiyaç azalırken, bireylerin öz güvenleri arttığı ifade edilmektedir. Öz bakım becerilerinin

kazanılmasının kişilik gelişimine de önemli etkileri olduğuna değinen Bayhan ve Artan (2004), öz bakım becerilerini kazanan bireylerin bir işi yardım almadan yapıyor olabilmelerinin verdiği mutluluk ile öz güven gelişiminin de arttığını bununla aynı doğrultuda bağımsız hareket edilme, problem çözme gibi becerilerinin de gelişim gösterdiğini belirtmiştir.

Gelişimin birçok alanına etki eden bu davranışların kazanım sürecinde bireylere destek sunan kişilerin tutum, davranış ve beklentileri de büyük önem taşımaktadır. Özen'e göre (2001) alışkanlıkların kazanılması bireyin doğumu ile başlamaktadır, okul öncesi ve ilköğretim boyunca gelişmeye devam etmektedir. Bu süreçteki ilk ve en temel etkiye sahip kişi anne olarak gösterilmektedir ve annenin çocuğunun beslenmesinde, temizliğinde ve ona gösterdiği sevgisinde gösterdiği kararlılığın, düzenin ve duyarlılığın çok önemli olduğu ifade edilmektedir. Çocuğun okul öncesi döneme ait olumlu yaşantı izlerine sahip olması onun alışkanlıklarının ileriki dönemler için kalıcı olmasına yardımcı olmaktadır. Aynı zamanda ilk alışkanlıkların kazanılması ve devamlılığının sağlanmasının çocuğun topluma uyum sürecinde önemli bir rol oynadığına işaret edilmektedir.

Toplumsal uyum sürecinde çocuğun öz bakım becerileri gelişimine yetişkin desteğinde bulunan annelerin toplumsal normların tamamen dışında bir davranış göstermesi beklenmemektedir. Bu nedenle annenin toplumsal cinsiyet rollerine dair tutum ve beklentilerinin çocukların gelişimsel süreçlerinde etkili olacağı düşünülmektedir.

Ataerkil toplumlarda bulunan cinsiyete dair ayrımcılığın varlığı kadınlardan eve ve anneliğe ilişkin beklentilerin oluşmasına neden olmakta ve anneler bu beklentiler doğrultusunda daha çok ev işlerine ve çocuğa bakma, bakım verici olma rollerine itilmektedir. Bu nedenle anneler gerek öz bakım becerilerinin, gerekse toplumsal cinsiyet rollerinin gelişim ve aktarım sürecinde önemli rol üstlenmektedirler. Yapılan araştırmalarda ebeveyn ile çocuklarının toplumsal cinsiyete dair kalıp yargıları karşılaştırılmış ve büyük oranda benzer kalıpyargılara sahip oldukları ortaya konmuştur (Epstein ve Ward, 2011). Bu durumda annenin toplumsal cinsiyet algısının belirlenmesinin çocukların toplumsal cinsiyete ilişkin davranışlarının açıklanmasında önemli katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Cinsiyete ilişkin yapılan değerlendirmelerde toplumsal cinsiyet rolleri ile toplumsal cinsiyet kalıp yargıları birlikte yer almaktadır. Morris (1986/2002), kalıp yargıların abartılmış genellemeler olduğunu belirterek, genellemelerin göz ardı edilemeyecek kadar önemli bilişsel kısıtlamalar anlamına geldiğini savunmaktadır. Bu nedenle çocukların kişilik özelliklerine, isteklerine ve tercihlerine dikkat etmek yerine, onlardan kalıp yargılar taşıyan cinsiyet rollerini gerçekleştirmelerini beklemek, çocukların potansiyellerini tam olarak ortaya koymamaları ile sonuçlanabilir.

Küçük yaşlarda edinilmeye başlanan cinsiyet kalıp yargıları sonraki yıllarda kişilerin hayatlarında belirleyici hale gelmektedir. Bu kalıp yargılar kişileri düşüncelerinde ve seçimlerini de kısıtlayabilmekte, kişilerin bakış açılarını daraltabilmektedir. Navaro' ya göre (2000) toplumun beklentilerini sorgulamadan kabullenen ve davranışlarını bu doğrultuda şekillendiren bireyler, hem fikir hem de davranışlarında kendileri olmaz, özgürleşemezler.

Bu nedenlerle çalışma, cinsiyet rolleri üzerinde en azından kontrol edilebilir faktörleri, yaşamın her cinsiyet için adil bir biçimde paylaşılmasına olanak verebilecek şekilde düzenlemeye yönelik önerilerin geliştirilmesine ortam hazırlaması, eğitim ortamlarının düzenlenmesi çocukların kendi tercihlerinin ve anne babaların çocukların cinsiyet rollerinin oluşturulması üzerindeki etkilerini belirlemek açısından önemli görülmektedir.

#### **1.4. Varsayımlar**

Annelerle yapılan, birinci ve ikinci görüşmelerde kendilerine sorulan soruları içtenlikle ve yansız olarak dinledikleri ve yanıtladıkları varsayılmaktadır.

#### **1.5. Sınırlılıklar**

Araştırmadan elde edilen bulgular, 2018-2019 eğitim öğretim yılı Muş ili Hasköy ilçesinde bulunan anaokuluna devam eden 60-66 Aylık 30 kız, 30 erkek çocuktan oluşan toplam 60 çocuk ve bu çocukların anneleri ile sınırlıdır.

#### **1.6. Tanımlar**

Cinsiyet: Bütün canlılarda bir türün üyelerini, üreme yönünden birbirini tamamlayan erkek ve dişi olarak ayırt etme olanağı veren, anatomik ve fizyolojik özellikleri barındıran bedensel özelliklerin tümüdür (Bayhan ve Artan, 2011).

Toplumsal Cinsiyet: Bir kişinin cinsiyetinden ötürü toplum tarafından nasıl algılandığını; kadının ya da erkeğin nasıl görünmesi, düşünmesi, hissetmesi, giyinmesi, hareket etmesi ve içinde bulunan dünyayı nasıl algılaması gerektiğini tanımlayan bileşenlerin tümüdür (Helman, 1990).

Toplumsal Cinsiyet Rolü: Toplumun tanımladığı ve bireylerin yerine getirmelerini beklediği cinsiyetle ilişkili bir grup beklentidir (Dökmen, 2004).



Cinsiyet tiplemesi: Cinsiyete uygun tercihlerin, yeteneklerin, kişilik özelliklerinin, davranışların, kendilik kavramlarının kazanılması sürecidir (Bem, 1983).

Öz Bakım: Çocuğun temel ihtiyaçlarını (yemek yeme, giyinme, kişisel bakım, tuvalet vb.) yetişkin desteği olmaksızın yapabilme becerisidir (Önder, 2003).



## BÖLÜM II

### KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

#### 2.1 Cinsiyet ve Toplumsal Cinsiyet Kavramları

Cinsiyet ve toplumsal cinsiyet kavramlarının tanımlanmasına dair yapılan çalışmaların geçmişine bakıldığında kavramları açıklarken uzun yıllar boyunca ayrıma gidilmediği görülmektedir. Kavramların ayrımlaştırmasına yönelik bilimsel çalışmaların başlangıcında ise dünyada kadın hareketlerinin ortaya çıkması ile birlikte toplumsal cinsiyet kavramına dikkat çekilmesinin büyük oranda etkisi olmuştur (Burn, 1996).

Türkiye’de toplumsal cinsiyet kavramının tanım olarak benimsenmeye başlanması Dünyada olduğu gibi bu kavramlara dair çalışmalar en erken 1970’li yıllara dayanmaktadır. Bu dönemde bilimsel çalışmalara başlanmış olsa da hızlı bir ivme kaydedilmediği görülmektedir. Türkiye’de 1980 yılı sonrası artan kadın hareketi faaliyetleri ancak on yılsonunda toplumsal cinsiyete dair duyarlılığın oluşmasına ve bu konuda bilimsel çalışmaların artmasını sağlamıştır. 1990’lı yıllarda bilimsel çalışmalarda büyük aşama kaydedilmiş ve bu alanda yapılan çalışmaların daha çok 1990 yılından günümüze kadar olan dönemde yapılmış olduğu dikkati çekmektedir (Gümüsoğlu, 2016).

Kronolojik sürece bakıldığında ilk olarak benzer tanımlamalarla açıklanan bu kavramlar, uzunca bir süre ayrıma gidilmeden açıklanmış ancak bu alanda yapılan çalışmaların sonucu olarak zamanla, kavramlarla ilişkili daha geniş perspektifte tanımlamalara ve araştırma boyutlarına gidilmiştir. Bu çalışmalar süreç içerisinde kavramların ayırım noktalarına dikkat çekecek şekilde form kazanmış ve günümüzde de bu noktadan yola çıkarak ilerlemektedir.

Cinsiyet kavramı ve toplumsal cinsiyet kavramları üzerine yapılan çalışmalara bakıldığında birçok tanımlama ile karşılaşmaktadır. Helman (1990) cinsiyetin biyolojik ve toplumsal olarak birçok bileşenden oluştuğunu ve bu bileşenlerin her birinin farklı bir cinsiyet kavramını karşıladığını anlatmaktadır.

Helman’a göre (1990) bir kişinin cinsiyeti, birçok bileşenden oluşmaktadır.

Bu cinsiyet bileşenleri şunlardır:

1. Genotip, X ve Y olarak tanımlanan iki cinsiyet kromozomunun eşleşmesine dayanan genetik cinsiyet
2. Fenotip, fiziksel görünüm ve ikincil cinsiyet özelliklerinin gelişimine dayanan bedensel cinsiyet.
3. Kişinin kendi kendini algılayış biçimi ve davranışlarına dayanan psikolojik cinsiyet

4. Erkek ve kadının cinsiyetinden dolayı toplum tarafından nasıl algılandığını; kadının ya da erkeğin nasıl görünmesi, düşünmesi, hissetmesi, giyinmesi, hareket etmesi ve içinde bulunulan dünyayı nasıl algılaması gerektiğini tanımlayan toplumsal cinsiyet.

Cinsiyet temelinde şekillenen biyolojik özellikler ile bu özellikler üzerine sınıflandırılan toplumsal durumun cinsiyet ve toplumsal cinsiyet terimleri ile ayrıldığı görülmektedir. Kavramlarla ilgili yapılan diğer tanımlamalarda da aynı ayırım göze çarpmaktadır. Örneğin; San Bayhan ve Artan (2011) cinsiyet kavramını açıklarken erkek ve dişi olmanın biyolojik yönlerine dikkat çekmiş, cinsiyeti bütün canlılarda üreme yönünden birbirini tamamlayan ve aynı zamanda canlıları erkek ve dişi olarak ayıran bedensel özelliklerin tamamına verilen bir isim olarak tanımlamıştır. Acar ve Demir (2005), toplumsal cinsiyet kavramını, kültürel anlamda cinsiyet rollerinin ayrılması ve toplumun kadın ve erkeğe yüklediği cinsiyet rolleri olarak tanımlamıştır.

Cinsiyet rolü toplumu oluşturan birçok bileşenin etkisiyle tanımlanan ve bireylerin cinsiyetleri ile ilişkili olarak yerine getirmeleri beklenen beklentilerden oluşmaktadır. Ersoy (2009), cinsiyet rolüne ait tanımlamasını yaparken kadınlar ve erkekler arasındaki farklılık ve özelliklere dikkat çekmiş bu farklılıkların sadece biyolojik, fizyolojik ya da psikolojik olmadığını belirterek, bunun yanı sıra kültürel ve sosyolojik durumunda etkisi olduğuna işaret etmiştir. İnsan davranışlarının sadece yapısal özelliklerin ekseninde oluşmadığını aynı zamanda öğrenmenin de etkili olduğunu, kültür tarafından oluşturulan cinsiyete yönelik kalıp yargıların da bu süreçte öğrenilerek toplumsal cinsiyet rollerini etkilediğini belirtmiştir.

Bireyin üreme organları ve fizyolojik yapılarında bulunan farklılıklara göre kadın ve erkek olarak ayrılan cinsiyet kavramı, toplumsal cinsiyet terimlerinde ise kadın ve erkek cinsiyetinden beklenen beklentiler olarak ayrılmaktadır. Bu durum her iki kavramın birbiri ile olan ilişkisini ve buldukları ortak noktayı açıklayabilir.

Bu noktada dikkat çekilmesi gereken bir diğer unsur ise, cinsiyete dair yapılan sınıflandırma herhangi bir öğrenme ürünü olmayan, doğuştan getirilen biyolojik özellikler taşıırken, toplumsal cinsiyet kavramında cinsiyete dair beklenti farklarının bulunması bireylerin bulunduğu topluma uyum sağlama ve sosyalleşme sürecinde öğrenme sonucu oluşmaktadır. Bu farklılıklar da yine kavramlar arasında ayrılıklar olduğunu destekler niteliktedir.

Döllenmeden itibaren kromozomların etkisiyle oluşan cinsiyet kavramı, doğum ile birlikte ve hatta doğum öncesinde ebeveynlerin dünyaya gelecek bebeklerinin cinsiyetini öğrenmesiyle, toplumun kültürel pek çok öğelerini barındıran beklentilerinden inşa edilmiş toplumsal cinsiyet kavramının etkisi gözlenmeye başlanmaktadır.

Wood (1995), cinsiyetin biyolojik olarak içten geldiğini, toplumsal cinsiyetin ise biyolojik temelli olmadığını ve değişebilir olduğunu savunmuştur. Aynı zamanda toplumsal cinsiyetin zamanla öğrenilebilir ve süreç içerisinde tecrübelerde değişebilir niteliklere sahip olduğunu belirtmiştir.

Cinsiyet ile toplumsal cinsiyet kavramları arasındaki farkların belirlenmesi her iki kavramın daha iyi tanımlanarak anlaşılmasına, geçmişten gelen anlam birliğinin yok edilmesine ve kavramların benimsenmesine yardımcı olması açısından önemlidir. Ancak bir noktada kavramların tamamen birbirinden bağımsız olmadığını söylemek mümkündür. Dişi ve eril cinsiyet olarak temelde var olan biyolojik cinsiyet farklılığı, toplumsal yaşamın ayrılmaz bütünü oluşturduğu kültürel normlar ve değer yargılarının etkisiyle cinsiyetlere ilişkin farklı kalıpyargılara ve beklentilere sebep olmuş ve toplumsal cinsiyet kavramını oluşturmuştur. Toplumsal cinsiyet kavramına dair yapılan tanım ve açıklamalar, aslında cinsiyet ve toplumsal cinsiyet kavramlarının birbirlerinden tamamen bağımsız olmadığını, kavramlar arası ilişkiselliği ve etkileşimliliği yansıtır nitelikte olduğunu göstermektedir.

## **2.2 Toplumsal Cinsiyete Dair Kuramlar**

Toplumsal cinsiyet kavramının açıklanması ve gelişimi ile ilgili görüşlerin ortaya koyulduğu kuramsal çalışmalar psikanalitik kuram, sosyal öğrenme kuramı, bilişsel gelişim kuramı ve toplumsal cinsiyet şema kuramı olarak sıralanabilir.

### **2.2.1 Psikanalitik Kuram**

Freud'un bilimsel çalışmalarına dayanan psikanalitik kuram, toplumsal cinsiyet rollerinin gelişim süreçlerine ilişkin görüşlerin ortaya koyulduğu ilk kuramsal çalışma olarak karşımıza çıkmaktadır. Freud, bireyin gösterdiği davranışlarının nedenleri ve kişiliğin oluşumu hakkındaki görüşlerine yer verdiği psikanalitik kuramda görüşlerini birtakım kavramlarla temellendirmiştir. Bu kavramlara ilişkin yer verdiği açıklamalar aynı zamanda toplumsal cinsiyet rollerinin gelişimsel süreçlerine ışık tutmaktadır. Kuram cinsiyet rollerinin kazanılması sürecinde hem sosyal hem de biyolojik faktörleri vurgulamıştır (Bee ve Boyd, 2009; Morris, 2002; Dökmen, 2010; Berk, 2013).

Freud'un psikolojik olguları genellikle cinsel bir çerçevede yorumladığı, bunun sonucu olarak da erken kişilik gelişimiyle ilgili yaptığı açıklamaların, büyük oranda cinsel temalar üzerine oturduğu görülmektedir. Freud'a göre insanda libido adı verilen içsel bir enerji vardır (Cüceloğlu, 2003).

Hargreasev ve Colley (1986) libidonun ilkel bir doyum noktası olduğuna vurgu yaparak çocuğun dünyaya geldiği andan itibaren libidoya doyum sağladığını belirtmiştir. İlkel bir doyum olan libido, birçok dönemden geçerek toplumsal bir niteliğine ulaşmaktadır. Libidonun bu gelişimsel süreçleri psikoseksüel gelişim olarak adlandırılmıştır. Psikoseksüel gelişim sürecinde her dönem bir öncekinden etkilenmekte ve bir sonrakini izlemektedir (akt: Yanbastı, 1990).

Freud'un psikoseksüel gelişim kuramı psikanalitik yaklaşımın bir bölümünü oluşturmaktadır. Psikoseksüel gelişim dönemleri; oral, anal, fallik, latent ve genital olmak üzere beş dönemden oluşmaktadır (Çifçi, 2008). Bunun yanı sıra bireylerin psikoseksüel gelişim süreçleri içerisinde toplumsal cinsiyetin kazanılmasına dair üç dönemin olduğu belirtilmektedir.

İlk dönem çocukların kız ve erkek cinsiyeti arasındaki farklılıkları fark edemedikleri dönemdir ve psikoseksüel gelişim evreleri içerisinde oral ve anal döneme rastlamaktadır. Dönemin ilk evresinde anne ve çocuk arasında beslenmenin ne zaman ve nasıl süreceğine ilişkin çatışma söz konusu iken, dönemin ikinci evresinde atlatılması beklenen çatışma konusu tuvalet eğitimidir. Bu ilk dönemin ardından toplumsal cinsiyet rolünün kazanımının ikinci döneminde çocukların, kadın ve erkekler arasındaki farklılıkları ayırt etmeye başladıkları ifade edilmektedir. İkinci dönemin 18-24 aylarda başladığı beş yaş civarında ise bireylerin cinsel kimliklerinin oluştuğu belirtilmiştir (Fast, 1993; Freud, 1965/1969; Golombok ve Fivush, 1996; akt: Dökmen, 2010 s. 43).

Freud'a göre libido erkektir ve bu dönemdeki çocuklar sadece erkek cinsiyetini bilirler. Bu sebeple farklı cinsiyetlere sahip olmak penise sahip olmak ya da olmamak ile ilgilidir. Bu dönemde cinsiyetler arasındaki farklılığın fark edilmesi aslında penisin varlığının ya da yokluğunun fark edilmesidir. Bu dönemdeki erkek çocuklar kızların penisi olmadığını fark eder ve penisini kaybedeceklerinden korkmaktadır. Bu korkuya kastrasyon anksiyetesi adı verilmektedir. Kastrasyon karmaşasıyla herkesin penisi olduğu düşüncesinde olan çocuk bununla birlikte dişilerin kaste edildiğini düşünmeye başlamıştır. Bu düşünce kızlarda ve erkeklerde tümüyle farklı sonuçlar ortaya çıkarmaktadır (Özmen, 2018). Erkek çocuklar, babalarının anneye duydukları sevgiyi fark ederler ve kendi penisinin de baba tarafından kesileceği korkusuna kapılırlar buna kastrasyon anksiyetesi adı verilmektedir, kız çocuğu penise sahip olmamalarının sebebini anneye yüklemektedir (Keleş, 2008).

Erkek çocuklarda görülen oedipus karmaşası ile kız çocuklarda görülen elektra karmaşası bu dönemde yaşanan temel psikoseksüel karmaşalar olarak ifade edilmektedir. Her iki karmaşanın da başarılı olarak çözümlenebilmesinin ancak çocuğun aynı cinsteki ebeveyni

ile özdeşim kurması ve onun cinsel rollerini içselleştirmesiyle mümkün olacağı belirtilmiştir (Yeşilyaprak, 2004).

Toplumsal cinsiyet rollerinin kazanım sürecindeki üçüncü dönem ödipal dönem olarak adlandırılmaktadır. Bu dönemde çocukların kastrasyon korkuları ile ortaya çıkan oedipus ve elektra karmaşaları çözüme kavuşur ve çocuklar kendi cinsiyetlerindeki ebeveynlerine yönelirler (Çifçi, 2008). Bu nedenle çocuğun çevresinde ona model olabilecek, onunla özdeşim kurabilecek bireylerin olup olmaması oldukça önem taşımaktadır.

Bu dönemdeki çocukların yaşları ilerledikçe kendi cinsiyetleriyle ilişkili cinsiyet rollerine olan ilgileri giderek artmaktadır. Özellikle ilkökul çağına gelen çocuğun akran etkileşimi oldukça yüksektir. Oyun gruplarını seçerken aynı cins çocukları tercih ederler. Çocukların cinsiyetleri ile ilişkili toplumsal rollerinin giderek güçlendiği bir dönem olduğu ifade edilmektedir (Cüceloğlu, 2003).

### **2.2.2 Sosyal Öğrenme Kuramı**

Sosyal öğrenme kuramı Bandura tarafından geliştirilen bir kuramsal çalışmadır. Kurama göre çocuklar dünyaya geldikleri andan itibaren temelde yansızdır ve gelişimleri ile birlikte öğrenme süreçleri başlar. Bu süreç içerisinde çocuk çevresinde bulunan birçok etkene maruz kalarak kendi davranış ve düşüncelerini bu çerçevede geliştirirler. Kuram toplumsal cinsiyet rollerini de öğrenme sürecinin bir ürünü olarak açıklar ve çocukların bu rolleri kazanırken diğer toplumsal kazanımlarla aynı öğrenme süreçlerinden geçtiğini savunur. Bandura ve aynı görüşte olan birçok çalışmacı toplumsal cinsiyet rollerinin öğrenim sürecini açıklarken bu kuramsal dayanağa başvurmuştur (San Bayhan ve Artan, 2011; Bee ve Boyd, 2009; Onur,1997).

Edimsel koşullanma ile model alma ve taklit, sosyal öğrenme kuramında önem taşıyan iki öğrenme sürecidir (Bandura, 1997).

Edimsel koşullanma sürecinde, bireyin cinsiyetine ilişkin doğru olarak görülen davranış toplum tarafından ödüllendirilirken, aksi durumda toplumun o kişinin cinsiyetine ait olarak doğru bulmadığı davranışlar ise cezalandırılır. Ödüllendirilen bir diğer deyişle pekiştirilen davranışın tekrarlanma olasılığı yüksekken, kişi cezalandırıldığı davranışları gerçekleştirmekten kaçınmaktadır (Burr, 1998; akt: Şıvgın, 2015).

Gözlemlenen davranışların sonucunda modelin çevreden aldığı tepki o davranışın gözlemleyen kişi tarafından taklit edilip edilmeyeceğinin kararını vermede etkilidir. Davranışın sonunda model çevresi tarafından ödüllendirilirse gözlemleyen de o davranışı

yapma girişiminde bulunmaktadır. Ancak gözlemlenen kişi davranış sonucunda cezalandırılırsa, gözlemleyen kişi aynı davranışı yapmaktan kaçınmaktadır (Korkmaz, 2003).

Bireyler aynı zamanda model alma ve taklit yoluyla da toplumsal cinsiyet rollerini öğrenir. Çocuklar ayırım yapmaksızın herhangi bir kişinin davranışlarını model alabilirler ancak bazı durumlar gözlemsel öğrenme üzerinde etki sahibidir. Örneğin; gözlemleyen ile model arasında olumlu bir ilişki olması, modelin güçlü bir durumda olması, modelin gözlemleyen ile aynı cinsiyete sahip olması ve toplumsal cinsiyet rollerine uygun bir şekilde davranması gözlemsel öğrenmede önem taşımaktadır (Helgeson, 2000).

Bireyler doğrudan model alma ve taklit yoluyla davranışları öğrenebildikleri gibi, gözleyerek öğrenme yoluyla da dolaylı olarak öğrenim süreci gerçekleştirebilmektedir. Gözleyerek öğrenmede modelin gerçekleştirdiği cinsiyete ilişkin davranışın sonucunda ödül varsa birey o davranışı kendi yaşamında uygulayabilmektedir ancak modelin bir davranış karşısında ceza aldığı gözlemlenmesi o davranıştan kaçınılmasına sebep olmaktadır (Bilir, 1994).

Bandura (1997) bireylerin model aldıkları figürlerin yakın çevrelerinde bulunan anne baba, yetişkinler, akran grupları ve diğer güçlü figürler olabileceği gibi televizyon, kitaplar gibi medya ve kaynaklarda yer alan figürlerin de model alınabileceğini belirtmiştir.

Sosyal öğrenme kuramı, kalıp yargısal davranışların deneyimle ve yaşla arttığını ileri sürmektedir. Cinse göre tipleşmiş öz çizgiler, aynı cinsi model alma eğilimi, davranışlardaki cinse bağlı farklılıklar, cinse bağlı kalıp yargılar yaşla birlikte artmaktadır. Ancak, yaş ile cinse bağlı kalıp yargılaştırma arasındaki ilişkinin doğrusal olmadığı, bir eğri çizdiği, kalıp yargılaştırmaların çoğunun 5-8 yaşlar arasında ortaya çıktığı, daha sonra azaldığı görülmektedir (Onur, 1997).

Ayrıca sosyal öğrenme kuramına göre, toplumsal cinsiyet rollerinin katı bir biçimde uygulandığı toplumlarda cinsiyet rollerine ilişkin net ve değişmez beklentilerin olması kalıp yargıların ortaya çıkmasına sebep olabileceği düşünülmektedir. Bu kalıp yargıların sorgusuzca kabulü ve model alınarak toplum tarafından pekiştirilmesi, toplumsal cinsiyet rollerinin gerçekleştirme düzeyinin artırılmasına ve cinsiyetçi davranışların kuşaktan kuşağa aktarılmasına sebep olması beklenebilir.

### **2.2.3 Bilişsel Gelişim Kuramı**

Toplumsal cinsiyetin gelişimini açıklarken bilişsel bir yaklaşım sunan ilk görüş olarak, Kohlberg' in görüşleri büyük önem taşımaktadır. Kohlberg' in yaklaşımı temelde Piaget' in bilişsel gelişim kuramına dayanmaktadır. Piaget bilişsel gelişim modelini, çocukların maddi

objelerle ilgili düşünce gelişimini araştırmak için kullanırken, Kohlberg bilişsel gelişim modelini model alma, özdeşleşme, cinsiyet rolleri kimliği, sosyal aidiyet ve sosyal ahlaki yargıları araştırmak üzere zenginleştirmiştir (Szkrybalo, 1998).

Hem psikanalitik kuram hem de sosyal öğrenme kuramı, çocukların cinsiyet rolünü kazanırken, kız çocukların dişil erkek çocukların eril rollerle özdeşleşmeleri yönünde teşvik edildiklerine dikkat çekmiştir. Özellikle sosyal öğrenme kuramı çocuklara birçok kanaldan cinsiyetlerine uygun aktiviteleri yapma yönünde mesajlar verildiğini, bu mesajlarında pekiştirme ve cezalandırma yoluyla güçlendiğini öne sürmektedir. Buna karşılık bilişsel yaklaşım çocuğun cinsiyetine uygun erillik ve dişillik değeri taşıyan davranışlara göre değil, bunlara ilişkin kavramlara göre cinsiyeti yapılandırdığını vurgulamaktadır (Huston, 1983; akt: Girginer, 1994).

Bilişsel yaklaşım toplumsal cinsiyet rolünün kazanım sürecini, bireylerin bilişsel gelişim süreçleri ile ilişkilendirerek açıklamaktadır. Bilişsel gelişim süreci içerisinde olan çocuk aynı zamanda toplumsal yaşama etkin bir katılım sağlayarak kendi cinsiyet rolünü oluşturmaktan da sorumludur. Çocukta cinsiyet rollerinin gelişimine katkı sağlayan bu süreç kendi kendini sosyalleştirme olarak adlandırılmaktadır (Dökmen, 2010). Arıcı (2011) da çocuğun kendi kendini sosyalleştirme sürecinde cinsel kimliğin geliştiği düşüncesine katılarak, cinsel kimliği oluşan bir çocuğun davranış ve düşüncelerinin de bu kimlik çerçevesinde toplandığını ve çocuğun kendi kimliğine uygun modeller seçerek bu modellerle özdeşleştiğini belirtmiştir.

Bilişsel gelişimin temel kabulü olan bilişsel tutarlılık, bireyin kendisi ve sosyal çevresi ile arasındaki zihinsel süreçlerde tutarlı ve dengeli bir bağlam oluşturma ve bunu sürdürmeyi amaçlamaktadır. Bilişsel gelişim kuramına göre toplumsal cinsiyet rollerinin gelişim sürecinde de birey bilişsel tutarlılık aramaktadır. Buna ulaşma sürecinde kız ya da erkek çocuk kendi cinsiyetine ilişkin nesne, davranış ve etkinliklere yönelmeyi tercih etmektedir (Bee ve Boyd, 2009).

Piaget'e göre bilişsel gelişim dört ana evrede gerçekleşir. Bu evreler yaşlara göre sınırlandırılmıştır ve her evrede farklı zihinsel süreçler işlemektedir. Kohlberg ise bireyin toplumsal cinsiyet gelişimini bilişsel gelişim evreleri ile ilişkili olarak ve yaş ile bağlantılı olan üç aşamada oluştuğunu ifade etmiştir. Bu aşamalar, toplumsal cinsiyet kimliği/etiketlemesi, toplumsal cinsiyetin sabitliği ve toplumsal cinsiyetin tutarlılığı olarak adlandırılmaktadır. Üçüncü seviyeye ulaşan çocuğun toplumsal cinsiyet değişmezliğini kazandığı kabul edilmektedir (Hollander, 2001; Dökmen, 2010).



Cinsiyeti etiketleme: Yaklaşık 2,5- 3 yaşlarında görülen bu dönemde çocuk cinsiyet kavramını fark ederler. İnsanların cinsiyetlere sahip olduğunu ve bu cinsiyetlerin kız ve erkek olarak adlandırıldığının farkına varan çocuk, ardından kız ve erkek cinsiyetine ait olarak edindikleri bilgilerle kendi cinsiyet kategorizasyonunu yapmaya başlarlar. Kendilerinin kız ya da erkek olduğunu bilirler ancak başkalarının cinsiyetlerini sınıflandırmada zorlanmaktadırlar. Çocuk içinde bulunduğu bu dönemde cinsiyetin kalıcılığı ve değişmezliğini henüz kavrayamamaktadır. Onlara göre erkek çocuk anne ya da kız çocuk baba olabilir (Szkrybalo ve Ruble, 1999; akt: Keleş, 2008).

Cinsiyetin kararlılığı: Bir önceki dönemde cinsiyetin değişebilir olduğunu düşünen çocuk bu döneme geldiğinde artık cinsiyetinin sürekli olduğunu anlamaya başlar. Ancak 3,5-4,5 yaşları arasında olan bu çocuklar, fiziksel görünümünden etkilenirler. Kişi ya da objelerin fiziksel görünümü değiştiğinde farklı yargılara varabilirler. Bu cinsiyete ait özellikler için de geçerlidir. Cinsiyet kategorizasyonu yaparken erkek cinsiyetine ait özelliklerde erkeklerin saçları kısa olur yargısı taşıyan bir kız çocuk saçları kesildiğinde erkek olacağını düşünebilir. (Keleş, 2008; Bee ve Boyd, 2009).

Cinsiyetin değişmezliği: Kohlberg toplumsal cinsiyet değişmezliğini Piaget'in korunum tasarımı ile ilişkilendirmiştir (Szkrybalo, 1998). Bu dönemde bilişsel anlamda korunumu kazanan çocuk, biyolojik cinsiyet kavramının anlamını da tam olarak anlayarak cinsiyetin dış görünüme ait faktörlerden bağımsız olduğunu keşfetmiştir. 4,5-7 yaşları arasında bu evreye ulaşan çocuk fiziksel görünümü nasıl olursa olsun cinsiyetin değişmeyeceğini, kişinin biyolojik cinsiyetinin aynı kalacağını kavramıştır.

Kohlberg, toplumsal cinsiyet değişmezliğinin kazanılmasından sonra, kalıp yargıların ve kültürel normların cinsiyete dayandırılmasıyla toplumsal cinsiyet kavramlarının gelişmeye devam ettiğini ve 6-7 yaş civarında çocukların, toplumsal cinsiyet kalıp yargılarını ve bazı kültürel özelliklerin kızlarla bazılarının ise erkeklerle bütünleştiğini öğrendiklerini belirtmiştir (Lippa, 2005).

## **2.2.4 Toplumsal Cinsiyet Şema Kuramı**

Sandra Lipsitz Bem'in ortaya koyduğu toplumsal cinsiyet şema kuramı, bireylerin cinsiyete ilişkin davranış ve düşüncelerini oluşturma süreçlerini bilişsel gelişim ve sosyal öğrenme kuramlarının temel görüşlerini birleştirerek açıklamış, ayırıcı noktalarını belirterek yeni bir kuram ortaya koymuştur.

Bem (1985), sosyal öğrenme kuramında çocukların bazı davranışlar için ödüllendirildiklerini, bazıları için cezalandırıldıklarını ve de başkalarının cinsiyet

modellemesini izlemeleri yoluyla cinsiyet rollerini öğrendiklerini belirtmektedir. Bem cinsiyet rollerinin öğrenildiği görüşüne katılsa da, çocukların sadece pasif bir şekilde cinsiyet rolleri hakkındaki bilgileri almadıklarını, aldıkları bu bilgileri dünyayı keşfetme sürecinde aktif bir şekilde kullandıklarını savunmaktadır.

Bilişsel gelişim kuramında çocuklar ilk olarak kendileriyle ilgili özellikleri fark ederek önce kendisine ait daha sonrasında diğer insanlara ait özellikleri öğrenirler. Çocuklar kendi zihinsel kavramlarına uygun davranışlarını yapmaya başlarlar ve kendilerine benzemeyenlerin davranışlarını yapmaktan kaçınmaktadır. Bem (1985), bilişsel gelişim kuramını çocukların, diğer benzerlik ve farklılık kategorileri benzer durumdayken, neden dünyayı sadece cinsiyete bağlı olarak ikiye böldüklerini yeterince açıklayamadığını iddia etmektedir. Cinsiyet rolünün edinimine dair bir kuramın hem çocukların cinsiyeti nasıl öğrendiklerini hem de onu nasıl bilişsel düzenleme ilkeleri olarak görmeye başladıklarını açıklamak zorunda olduğunu savunmuştur.

Bu ayırıcı noktalardan yola çıkarak Bem, toplumsal cinsiyet şema kuramını cinsiyet rollerinin bireyin kendi bilişsel yapısı tarafından ayrıştırıldığını savunduğu yönüyle bilişsel kuramla, cinsiyet rollerinin öğrenilen bir olgu olduğunu savunduğu tarafıyla ise sosyal öğrenme kuramıyla ilişkilendirilmektedir (Nielsen, 1990; akt: Şıvgın, 2015).

Toplumsal cinsiyet şeması kuramı açıklamayı amaç edindiği noktalara bakıldığında içerik değil bir süreç kuramı olarak adlandırılmaktadır. Kuramda değinilen önemli noktaların başında cinsiyet şemaları bulunmaktadır. Bem'e göre cinsiyet şemaları bireylerin zihinsel yapılarının temel parçasıdır ve çevreden gelen bilgilerin önemli bir düzenleyicisidir (Hargreaves, 1986).

Birey bu süreçte ilk olarak her iki cinsiyete ait zihinsel şemalar oluşturmaktadır. Bu şemalar oluşturulurken kültürün cinsiyete ait oluşturduğu kavram bilgileri önemlidir. Kişi kendi cinsiyetine uygun olarak belirlediği örneklerle karşılaştığında, cinsiyetine ilişkin yeni şemalar geliştirir ve hangi özellik, davranış ya da tutumun kendi cinsiyeti ile ilişkili olduğunu öğrenir. Ardından elde ettiği bu bilgileri kendi benliği ile uyumlu cinsiyet şemasına göre düzenler, dönüştürür ve kodlar (Özdemir, 2006).

Çiftçi 'ye göre (2008) iyi olan bir cinsiyet şeması geliştirme süreci sınırlı ya da sabit olmamalıdır. Çünkü cinsiyet şeması kuramı, cinsiyet şemalarını öğrenilir ve dinamik bir şekilde oluşturulur şemalar olarak görmektedir ve bu yüzden de değişme imkânı bulunmaktadır.

Onur (1997) çocukların bilgiyi kodlama ve örgütleme sürecini kültürün toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin beklentilerine uygun şekilde gerçekleştirmeye hazır olduklarını bu

nedenle cinsiyet tipleşmesinin büyük oranda toplumsal cinsiyete ait şemaların oluşmasından sonra ortaya çıktığını ifade etmektedir.

Cinsiyet tiplemesi açısından her gelişen çocuk, tercihlerinin, yeteneklerinin, kişilik özelliklerinin, davranışlarının ve kendilerine kültür tarafından öngörölmüş olan kendilik kavramlarının şablonlarının eşlenmesi sürecinden geçer. Bu süreç kültürün erkek ve kız çocuklarını, eril ve dişil yetişkinlere dönüştürdüğü bir süreçtir (Bem 1984, 1987; akt: Girginer, 1994).

Dökmen' e (2010) göre birey cinsiyetleri tipleştirme/ayırıştırma sürecinde kendilik kavramını oluşturur ve dünyayı tanımlarken benimsediği bu cinsiyet şemasını kullanmaktadır. Birey dış uyarıcılardan gelen bilgileri kendi cinsiyet şemalarına göre algılar, kodlar ve örgütler. Aynı şematik seçiciliği kendisi için de uygular ve cinsiyetine uygun olan şemaları kendilik kavramına dahil eder ve tercihlerini, tutumlarını, davranışlarını, kişilik özelliklerini bu şemaya göre oluşturmayı öğrenmektedir. Sonuç olarak tüm bu aşamalardan geçen çocuk cinsiyetleri ayırıştırma/tipleştiren birey olmaktadır.

Bu kuram dünyanın erkekler ve kadınlar olarak iki sınıfa ayrılması üzerinde durmakta ve aynı zamanda da dünyanın bu iki kategoriye ayrılmasını eleştirmektedir. Bem, erillik ve dişiliğin aynı boyutun iki zıt ucu değil, iki ayrı boyut olduğunu vurgulamıştır. Ve kişilerin eril ya da dişilliğin dışında androjen de olabileceğini belirtmiştir ( Shaffeer, 1988).

Savunduğu bu düşüncelerden yola çıkarak Bem, kuramına uygun olarak bir ölçek geliştirmiştir. Bem Cinsiyet Rolü Envanteri'nde cinsiyet rollerini kadınsı, erkeksi, androjen ve belirsiz/farklılaşmamış olarak dört gruba ayırmaktadır. Ölçekte toplumsal yapının kadına ait olarak tanımladığı özellikleri daha fazla taşıyan bireyler kadınsı, erkeğe ait olarak tanımladığı özellikleri daha fazla taşıyanlar erkeksi olarak nitelendirilir. Kadınsı ve erkeksi özelliklerin her ikisini de birlikte yüksek olarak taşıyanlar androjen, her iki grup özelliğini de düşük düzeyde gösterenler belirsiz olarak ifade edilmektedir (akt: Arıcı, 2011).

Burger'e göre (2006) yüksek seviyede erkeksi veya kadınsı olarak belirlenen bireyler cinsiyet temelli olarak ifade edilmektedir. Bu bireyler edindikleri bilgileri cinsiyet açısından algılar ve aynı zamanda güçlü bir toplumsal cinsiyet şemasına sahiptirler. Davranışları da bu ölçüde toplumsal cinsiyetle bağlantılı olarak etkilenmektedir.

### **2.3 Toplumsal Cinsiyetin Gelişimi**

Bireyler kendisi ve çevresine ilişkin sınırsız bir merak duygusu ile doğarlar ve yaşamlarının başlangıcı ile birlikte kendini tanıma ve çevresini keşfetme isteği içerisindeyler. Merak duygusu ve keşfetme isteğiyle ortaya çıkan süreçte çocuklar

kendilerini diğerlerinden ayırmaya ve kendileri ile benzer olanları aramaya başlarlar. Bu arayışlar içerisinde çocuğun cinsiyetine dair merakları da yer almaktadır. Kendi cinsiyetini öğrenen çocuk ardından diğerlerinin cinsiyetine yönelir. Çocuğun bu öğrenme sürecine toplumun etkisiyle toplumsal cinsiyete ait rollerin de eklendiği düşünülmektedir.

Yavuzer (2002) çocuktaki merak duygusunun varlığına ve keşfetme süreçlerinin önemine vurgu yaparak çocukların 2-3 yaşlarından itibaren bedenlerini ve cinsiyet farklılıklarını keşfetmeye başladıklarını belirtmiştir. Ona göre çocuktaki merak duygusu cinsel kimliğini keşfetmesinde önemli bir etkidir ve çocuk merak duygusuyla anne babasına sorular sorarak bedenini tanımaya çalışır. İlerleyen yaşlarda ise kendi cinsiyetinin farkına vararak toplum tarafından cinsiyetine uygun görülen davranışları öğrenir ve bu davranışları sergilemeye başlamaktadır.

Tuzcuoğlu (2003) çocukların cinsiyet rollerini öğrenim sürecinde taklit ve özdeşim kurmanın etkisine dikkat çekmiş ve bu düşüncesini açıklarken 3-6 yaş döneminde sıklıkla görülen kız çocuğun annenin eşyalarını kullanmasını, erkek çocuğun ise babanın davranışlarını taklit etme davranışını çocuğun cinsel kimlik gelişiminin bir göstergesi olduğuna örnek göstermiştir.

Cook ve Cook (2005) çocukların toplumsal cinsiyete ilişkin kavram gelişimlerinin şu şekilde geliştiğini belirtmişlerdir:

Doğumdan itibaren 12. aya kadar:

- 7. ayda kadına ve erkeğe ait sesleri ayırabilirler.
- 9. ayda kadın ve erkek resimlerinde görsel olarak ayırım yapabilirler.
- 1 yaşında kadın ve erkeğe ait sesler ile görüntülerini eşleştirebilirler.

12- 24 ay:

• Erkekler kızlardan daha saldırgan ve kendine güven davranışları göstermektedir.

• 2 yaş civarında çocuklar toplum tarafından cinsiyetlerine uygun olarak adlandırılan oyuncaklarla oynamayı tercih etmektedir. Erkek çocuklar, oyuncak bebek gibi kız oyuncakları olarak ifade edilen oyuncaklarla oynamaktan kaçınırken kız çocuklar oyuncaklarla ilgili cinsiyetçi bir tavır göstermezler.

24-36 ay:

• 26. ay civarında çocuklar yetişkine ait eşyalar, roller, fiziksel görünüş ve kişilik özellikleri hakkında bilgi edinmektedirler.

- 30. ay civarında çocuklar cinsiyete ait sınıflandırmaları anlar ve bireyleri kız-erkek olarak etiketleyebilirler.

- 36. ay civarında birçok çocuk kendi cinsiyet kimliğini bilir ancak buna fiziksel görünüme göre karar vermektedir.

- 2.5-3 yaşlarında çocuklar nesnelere, etkinliklere ve çocuk oyuncaklarına ilişkin cinsiyet kalıp yargıları oluşturmaktadır. Bu yaşta çocuklar aynı cinsiyetteki arkadaşları ile oynamayı tercih ederler ve genellikle kendi cinsiyetine uygun oyuncaklarla oynarlar.

3-5 yaş:

- Bu yaşlarda oyuncak ve oyun tercihlerinde cinsiyet farklılıkları artmaktadır.
- 3 yaşında birçok çocuk cinsiyetin değişmeyeceğini kavramaktadır.
- 5 yaşında oyuncak, oyun, etkinlik, kişisel özellik ve renk tercihlerinde güçlü kalıp yargılar göstermektedirler. Bu durum erkekler çocuklarda kızlara oranla daha fazla etki gösterir.

- 2-4 yaşları arası kadınlara ve erkeklere yönelik kişilik özellikleri, davranış ve duyguları özellikle güç ve korkaklık yönünden (erkekler güçlüdür, hızlıdır; kızlar ağlar, yardıma ihtiyaçları vardır ve korkarlar) ve olumlu, olumsuz (erkekler olumsuzdur, kadınlar olumludur) açıdan kalıp yargılar oluştururlar.

- Oyunlarda cinsiyet ayrımı artarken, aynı cinsiyetten oyun arkadaşı tercih etme durumu da belirginlik göstermektedir.

- Aynı cinsiyete yönelik pozitif ayrımcılığın 5 yaşta geliştiği görülmektedir. (Kızlar 3 yaşta bu ayrımı geliştirebilmektedir).

- Kişiliğe ve sosyal yaşam karakteristiklerine ilişkin kalıp yargısal davranışlar oluşmaya başlar. Özellikle saldırganlık veya yardım etmeye yönelik davranışlarda kalıp yargısal hareketler oluşmaya başlamaktadır.

- Okul öncesi dönemin son yıllarında cinsiyet ile ilgili inanış ve davranışlarda katılık en yüksek seviyede seyretmektedir.

6-7 yaş:

- Bu yaşlardaki çocukların etkinliklere, mesleklere, davranışlara, spor dallarına ve okul sorumluluklarına ilişkin kalıp yargıları oldukça katıdır.

- Aynı cinsiyetten arkadaş ile oynama tercihi erken ergenliğe kadar devam etmektedir.

- Bazı alanlarda kalıp yargı içeren tercihler yükselir ya da sabit kalır ancak kızlarda genel olarak düşüş görülmektedir.

- Sabit ya da artan cinsiyet farklılıkları televizyon programı tercihlerinde (erkekler daha fazla çizgi film ve macera programları izler), spor etkinliklerine katılım, hobiler, ev işleri, içeri ve dışarı oyunlarında görülmektedir.

## 2.4 Toplumsal Cinsiyet Gelişimini Etkileyen Etmenler

Cinsiyet rolünün gelişimini etkileyen birçok faktör bulunmaktadır. Bu faktörleri biyolojik ve çevresel olarak ayırmak mümkündür.

### 2.4.1 Biyolojik Etmenler

Cinsiyet rollerinin gelişim sürecinde biyolojik etkenlere vurgu yapan ve aynı zamanda cinsiyetler arasındaki farkları biyolojik etkenlerle birlikte kültürel ve sosyal değişkenleri de katarak açıklamaya çalışan John Money ve Anke Ehrhardt'in biososyal kuramı bu noktada önem taşımaktadır (Shaffer, 1988).

Gökkaya 'ya göre (1994) çok sayıda kritik olay ve dönem kişinin cinsiyet rolü seçiminde etkilidir. Birinci kritik olay, babadan gelen X ve Y kromozomudur. Eğer embriyoya babadan Y kromozomu gelirse fetüste erkek eşeylik organları, X kromozomu gelirse fetüste kız eşey organı gelişir. Bu farklı cinsel organlar kız ve erkeklerde farklı hormonların salgılanmasına neden olur.

Hormonların cinsiyet rolleri üzerinde etkililiği üzerine yapılan bir çalışmada doğum öncesi dönemde yüksek seviyede erkeklik hormonu alan kız çocukların anne babaları, çocuklarını cinsiyet tiplerine uygun olarak görülen oyunlar oynaması konusunda yönlendirmelerde bulunsa bile daha erkeksi davranışlar gösterme eğiliminde oldukları, benzer şekilde kalıtsal bozukluklardan dolayı doğum öncesinde, erkeklik hormonunu az alan erkek çocuklarda oyuncaklarla ilgili tercihleri, oyun davranışları ve arkadaşları seçme gibi konularda kadınsı davranışlar sergiledikleri belirlenmiştir (Sato ve ark.,2004; Cohen-Bendahan, Van De Beek ve Berenbaum, 2005; Paterski ve ark., 2005; akt: Berk, 2013).

John Money (1976) cinsel organı tam olarak gelişmeden dünyaya gelen çocuklar üzerinde araştırmalar yapmıştır. Bu araştırmalara göre anne babanın çocuğu erkek olarak düşünerek erkek gibi yetiştirdiğinde, çocuğun erkek gibi davranışlar gösterdiğini, kendini o şekilde benimsediğini göstermektedir. Bunun yanı sıra, anne baba çocuğun kız olduğunu kabul ederek öyle yetiştirirse, çocuk kızlara ait davranışlar göstermektedir. Bu yanlışlık iki veya üç yaşından önce fark edilip düzeltildiğinde, çocuk davranışını değiştirebilmekte ancak 2-3 yaşından sonra, tüm uğraşlara rağmen çocuğun davranış özelliğinin değiştirilemediği

görülmüştür. Bu araştırmalar, çocuğun 2–3 yaşına kadar cinsiyet rollerinin edinimine ilişkin kritik bir dönemden geçtiğini göstermektedir (akt: Cüceloğlu, 2003)

Prior, Smart, Sanson ve Obekleid (1993) cinsiyetler arasında doğumla birlikte farklılıkların olduğunu kabul ederek farklılıkların daha sonraki deneyimlerle arttığına ilişkin deliller olduğunu belirtmişlerdir. Bebeklikten 8 yaşına kadar olan cinsiyet farklılıklarını inceleyen bir araştırmada bebeklikte erkekler ve kızlar arasındaki cinsiyet farklılıklarının en az düzeyde olduğu, çocuklar büyüdükçe daha büyük farklılıkların ortaya çıktığı ifade edilmiştir (akt: Morris, 2002).

## **2.4.2 Çevresel Etmenler**

Toplumsal cinsiyet gelişimini etkileyen çevresel etmenlere literatürde yer alan birçok kaynakta; aile, akran grupları, oyun ve oyuncaklar, eğitim sistemi, okul, öğretmen ve kitaplar, medya ve kitle iletişim araçları olarak yer verilmektedir.

### **2.4.2.1 Aile**

Doğumuyla birlikte sosyalleşme sürecine giren çocuğun çevresi ile olan ilk bağı ailesidir. Çocuğun dış dünya ile ilgili algıları ve edindikleri bilgiler temelini ailede almaktadır. Anne ve babanın aile içerisindeki rolleri ve davranışları çocukları için bir model oluşturur ve çocukların toplumsal cinsiyet rollerinin yapılanmasında ilk ve en önemli belirleyici etkenin aile olduğu düşünülmektedir.

İnsanlar biyolojik anlamda kız ya da erkek cinsiyetine sahip olarak doğmaktadır ancak çocuk yetiştirilirken toplumun sahip oldukları biyolojik cinsiyetlerine ilişkin bekledikleri cinsiyet rolleri çerçevesinde, nasıl bir kız veya erkek olmaları gerektiğini öğrenerek büyümektedirler (Terzioğlu ve Taşkın, 2008).

Dökmen (2010) sosyalleşme sürecinin cinsiyet rollerine olan etkisini evrenselliğine vurgu yapmıştır. Ona göre, toplumların kültürel ve ekonomik özelliklerinde farklılıklar olsa bile hemen hemen her toplumda kız ve erkek çocuklara cinsiyet rolleri sosyalleşme süreci ile aktarılmaktadır.

Celkan (1991), toplumları bir organizmaya benzetmiş ve aile bu organizmada hücreleri oluştururken, kültürün de bu organizmadaki fizyolojik faaliyetleri temsil edebileceğini belirtmiştir. Aynı zamanda ailenin inançlar, değerler ve normlardan oluşan kültür kavramının taşıyıcılığını yaptığını ifade etmektedir. Toplumsal cinsiyete dair kalıp

yargıların da bu kültürel yargı, değer ve normlardan etkilenecek oluştuğunu göz önünde bulundurursak ailenin kalıp yargıların yeniden oluşumunda önem taşıdığı ve çocuklara aktarımda bulunarak kalıp yargısal düşünceleri özümsemelerine neden olabileceği düşünülmektedir.

İnsanların toplumsal cinsiyet rolleri bağlamında kadın ve erkek olarak ayrılmışlığının ailelerde başladığına dikkat çeken birçok araştırma bulunmaktadır. Bu araştırmalarda, ebeveynlerin davranış, tutum ve beklentilerinin, çocukların cinsiyetine göre değişim gösterdiği, bu değişimin ise toplumsal cinsiyet ile ilgili kalıp yargılardan kaynaklandığını belirtilmektedir.

Anne ve babaların çocuklarının toplumsal değer yargılarına uygun olarak cinsiyet rollerini kazanmalarına dair beklentiye sahip oldukları görülmektedir. Buna paralel olarak beklentiler, anne ve babanın çocuk yetiştirmede gösterdikleri tutum ve davranışları etkilemektedir (Fagot, 1978).

Stewart ve Friedman (1987) ebeveynlerin toplumsal cinsiyete dair yargıları nedeniyle kız ve erkek çocuklarının sahip olmasını istedikleri özellikler konusunda farklı yönlendirmelerde bulduklarını ifade etmektedir. Örneğin, erkek çocuklarını başarıya, yarışma ve bağımsız hareket etme gibi konularda kızlara göre daha fazla desteklediklerini belirtmektedir (akt: Baran, 1995).

Anne ve babalar birincil özdeşleşme figürleri olmalarına karşın, kardeşlerinde cinsiyet gelişiminde rolü vardır. Bireyin kardeşinin olup olmaması ve kardeşinin cinsiyeti de toplumsal cinsiyet rollerinin kazanılmasında önem taşımaktadır. Gökkaya (1994) kardeşlerin cinsiyet rollerine olan etkisini açıklarken sadece anne ve babaların etkili olmadığını belirterek kardeşlerin de önemli etkileri olduğunu söylemiştir. Büyük kardeşlerin küçük kardeşler için cinsiyet tipine uygun model olduğunu, özellikle çocuk ile aynı cinsiyette olan büyük kardeşin davranışları, çocuğun cinsiyet rollerini kazanma sürecini desteklediğini ifade etmektedir.

#### **2.4.2.2 Akran Grupları, Oyun ve Oyuncaklar**

Yaşamın başlangıcı ile birlikte bireyler doğduğu çevreye uyum sürecine girerler. Bu süreç ilk olarak fiziksel uyum sağlama ile başlarken ardından sosyal uyum süreci önemli yer tutar. Bireylerin sosyal uyum sağlama süreci sosyalleşme olarak adlandırılır. Sosyalleşmeye etki eden çevresel faktörlere yaş bağlamında bakıldığında ilk etkiler anne, baba, kardeş gibi aile üyelerinden oluşurken, yaşamın ilerleyen yıllarında akran etkileşimi oldukça artmaktadır.



Bireylerin yaş ile birlikte sosyalleşme süreçlerini etkileyen bu etkenler aynı zamanda toplumsal cinsiyet rollerinin gelişimini de etkilemektedir.

Uyma davranışı, bireyin içinde olduğu grubun veya onun için önem taşıyan kişilerin özelliklerinden etkilenecek grup ya da kişilerin istekleri doğrultusunda davranışlar sergilemesidir. Akran gruplarının cinsiyet rollerine olan etkisi daha çok uyma davranışları ile açıklanmaktadır. Çocuk için ait olmak istediği grubun ya da model aldığı kişilerin görüşleri önemlidir.

Akran gruplarının toplumsal cinsiyete olan etkisini açıklayan Barutçu (2002) akran gruplarının bu denli etkili olmasının sebeplerinden biri olarak arkadaş ilişkisi içinde özdeşleşme olgusunun varlığına işaret etmiştir. Ona göre çocuklar birbirlerini model alırlar ve genellikle kendi yaşlarından ve cinsiyetlerinden olan arkadaşlarını seçerken, birbirlerinin tavır, tutum ve hatta sözlerini kullanmaktadırlar. Özellikle grup içinde güçlü olan kız ya da erkek çocuğun davranışları diğer çocukları daha çok etkilemektedir. Cinsiyet kalıp yargılarının da çocuklar arasında bu şekilde aktarım sağlandığını belirtmiştir.

Aynı zamanda akran grupları çocukların cinsiyetine uygun olduğuna inandıkları davranışları olumlu etkileşimlerle ödüllendirir, cinsiyetine uygun olmadığını düşündükleri davranışları ise eleştirir ve olumsuz etkileşim kurarak cezalandırmaktadır (Yavuzer, 1992). Özellikle erkek çocuklar içerisinde geleneksel cinsel kalıp yargılarına bağlı olan çocuklar arkadaş gruplarına daha rahat girerler. Örneğin, erkek çocuğun feminen oyuncakları tercih etmesi gruba alınmamalarına sebep olur. Grup tarafından maskülen oyuncak seçmesi beklenir (Basow, 1992).

Dökmen (2010) okul öncesi dönemde kızların, ebeveynlerin ve çevresindeki yetişkinlerin aynı zamanda akran grubunun isteklerine erkeklere oranla daha uymacı olduklarını belirtmiş bununla birlikte kişilik testlerindeki bağımlılık puanlarının daha yüksek bulunduğunu ifade etmiştir. Erkek çocuklar ise kız çocuklarının tersine daha baskın ve atılgan olarak tanımlanmıştır.

Okul öncesi dönemdeki çocuklarının oyun, oyuncak ve oyun arkadaşı tercihlerinde cinsiyetin büyük bir etkene sahip olduğunu ortaya koyan birçok çalışma bulunmaktadır. Maccoby (1998), çocukların okul öncesi dönemden başlayarak orta çocukluk dönemine kadar oyun arkadaşı tercihlerini daha çok kendi cinsiyetlerindeki arkadaşlarından yana kullandıklarını belirtmektedir. Taş ve Yağan Güder'in 2012 yılında yaptıkları çalışmada kız çocuklarının oyun arkadaşı tercihlerini genellikle kız çocuklardan yana, erkek çocuklarının ise erkek çocuklardan yana kullandıkları görülmektedir.

Ebeveynlerin küçük yaşlardan itibaren çocuklarının cinsiyetlerine göre farklı oyuncaklar seçme eğiliminde olduğunu gösteren çalışmalar bulunmaktadır. Anne ve babalar, kız çocuklarının bebek ve eve ilişkin oyuncaklarla oynamalarını ödüllendirirken, savaş oyuncakları ve taşıtlar gibi daha çok erkeğe atfedilen oyuncaklarla oynamalarını onaylamadıklarını ifade etmektedirler. Aynı şekilde erkek çocukların da cinsiyetine göre uygun karşılanmayan oyuncaklarla oynamaları özellikle çocukların babaları tarafından istenmemektedir (Baran, 1995).

#### **2.4.2.3 Eğitim Sistemi: Okul, Öğretmen ve Kitaplar**

Okullar, eğitim ve öğretimin yanı sıra toplumsal ve kültürel normların aktarılmasına araç olan kurumlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu nedenle okulların toplumda var olan eşitsizlikleri yansıtan, aktaran ve yeniden üretimini sağlayan özelliklere sahip olması beklenmektedir. Okullarda bu anlamda bilinçli çalışmalar yapılmadığı sürece, toplumda var olan ve cinsiyet temeline dayanan eşitsizliğin pekiştirilmesi ve cinsiyet kalıp yargılarının aktarımından kaçınılmaz olacağı belirtilmektedir (Kandiyoti Saktamber, 2005).

Eğitim sisteminde toplumsal cinsiyet rollerinin aktarımı kitaplar, öğretmenler ve akran etkileşimi ile sağlanmaktadır. Okullarda cinsiyet rolüne ilişkin kalıp yargılar açık ya da örtülü birçok mesajla çocuklara iletilmektedir.

Coşgun (2002) çalışmasında, okul öncesi dönem kız ve erkek çocukların cinsiyet rollerini, eğitim ve sosyalleşme süreçlerini incelemiş, okul yaşantısında kız ve erkek çocukların cinsiyetçi tutum sergilediklerini, öğretmenlerin ise bilinçli ya da bilinçsiz olarak bu cinsiyetçi tutumu desteklediklerini ortaya koymuştur.

Torun'un(2002) çalışmasına göre öğretmenlerin kız ve erkek öğrencilere dair cinsiyet kalıp yargılarına sahip olduğu ortaya çıkmış ve öğretmenlerin öğrencilerin cinsiyetine göre farklı tutum ve davranış sergilediklerini belirtmiştir.

Okul, akran grupları ve öğretmen faktörü kadar ders kitaplarının da çocukların eğitimine önemli katkı sağladığı ve bu materyallerin toplumsal cinsiyete dair rolleri ve beklentileri yönlendirmekte, kalıp yargıların azaltılmasında veya giderilmesinde büyük önem taşıdığı ifade edilmektedir (Çakır, 2013).

Gürşimşek ve Günay (2005) çocuk kitaplarında cinsiyet ait rollerin nasıl belirlendiği ve çocuk kitaplarına bunların nasıl yansıtıldığına yönelik yaptıkları çalışmada, çocuk kitaplarında toplumsal kalıpyargılara yönelik olarak genellikle dilsel ve dil dışı göstergelerin kullanıldığı belirlenmiştir. Benzer şekilde Köseler (2009) tarafından yapılan çalışmada öykü

ve masal kitaplarında kadınların çalışma hayatının kısıtlı olarak anlatıldığı ve meslek rollerine çok az yer verildiği görülmüştür. Kitaplarda yer alan kadın figürlerinin çoğunlukla ev sınırlarında ve anne modelinde, kız çocukları anneye ev işlerinde yardım ederken, erkek çocukların anneye alışverişte güç gerektiren noktalarda yardım ederken betimlenmektedir.

Çalışmalara bakıldığında toplumsal cinsiyet rollerinin kazanılmasına ailede başlayan çocuk, eğitim programları, kitaplar, öğretmenler ve akran gruplarıyla bu rollerin pekiştirildiği görülmektedir. Okullar bu anlamda toplumsal cinsiyetin yeniden üretildiği ve sürekliliğinin sağlandığı önemli kurumlar olduğu düşünülmektedir. Bu nedenle okullarda verilen eğitimden başlayarak, akran ilişkileri, burada görev yapan öğretmenlerin tutumları ve kullanılan materyallerin bütünsel olarak toplumsal cinsiyet rollerinin oluşturulması ve devam ettirilmesi için önemli basamaklar olduğu görülmektedir.

#### **2.4.2.4 Medya ve Kitle İletişim Araçları**

Toplumsal cinsiyetin aktarılmasında en büyük rollerden birini de kitle iletişim araçları tarafından oynanmaktadır. Kitle iletişim araçlarının ilk olarak yazılı basınla geliştiğini ifade eden Kocadaş (2004), yazılı basının ardından radyo ve televizyonun, günümüzde ise internetin önemli kitle iletişim araçlarını oluşturduğuna değinmektedir.

Morgan (1982) e göre erkek ve kadının cinsiyet rollerine ilişkin kalıp yargıların öğrenilmesinde görsel ve yazılı basının rolü çok büyüktür. Cinsiyet rollerini kapsayan kalıp yargılarını incelediği araştırmasında televizyon izleyen çocukların cinsiyetçi tutumlar geliştirdiği gözlenmiştir.

Kitle iletişim araçları içerisinde diğerlerine göre akılda kalıcılığını ve etkileyciliği yüksek olanına bakıldığında görsel öğeleri en çok barındıran televizyonun bu anlamda önemli bir etkiye sahip olduğu düşünülmektedir. Bu bağlamda, televizyonda yer verilen kadın ve erkek rollerinin vurgulandığı programların ve reklamların toplumsal cinsiyetin oluşmasında ve şekillenmesinde etkili olduğuna yönelik görüşler bulunmaktadır.

Bandura (1977), sosyal öğrenme kuramının modelleme kavramına dayanarak çocukların ve yetişkinlerin televizyonda yer alan film, reklam ve programlardaki modellerin cinsiyete dair tutum ve davranışlarının önemine dikkat çekmektedir. Medyada ve televizyon bağlamında modelleme, daha çok dizi ve filmlerdeki başrol oyuncularını gibi önemli rollerdeki kişilerin kişilik ve karakterlerin izleyenler tarafından örnek alınması, o modele uygun davranış ve tutumların sergilenmesi ve modele benzeme isteği olarak tanımlanmaktadır.

Günümüzde çocuklar televizyona sıkça maruz kalmaktadır. Çocukların televizyon izledikleri zaman zarfında izledikleri programlar da oldukça önem taşımaktadır. Cihangir ve Demir (2003) yaptığı çalışmada araştırmaya katılan çocukların %90,6'sının televizyon izlerken geçirdiği süre zarfında çizgi film izlediğine dikkat çekmektedir.

Çizgi filmdeki karakterleri kendisi ile özdeşleştirmeye çalışan çocukların, çizgi filmler aracılığı ile dolaylı olarak cinsiyet rollerine ilişkin kalıp yargılar oluşturduklarını gösteren çalışmalar bulunmaktadır. Çocukların izledikleri çizgi filmlerde daha çok kendi cinsiyetleri ile aynı kahramanlarla özdeşleşme çabasında oldukları gözlemlenmektedir. Aşçı (2006) araştırmasında, çocukların çizgi filmde yer alan kendi cinsiyetlerine ait kahramanlarla özdeşim kurduklarını ortaya koymaktadır. Araştırmaya katılan erkek çocukların, erkek karakter olan Temel Reis'i kız çocuklardan daha fazla beğendikleri, kız karakter olan Sindrella'yı kızların daha çok beğendiği, RedKit'i kız çocuklarından seven olmadığı, erkeklerin ise Safnaz karakterini beğenmedikleri görülmüştür. Bunu düşünceleri destekleyen bir diğer çalışma Akman ve diğ. (2011) tarafından yapılmıştır. Çocuklara Caillou adlı çizgi filmde hangi karakter olmak istedikleri sorulmuş, araştırmaya katılan kız çocukları Calliou'nun kız kardeşi Rozi, erkek çocukların da Calliou olmak istedikleri ortaya çıkmıştır.

Çağlı ve Durukan (1989), Türk televizyonlarında yer alan programların yansıttığı cinsiyet rollerinin geleneksel kalıp yargıları taşıdığını ifade etmektedirler. Çocukların çok izledikleri çizgi filmlerin yanı sıra televizyonda yayınlanan diğer programların ve reklamlarında cinsiyet rollerinin ve kalıp yargıların aktarımındaki etkisi önem taşımaktadır. Bu bağlamda reklamlar, büyük kitlelere ulaşabildiği ve kodlanan görselleri tekrarlayarak iletebilme özelliği olması sebebiyle cinsiyet kalıp yargılarının toplumda pekiştirilmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Bu payda da çocuklara yönelik olarak ürünlerin tanıtıldığı reklamlarda toplumsal cinsiyet rollerinin gösterilişi, çocukların toplumsal cinsiyete dair düşüncelerinin şekillenmesi açısından önem taşımaktadır.

Gündüz Kalan (2010) yaptığı inceleme çalışmasında çocuklara yönelik ürün üretici olan Kinder markasının reklamlarında çocukların cinsiyetlerine göre toplumsal cinsiyet anlamında konumlandırılışını incelemiştir. Markaya ait incelediği reklam filmlerinin toplumda hakim olan toplumsal cinsiyet kalıp yargılarının yansıtıldığı görülmektedir. Filmlerde konumlandırılan anne figürü çoğunlukla evde veya mutfakta görülmekte çocukları ile yakından ilgilenmektedir. Kız çocuklarının üstlendiği roller erkek çocuklara göre farklıdır. Kız çocukların evcilik ya da bebekleriyle oynarken görüldüğü erkek çocukların ise top oynadığı, işten dönen baba rollerinde olduğu görülmektedir.

## 2.5 Temel Alışkanlıklar ve Öz Bakım Becerileri

Dünyaya gelen bir bebek daha önce alışık olmadığı fiziksel çevreye uyum sağlama konusunda tek başına yeterince başarılı değildir. Bebeğin doğumuyla anne ile olan fizyolojik bağı sona erer ancak doğumun ardından yaşamını sürdürebilmek için yetişkin desteğine ihtiyacı vardır. Bu destek süreci birey kendi ihtiyaçlarını karşılayana dek devam etmektedir.

Öz bakım becerileri, çocuğun temel ihtiyaçlarını yetişkine gereksinim duymadan yapabilme becerisi olarak tanımlanmaktadır(Önder, 2003). Bireylerin yaşamlarını sürdürebilmeleri için gerekli olan temel alışkanlıkları ve öz bakım becerilerini kazanmaları doğum ile başlayan ve ilerleyen yaşlarda pekiştirilerek devam eden bir süreci içermektedir. Öz bakım becerilerinin kazanılması ve bu kazanım aşamalarının pekiştirilmesi gelişim sürecinin doğal bir unsurudur.

Özen (2001) alışkanlıkların kazanılmasında rol oynayan ilk etkilerin, doğumla birlikte annenin çocuğun beslenme, temizlik ve sevgi gereksinimlerini karşılarken gösterdiği kararlılık, düzen ve duyarlılık olduğunu belirtmektedir. Özen'e göre (2001) çocuğun bu ilk dönemde aldığı izler olumlu ise daha sonra kalıcı ve gerçek alışkanlıkların kazanılması kolaylıkla gerçekleşebilmekte ve kazandıkları ilk alışkanlıklar onların topluma uyumu açısından büyük önem taşımaktadır.

Normal gelişim gösteren bir bireyin yaşamında erken dönemde başlayan öz bakım becerilerinin gelişimi, onun diğerlerinden bağımsızlaşmasının da başlangıcı olarak görülmektedir. Öz bakım becerilerini kazanılmasında tuvalet eğitimi, yemek yeme becerileri ve giyinme becerileri en temel kazanılması beklenen becerilerdir. Bu becerilerin ardından temizlik becerilerinin kazanımı beklenir bunlar ellerini ve yüzünü yıkama, dişlerin fırçalanması, burnun temizliği ve banyo yapabilme becerileridir. Ardından tırnakların bakımı, cilt bakımı, kozmetik ürünlerinin kullanılması, saç bakımı ve cinsel organların temizliği gelmektedir (Varol, 2004).

Öz bakım becerilerine ilişkin temel alışkanlıkların kazandırılmasında birçok etkenin varlığından söz edilmektedir. Demiriz ve Dinçer (2000), öz bakım becerilerinin gelişiminde çocuğun sahip olduğu kişilik özelliklerinin, çevresel koşulların ve ebeveyn tutumlarının da etkili olduğunu ifade etmişlerdir.

Anne baba tutumlarının etkisiyle ilişkili olarak çocuktan itaat etme, bağımsızlık, kendine güvene dair beklentilerin, çocuğun öz bakım becerilerindeki başarısını yakından etkilediğine yönelik başka görüşler de yer almaktadır (Schaefer ve Bell, 1958). Diğer yandan öz bakım becerilerinin sağlıklı gelişmesinde çocuğun, ebeveynlerinin isteklerine uymama

davranışları, çocuğun özerkliğine ilişkin girişimlerde bulunma ve bunları toplum tarafından kabul edilebilir bir şekilde göstermesi gibi çocuk temelli unsurların da önemli rol oynadığına dikkat çekmektedir (Hortaçsu, 2003).

Öz bakım becerileri ile ilgili aktivitelerdeki başarı düzeyi, bireysel farklılıklara bağlı olarak gerçekleşmekte, çocukluktan başlayarak yaş ile doğru orantılı bir şekilde artarak değişmektedir (Nahcivan, 2004). Öz bakım becerilerinin kazanılmasıyla birlikte yetişkin desteğine olan ihtiyaç azalmakta ve bireyler becerileri kendi başına yapabilecek gelişim seviyesine ulaşmaktadır. Böylece birey daha bağımsız hale gelir ve öz güven duyguları artar.

### **2.5.1 Öz Bakım Becerilerinin Çocuğun Gelişim Sürecinde Kazanılması**

Öz bakım becerilerinin kazanılması çocukların gelişimsel süreçlerinde yaşa bağlı olarak farklılık göstermektedir. Aylara göre bireylerin yerine getirebildiği öz bakım becerileri şu şekildedir;

#### **12. Ay Öz Bakım Becerileri**

- Bağımsız bir şekilde, bardak kullanarak içecek içebilir (Birçoğu bunu 16.aya kadar yapamazlar)
- Çorabını ayağından çıkarabilir (Yavuzer, 2005).

#### **18. Ay Öz Bakım Becerileri**

- Çok sık olmamak ile birlikte çatal kaşık kullanabilir (Yavuzer, 2005).

#### **2 Yaş Öz Bakım Becerileri**

- Elbisesine ait olan bir parçayı çıkarabilir.
- Elbisesinin bir parçasını giyebilir (Yavuzer , 2005)

#### **3 Yaş Öz Bakım Becerileri**

- Ellerini yıkayabilir ve kurulayabilir.
- T-shirt giyebilir.
- Yardım olmadan giyinebilir (Yavuzer , 2005).

#### **4-5 Yaş Öz Bakım Becerileri**

- Ellerini yüzünü yıkayabilir.
- Kendi giysisinde bulunan büyük düğmeleri çözebilir.
- Kendi giysisinde bulunan büyük düğmeleri ilikleyebilir.
- Yemek yerken doğru araç-gereci seçebilir ve kullanabilir.
- Ekmeğine bıçakla yumuşak besinleri sürebilir.

- Sözel ipuçları ile sofrayı kurmayı uygun olarak karşılar.
- Dişlerini fırçalayabilir.
- Bağcık ve fermuar hariç yardım almadan giyinebilir
- Giyeceklerini askıya asabilir (Darıca, 2002).

#### 5-6 Yaş Öz Bakım Becerileri

- Elini yüzünü yıkayabilir ve kurular.
- Kendisi giyinir ve soyunur.
- Ayakkabılarındaki bağcıkları bağlayabilir.
- Duruma ve hava şartlarına uygun giyinebilir.
- Saçlarını uygun şekilde tarar/ fırçalar.
- Kendine çeki düzen verir.
- Dişlerini kurallara uygun şekilde fırçalayabilir.
- Bıçak kullanarak yumuşak yiyecekleri kesebilir.
- Tabağına servis tabağından yiyecek alabilir.
- Kendine sandviç hazırlayabilir.
- Sofra hazırlanmasına yardım etmek gibi günlük işlerden birinin sorumluluğunu üstlenebilir.
- Kendi başına evin yakınında dolaşabilir.
- Arabada kendi emniyet kemerini takabilir (Darıca, 2002).

#### 2.5.2 Okul Öncesi Dönemde Öz Bakım Becerileri

Gelişim tüm alanları ile bir bütündür. Çocuğun her alandaki gelişimi birbiriyle ilişkilidir. Okul öncesi dönem, gelişim ve öğrenmenin en hızlı şekilde yaşandığı ve bu dönemde kazanılan deneyimlerin yaşamın diğer dönemlerinde devamlılığına temel oluşturduğu dönemdir. Gelişim alanlarının büyük çoğunluğunun yaşamın ilk altı yılında tamamlandığından bu dönemde gelişim alanlarının desteklenmemesi durumunda ilerleyen yıllarda telafisi mümkün olmayacak sonuçlar doğurabilmektedir.

Church (2001) alışkanlıkları, öncelikle çocuğun içinde bulunduğu dış çevre uyarılarından aldığı etkileşimlere dayalı olarak kurulan davranış örnekleri olarak tanımlamaktadır. Çevreden gelen pekiştirici uyaranlara göre bu davranışlar kalıcı bir biçim alarak bireyin temel davranış biçimi haline dönüşmektedir. Dış çevre uyaranları ise çocuğun yaşına ve gelişim düzeyine göre giderek genişler, önce aile çevresi daha sonra arkadaşlar, okul ve toplum bireyin davranışlarını etkiler.

Çocukların erken çocukluk döneminde öz bakım becerilerini kazanmaları için gereken eğitim yaşantılarını evde ebeveynler, okulda ise öğretmenler tarafından karşılanmaktadır. Katz' a göre (1999), beceriler yönlendirmelerle, pratik yaparak, tekrarlama ya da becerilerin doğrudan uygulanması şeklinde geliştirilebilmektedir. Fawcett (2005), benzer şekilde çocuğa yöneltilen yönergelerin ve kontrollerin yanı sıra çocuğun deneyimlerini öz bakım becerilerinin kazanılmasında önemli bulurken çocuğun merakının da bu becerilerin kazanılmasında yer aldığı dikkat çekmektedir. Veliöğlu (1999), çocuğun erişkin tarafından bakımı sırasında öz bakım gereksinimlerinin, rehberlik edilerek, destekleyici bir çevre oluşturularak, tekrar ve öğrenme yoluyla kazanabileceğini vurgulamaktadır.

Erken çocukluk döneminde temeli atılan öz bakım becerilerinin çocuğun bağımsız hareket edebilen ve kendine güvenen bir birey olmasında önemli rol oynadığı görülmektedir. Önder' e göre (2003) öz bakım becerilerini kazanmış çocuklar bağımsızlığını kazanmaktadır. Okul öncesi dönem çocuğunun eğitiminde, kendi temel gereksinimlerini karşılayabilmesi için verilen öz bakım becerileri eğitimi yoluyla çocuğun bedensel sınırlarını fark etmesi de sağlanmaktadır. Ayrıca kendine bakabilme davranışı olumlu kendilik kavramı ile kendine güvenen bireylerin oluşmasına katkı sağlamaktadır.

Bender (1996), öz bakım becerilerini kazanan bireylerin özsaygılarının da geliştiğini, aynı zamanda sosyal yaşamda da diğer bireyler tarafından kabul edilebilir ve başarılı bir birey olarak görülmesine de önemli katkı sağlayarak ilerleyen yaşlarda ekonomik bağımsızlığın kazanılmasına da önem taşıdığını belirtmektedir.

Bu kaynaklar ışığında öz bakım becerilerin evde ebeveynler okulda ise öğretmenler tarafından desteklenmesi, bununla birlikte yetişkinlerin öz bakım becerilerine ilişkin davranışları yerine getirirken doğru rol model davranışlar sergilemesi çocuğun bu becerileri öğrenmesi ve sürdürebilmesi için büyük önem taşıdığı görülmektedir.

## **2.6 İlgili Araştırmalar**

### **2.6.1 Öz Bakım Becerilerine İlişkin Yapılan Çalışmalar**

Öz bakım becerilerine ilişkin yapılan çalışmalara yurt içinde ve yurt dışında yapılan çalışmalar olmak üzere iki başlıkta yer verilmiştir.

#### **2.6.1.1 Yurt İçinde Yapılan Çalışmalar**

Demiriz ve Dinçer (2000) çalışmalarında okul öncesi dönemindeki çocukların öz bakım becerilerinin annelerin çalışıp çalışmama durumlarına göre incelenmesi amaçlanmıştır.



Araştırmadan elde edilen bulgularda, çocukların öz bakım becerileri ile ilgili alt boyutlarda birçok davranışı kazanma düzeyi ile annelerinin çalışıp-çalışmama durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı farka rastlanmıştır. Sonuçlara göre çalışan annelerin çocuklarının öz bakım becerilerinde daha başarılı olduklarını görülmüştür.

Demiriz ve Dinçer (2001) çalışmalarında 5-6 yaş çocuklarının öz bakım becerilerini cinsiyet ve okul öncesi eğitim alıp almama durumlarına göre incelemeyi amaçlamışlardır. Araştırma sonucunda çocukların öz bakım becerilerine ait toplam puanlarına bakılmış, cinsiyet açısından anlamlı farklılık bulunmazken okul öncesi eğitim alıp almama durumuna göre anlamlı farklılık bulunmuştur.

Demirtaş (2001) çalışmasında anne tutumları ile öz bakım becerileri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırma sonucuna göre çocukların öz bakım ve bazı temel beceri düzeyleri ile aşırı koruyucu anne tutumları arasında ters yönde bir ilişki bulunmuştur. Annelerin demokratik ve baskıcı tutumları ile çocukların öz bakım becerileri arasında olumlu ya da olumsuz bir ilişkiye rastlanmamıştır. Demokratik anne tutumlarına sahip annelerin çocuklarının öz bakım becerileri bakımından baskıcı ve aşırı koruyucu anne tutumuna göre anlamlı bir fark gösterdiği, demokratik tutumun, bu iki tutuma göre çocuğun öz bakım becerilerini, olumlu yönde etkilediği sonucuna ulaşılmıştır.

Çetinkaya (2012) araştırmasında, okul öncesi eğitime 5-6 yaşlarında başlayan çocuklar ile 3-4 yaşlarında başlayan çocukların öz bakım becerileri arasında anlamlı bir farklılığın olup olmadığını veli görüşlerine göre incelemiştir. Araştırma sonucuna göre, okul öncesi eğitime 5-6 yaşlarında başlayan çocuklar ile 3-4 yaşlarında başlayan çocukların yemek yeme, kendini tehlikelerden koruma, tuvalet alışkanlığı, giyinme soyunma, temizlik ve tertip-düzen ile ilgili öz bakım becerilerini kazanma düzeyleri, tertip-düzen hariç okul öncesi eğitime 3-4 yaşında başlayan çocukların lehine sonuçlandığı görülmüştür. Okul öncesi eğitime 3-4 yaşlarında başlayan öğrencilerin öz bakım beceri düzeylerinin okul öncesi eğitime 5-6 yaşlarında başlayan öğrencilerin öz bakım beceri düzeylerinden daha gelişmiş olduğu, çocukların öz bakım beceri düzeylerinin okul öncesi eğitime başlama yaşı ile ilişkili olduğu ifade edilmiştir.

### **2.6.1.2 Yurt Dışında Yapılan Çalışmalar**

Sahannon ve Chen (1988), 3 yıl süren beslenme eğitimiyle ilgili yaptıkları çalışmalarında, deney grubundaki çocuklara 3. 4. ve 5. yaşlarında, başlangıçta belirlenen

beslenme bilgisi, kendi kendine yemek yeme davranışı konusunda her yıl 9-12 haftalık eğitim vermişlerdir. Uygulama sonrası eğitim alan çocukların kontrol grubundaki çocuklara göre daha yüksek puanlar aldıkları saptanmıştır.

Lawatsch (1990), öğretmenin olumlu tutumunun bu konudaki etkinliğini arttırmak için okul öncesi çocuklarda beslenme bilgisi, yiyecekler konusundaki tutum ve davranışlar üzerine ödüllendirme ve tehdit etme uygulamalarının etkisini araştırmış, ödüllendirici yaklaşımın çocukların üzerinde olumlu etkileri olduğunu ortaya koymuştur.

Yurtdışında yapılan araştırmalara bakıldığında, öz bakım becerilerine ilişkin araştırmaların var olduğu ancak bu araştırmaların daha çok beslenme alışkanlığı, eğitim programların etkililiği veya yetersizliği olan bireylere ilişkin olarak yapıldığı görülmüştür. Annelerin çocukların öz bakım becerilerinin cinsiyetlere göre beklentilerinin incelendiği çalışmalar bulunamamıştır. Dolayısıyla bu araştırmada annelerin 60-66 aylık çocukların becerilerine ilişkin beklentilerinin incelenmesi önemli görülmektedir.

## **2.6.2 Ebeveynlerin Toplumsal Cinsiyet Rolü Beklentilerine İlişkin Yapılan Çalışmalar**

Ebeveynlerin toplumsal cinsiyet rolü beklentilerine ilişkin yapılan çalışmalara yurt içinde ve yurt dışında yapılan çalışmalar olmak üzere iki başlıkta yer verilmiştir.

### **2.6.2.1 Yurt İçinde Yapılan Çalışmalar**

Dilek (1997) çalışmasında okul öncesi dönemdeki çocukların cinsiyet kimliği kazanmasında anne ve babanın rolünü açıklamayı amaçlamıştır. Çalışmada eğitim seviyesi ve gelir düzeyi yüksek olmasına rağmen anne ve babaların büyük bir kısmının çocuklarını toplumsal cinsiyet kimliği kazanmaları konusunda yönlendirmelerde buldukları belirtilmiştir.

Özkan (2009) 5-6 yaş okul öncesi dönem çocuklarının cinsiyet özelliklerine ilişkin kalıp yargılarının anne babalarının cinsiyet rolü algısı, yaşadığı il, anne babanın eğitim düzeyi gibi bazı değişkenler açısından incelemeyi amaçlamıştır. Araştırmanın bulgularına göre, çocuğun annesinin cinsiyet rolü ve yaşadığı ile göre cinsiyet özelliklerine ilişkin kalıp yargılarında anlamlı fark olduğu görülmüştür. Çocuğun yaşının, cinsiyetinin, aile yapısının, kardeş sayısının, anne çalışma durumunun ve baba cinsiyet rolünün cinsiyet özelliklerine ilişkin kalıp yargılarını etkilemediği sonucuna ulaşılmış ancak çocukların cinsiyet

özelliklerine ilişkin kalıp yargılarının, yaşadığı ile göre farklılaşıp farklılaşmadığına bakıldığında ise iller arasında farklılıklar olduğu ortaya koyulmuştur.

Yağan Güder (2014) çalışmasında okul öncesi dönemdeki çocukların toplumsal cinsiyet algılarını annelerle betimlemiştir. Çalışmadan elde edilen sonuçlara göre, çocukların kadın ve erkek cinsiyet özelliklerine ilişkin olarak kalıp yargısal görüşleri olduğu; kadınların özelliklerinin erkeklere göre daha olumsuz nitelikler taşıdığı sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmada annelerin kadın ve erkek cinsiyet özelliklerine ilişkin kalıp yargısal görüşleri olduğu; kadınlara olumlu özellikler yüklerken erkeklere olumsuz özellikler yükledikleri belirlenmiştir. Annelerin kız çocuklarına ilişkin daha fazla beklenti içinde oldukları ve kız çocuklarından birincil beklentinin ev işlerine yardım etme olduğu belirlenmiş olup kız ve erkek çocuktan beklentilerinin geleneksel rol paylaşımına uygun olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca, oyun, oyuncak ve arkadaş tercihlerinde anneler ile çocukların görüşleri arasında paralellik olduğu tespit edilmiş olup aile yapısının çocukların toplumsal cinsiyet algılarında önemli rolü olduğu belirlenmiştir.

#### **2.6.2.2 Yurt Dışında Yapılan Çalışmalar**

Williams ve Best (1990) araştırmalarında 5-7 ve 11 yaşlarındaki çocukların cinsiyet kalıp yargılarının farkında olmaları ve ifade etmelerini inceledikleri nicel araştırmalarının sonucunda, anaokuluna devam eden çocuklardan ikinci sınıfa kadar giden çocuklar arasında 36 cinsiyet kalıp yargıyı fark etmede bir artış olduğu, daha sonraki dönemlerde bunun değişmediğini saptamıştır.

Carlson (1998) yaptığı boylamsal çalışmada anne ve babanın çocuğu toplumsallaştırması süreci incelenmiştir. Çalışmanın sonucunda anne ve babaların 4-5 yıl boyunca ebeveynlik uygulamalarında kararlılık olduğu gözlenmiştir. Ebeveynlerin cinsiyet rol tutumlarının, ebeveynlik davranışlarının anlamlı bir şekilde yordayıcısı olduğu bulunmuştur. Ebeveynlerin eşitlikçi cinsiyet rolü tutumları yüksek düzeyde manevi ilgiyi, babaların geleneksel cinsiyet rolü tutumlarının ise yüksek düzeyde kontrolü yordadığı belirlenmiştir.

Murray (2004) tarafından gerçekleştirilen çalışmada, eşitlikçi ve geleneksel aile yapılarına sahip ailelerden gelen çocukların toplumsal cinsiyete yönelik algıları incelenmiştir. Çalışmada, eşitlikçi aile yapısı olan çocukların kalıp yargısal görüşleri olmakla birlikte geleneksel aile yapısına sahip ailelerden gelen çocuklara oranla kadın ve erkeklere ilişkin daha az kalıp yargısal görüşleri olduğu belirlenmiştir.

Everett (2011) tarafından yapılan çalışmada çocukların toplumsal cinsiyet kavramlarını oluştururken, ebeveynlerin cinsiyetlere ilişkin gerçek değerlerinden çok çocukların ebeveynlerinin değerlerini nasıl algıladıklarının daha etkili olduğu belirlenmiştir.



## BÖLÜM III

### YÖNTEM

#### 3.1 Araştırma Modeli

60-66 aylık çocukları olan annelerin, kız ve erkek çocukların öz bakım becerilerine yönelik beklentilerinde farklılık olup olmadığını belirlemek, çocukların cinsiyetlerine göre kurum ve ev yaşantılarında bu becerileri gösterme durumlarını ortaya koymak ve annelerin çocukların cinsiyetlerine göre öz bakım becerilerine ilişkin beklentilerini oluşturan yaşantıları hakkında bilgi edinmek amacıyla yürütülen bu çalışmada karma araştırma yöntemlerinden sıralı açıklayıcı tasarım (NİCEL→nitel) modeli kullanılmıştır. Karma araştırma yöntemi, özellikle sağlık, sosyal bilimler ve davranış bilimlerine yönelik araştırmalarda önerilen ve kullanılan bir yöntem olarak gösterilmektedir. Karma yöntem,“araştırmanın temel problemlerini çözmek amacıyla, araştırmadan elde edilen nicel ve nitel verilerin birleştirilerek harmanlandığı ve bu işlemlerin getirdiği faydaların kullanılarak sonuca ulaşıldığı bir araştırma yöntemi” olarak tanımlanmaktadır (Creswell, 2017). “Karma araştırma modellerinden sıralı açıklayıcı tasarımda (NİCEL→nitel) baskın olarak nicel veriler toplanıp analiz edildikten sonra nitel veri toplanmaktadır. Öncelik genellikle nicel verilerdedir. Nitel veri esasen nicel verileri artırmak için elde edilir”(Creswell, 2003).

Araştırmanın nicel kısmı betimsel araştırma modeliyle, nitel kısmı ise betimleyici olgu bilim modeliyle gerçekleştirilmiştir. Betimsel araştırma modeli olay ve durumların detaylı olarak betimlenmesi amacıyla yapılan bir araştırma modelidir (Başol, 2008). Betimleyici olgu biliminde ise temel amaç insanların algı ve deneyimlerini betimlemektir (Saban ve Ersoy, 2017).

#### 3.2 Çalışma Grubu

Araştırmanın ulaşmak istediği evreni Türkiye’de bulunan okul öncesi dönem 60-66 aylık çocuklar ve bu çocukların anneleri oluşturmaktadır. Nicel araştırma boyutunun çalışma grubu, 2018-2019 Eğitim Öğretim Yılı Muş İli Hasköy İlçesinde bulunan bağımsız anaokullarına devam eden 60-66 aylık 30 kız, 30 erkek olmak üzere toplam 60 çocuk ve bu çocukların annelerinden oluşmaktadır.

Nitel araştırma boyutunun çalışma grubu ise, nicel çalışma grubu içerisinde yer alan 60-66 aylık kız çocuklarının öz bakım becerilerine yönelik beklentileri, aynı yaştaki erkek çocukların öz bakım becerilerine yönelik beklentilerinden daha yüksek olan annelerden kolay

ulaşılabilir yöntemle belirlenen 4 anneden oluşmaktadır. Anneler 25-30 yaş aralığındadır ve eğitim düzeylerine bakıldığında ise sadece bir annenin ilkokul mezunu olduğu diğer 3 annenin ise ilkokul eğitimini yarıda bırakmış ya da hiç okula gitmemiş okuma yazma bilmeyen kategoride oldukları bilinmektedir.

### **3.3 Veri Toplama Araçları**

Araştırmada veri toplama aracı olarak, Çocuklardan Beklenen Öz Bakım Becerileri Anket Formu, Anaokulu Yaşantıları Öz Bakım Beceri Anket Formu, Ev Yaşantıları Öz Bakım Beceri Anket Formu ve Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu kullanılmıştır. Veri toplama araçları kullanılmadan, Çetinkaya'dan (2012) aracın kullanımına ilişkin izin alınmış olup, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Etik kurulu tarafından da araştırmanın uygunluk onayı alınmıştır.

#### **3.3.1 Çocuklardan Beklenen Öz Bakım Becerileri Anket Formu**

Araştırmada annelerin, kız ve erkek çocukların öz bakım becerilerine yönelik beklentilerinde farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla Ayşe Çetinkaya (2012) tarafından oluşturulan Okul Öncesi Öz Bakım Becerileri Ölçeği'ndeki maddelerden yararlanılarak oluşturulan Çocuklardan Beklenen Öz Bakım Becerileri Anket Formu kullanılmıştır. Okul Öncesi Öz Bakım Becerileri Ölçeği Portage Kontrol Listesi'nden, Denver II Gelişimsel Tarama Testi'nin öz bakım becerileri ile ilgili bölümünden, MEB tarafından hazırlanmış olan 36-72 aylık çocuklar için okul öncesi eğitim programı (2006) ve Demiriz ve Diņer'in (2000) araştırmalarında kullandıkları anket formu incelenerek oluşturulmuştur (Çetinkaya, 2012). Okul Öncesi Öz Bakım Becerileri Ölçeği 6 boyut ve toplam 45 maddeden oluşmaktadır. Bu boyutlar; yemek yeme (10 madde), giyinme-soyunma (6 madde), temizlik (8 Madde), kendini tehlikelerden koruma (6 madde), tuvalet alışkanlığı (7 madde), tertip-düzen (6 madde) ile ilgili davranışlardan oluşmaktadır (Çetinkaya, 2012). Çocuklardan Beklenen Öz Bakım Becerileri Anket Formu, Okul Öncesi Öz Bakım Becerileri Ölçeği'nde olduğu gibi 6 bölüm, 45 maddeden oluşmaktadır. Okul Öncesi Öz Bakım Becerileri Ölçeği'nde 5'li derecelendirmede kullanılan "kesinlikle katılmıyorum (1 puan), çok az katılıyorum (2 puan), yarı yarıya katılıyorum veya katılmıyorum (3 puan), çoğunlukla katılıyorum (4 puan), tümüyle katılıyorum (5 puan)" ifadeleri Çocuklardan Beklenen Öz Bakım Becerileri Anket Formu'nda "hiç yapamaz (1puan), çok nadir yapar (2 puan), bazen yapar (3 puan), çoğunlukla yapar (4 puan) ve her zaman yapar (5 puan) olarak değiştirilmiştir.

Çocuklardan Beklenen Öz Bakım Becerileri Anket Formu annelere “5 yaşında bir erkek-kız çocuğu burada yer alan becerileri ne kadar yapar?” yönergesi ile sorulmuştur. Verilerin analizinde, Çocuklardan Beklenen Öz Bakım Becerileri Anket Formu’nda yer alan hiç yapamaz (1puan) ve çok nadir yapar (2 puan), seçeneklerine verilen cevaplar “Yapamaz” kategorisinde değerlendirilirken; bazen yapar (3 puan), çoğunlukla yapar (4 puan) ve her zaman yapar (5 puan) seçeneklerine verilen cevaplar “Yapar” olarak değerlendirilmiştir.

### **3.3.2 Anaokulu Yaşantıları Öz Bakım Beceri Anket Formu**

Çocukların anaokulunda gösterdikleri öz bakım becerilerini belirlemek amacıyla Okul Öncesi Öz Bakım Beceri Ölçeği’nde (Çetinkaya, 2012) yer alan fakat, anaokulu yaşantısında gözlenmesi mümkün olmayan maddeler atılarak oluşturulan Anaokulu Yaşantıları Öz Bakım Beceri Anket Formu kullanılmıştır.

Anaokulu Yaşantıları Öz Bakım Beceri Anket Formu, Okul Öncesi Öz Bakım Beceri Ölçeği’nde (Çetinkaya, 2012) yer alan yemek yeme boyutundan 1 madde, giyinme-soyunma boyutundan 1 madde, temizlik boyutundan 4 madde, kendini tehlikelerden koruma boyutundan 2 madde, tuvalet alışkanlığı boyutundan 1 madde ve tertip düzen boyutundan 1 madde çıkarılmasıyla; yemek yeme (9 madde), giyinme-soyunma (5 madde), temizlik (6 madde), kendini tehlikelerden koruma (4 madde), tuvalet alışkanlığı (6 madde) ve tertip düzen (5 madde) ile ilgili davranışlar olmak üzere toplam 6 boyut ve 35 maddeden oluşmuştur.

Okul Öncesi Öz Bakım Becerileri Ölçeği’nde 5’li derecelendirmede kullanılan “kesinlikle katılmıyorum (1 puan), çok az katılıyorum (2 puan), yarı yarıya katılıyorum veya katılmıyorum (3 puan), çoğunlukla katılıyorum (4 puan), tümüyle katılıyorum (5 puan)” ifadeleri Anaokulu Yaşantıları Öz Bakım Beceri Anket Formu’nda hiç yapamaz (1puan), çok nadir yapar (2 puan), bazen yapar (3 puan), çoğunlukla yapar (4 puan) ve her zaman yapar (5 puan) olarak değiştirilmiştir. Anaokulu Yaşantıları Öz Bakım Beceri Anket Formu araştırma grubundaki her çocuk için, sınıf öğretmenleri tarafından doldurulmuştur.

Verilerin analizinde, Anaokulu Yaşantıları Öz Bakım Beceri Anket Formunda yer alan hiç yapamaz (1puan) ve çok nadir yapar (2 puan), seçeneklerine verilen cevaplar “Yapamaz” kategorisinde değerlendirilirken; bazen yapar (3 puan), çoğunlukla yapar (4 puan) ve her zaman yapar (5 puan) seçeneklerine verilen cevaplar “Yapar” olarak değerlendirilmiştir.

### 3.3.3 Ev Yaşantıları Öz Bakım Beceri Anket Formu

Çocukların ev yaşantılarında gösterdikleri öz bakım becerilerini belirlemek amacıyla Okul Öncesi Öz Bakım Becerileri Ölçeğinde yer alan maddelerin tümünün yer aldığı Ev Yaşantıları Öz Bakım Beceri Anket Formu kullanılmıştır.

Ev Yaşantıları Öz Bakım Beceri Anket Formu'nda Okul Öncesi Öz Bakım Becerileri Ölçeği'nde olduğu gibi yemek yeme (10 madde), giyinme-soyunma (6 madde), temizlik (8 madde), kendini tehlikelerden koruma (6 madde), tuvalet alışkanlığı (7 madde), tertip-düzen (6 madde) boyutlarında yer alan toplam 45 madde bulunmaktadır. Ancak, Okul Öncesi Öz Bakım Becerileri Ölçeği'nde 5'li derecelendirmede kullanılan "kesinlikle katılmıyorum (1 puan), çok az katılıyorum (2 puan), yarı yarıya katılıyorum veya katılmıyorum (3 puan), çoğunlukla katılıyorum (4 puan), tümüyle katılıyorum (5 puan) " ifadeleri Ev Yaşantıları Öz Bakım Beceri Anket Formu'nda hiç yapamaz (1puan), çok nadir yapar (2 puan), bazen yapar (3 puan), çoğunlukla yapar (4 puan) ve her zaman yapar (5 puan) olarak değiştirilmiştir. Verilerin analizi sırasında ankette yer alan hiç yapamaz (1puan) ve çok nadir yapar (2 puan), seçeneklerine verilen cevaplar " Yapamaz" kategorisinde değerlendirilirken; bazen yapar (3 puan), çoğunlukla yapar (4 puan) ve her zaman yapar (5 puan) seçeneklerine verilen cevaplar "Yapar" olarak değerlendirilmiştir. Ev Yaşantıları Öz Bakım Beceri Anket Formu araştırma grubundaki her çocuk için, anneleri tarafından doldurulmuştur.

### 3.3.4 Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu

Araştırmanın nicel kısmında uygulanan Çocuklardan Beklenen Öz Bakım Becerileri Anket Formunun incelenmesi yoluyla belirlenen, kız ve erkek çocuklardan üst seviyede farklı beklentilere sahip 4 annenin, beklentilerindeki farklılıkların nedenlerini belirlemeye yönelik hazırlanan toplam 9 sorudan oluşan Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu kullanılmıştır.

### 3.4 Verilerin Toplanması

Araştırma sürecinin başında, Muş Valiliği ve Muş İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nden uygulama izni almıştır. Ardından Muş İli Hasköy İlçesinde bulunan iki bağımsız anaokulu yönetici ve öğretmenleri ile görüşmeler yapılmış, çalışma takvimi ve süreci hakkında bilgi verilmiştir. Verilerin toplanmasına 2018-2019 eğitim öğretim yılı 2. Yarıyılında başlanmıştır. Araştırma anaokuluna devam eden 60-66 aylık çocuklardan ve bu çocukların annelerinden



gönüllü olan 60 çocuk ve bu çocukların anneleri olan 60 anne ile yürütülmüştür. Araştırmanın veri toplama işlemi yaklaşık 3 aylık süreçte tamamlanmıştır.

Araştırmanın birinci alt amacına ilişkin olarak, annelerin 60-66 aylık kız ve erkek çocukların öz bakım becerilerine yönelik beklentilerini belirlemek amacıyla, araştırmacı tarafından annelerin uygun zamanlarına göre aralarında 15 gün olacak şekilde iki oturumdan oluşan görüşme zamanı planlanmıştır. Annelerle gerçekleştirilen ilk görüşmelerde annelere 5 yaşında bir kız çocuğu düşünerek Çocuklardan Beklenen Öz Bakım Becerileri Anket Formu'nu doldurmaları istenmiştir. Annelerin okuma yazma bilgisi göz önünde bulundurularak anket sorularının okunması ve ilgili yerlerin işaretlenmesi, araştırmacı tarafından annelerin yanıtlarına uygun olarak yapılmıştır. Her anne ile gerçekleştirilen birinci görüşmeden iki hafta sonra, bu kez 5 yaşında bir erkek çocuğu düşünerek Çocuklardan Beklenen Öz Bakım Becerileri Anket Formu'nu doldurmaları istenmiştir. Birinci görüşmede olduğu gibi anket sorularının okunması ve ilgili yerlerin işaretlenmesi araştırmacı tarafından annelerin yanıtlarına göre yapılmıştır. Birinci görüşme ve ikinci görüşme arasında 15 gün zaman farkı olması, annelerin bir önceki görüşmede verdikleri cevaplarını anımsamaması ve etkisinde kalmaması amacıyla planlanmıştır. Araştırmacı tarafından anneler ile yapılan görüşmeler okulda bulunan dış uyarıcılardan uzak sessiz bir odada gerçekleşmiştir. Her bir anne ile gerçekleştirilen iki görüşme de yaklaşık 20 dakika sürmüştür.

Araştırmanın ikinci alt amacına yönelik olarak, çocukların kurum yaşantısında gerçekleştirdikleri öz bakım becerilerini belirlemek amacıyla oluşturulan Anaokulu Yaşantıları Öz Bakım Becerileri Anket Formu, her çocuk için çocukların gitmekte oldukları anaokullarındaki öğretmenleri tarafından, çocukla ilgili gözlemlerine dayanılarak doldurulmuştur. Anketler doldurulmadan önce araştırmacı tarafından öğretmenlere araştırmanın içeriği hakkında bilgi verilmiş, dolduracakları anketlerdeki cevapların araştırmanın sağlıklı yürütülebilmesi için önemli olduğuna dikkat çekilmiştir.

Araştırmanın üçüncü alt amacına yönelik olarak, çocukların ev yaşantılarında gösterdikleri öz bakım becerilerinin belirlenmesi için kullanılan Ev Yaşantıları Öz Bakım Beceri Anket Formu, annelere, araştırmanın ikinci alt amacına ilişkin görüşmelerden sonra planlanan bir zamanda uygulanmıştır. Ev Yaşantıları Öz Bakım Beceri Anket Formu uygulanmasında, annelerin kendi çocuklarının evlerindeki yaşantılarında gösterdikleri öz bakım becerilerini göz önünde bulundurmaları istenmiştir. Anket formları sakin bir ortamda, annelere araştırmacı tarafından okunmuş ve annelerin yanıtlarına uygun biçimde işaretlenmiştir.

Araştırmanın dördüncü alt amacına ilişkin verileri elde etmek için ise, öncelikle annelerin kız ve erkek çocuklar için doldurmuş oldukları Çocuklardan Beklenen Öz Bakım Becerileri Anket Formlarının her maddesi karşılaştırılmış ve çocukların cinsiyetine göre beklentilerinde farklılık olan anneler belirlenmiştir. Beklenti düzeylerinde cinsiyete göre belirgin farklılıklar olan (bir cinsiyetten beklentisi 1-2 düzeyinde iken, diğer cinsiyetten 4-5 düzeyinde olan) 28 anneden kolay ulaşılabilir ve gönüllü 4 anne ile telefon görüşmesi yoluyla veriler elde edilmiştir. Çalışma konusu hakkında görüşme öncesinde, annelere öncelikle görüşme nedeni, kapsamı hakkında bilgi verilmiş, görüşmenin sakin bir ortamda, zaman kaygısı olmadan yapılmasının önemi açıklanmıştır. Annelerin görüşmeyi kabul etmeleri halinde kendilerinin uygun buldukları zamanda görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Telefon görüşmeleri araştırmacı tarafından yapılan arama yoluyla yapılmıştır ve yaklaşık 15 dakikalık sürelerde gerçekleştirilmiştir. Annelerden, görüşmenin ses kaydının alınması için izin istenmiş, ancak annelerin tedirgin ifadelerinden dolayı, kendilerine bundan vazgeçildiği bildirilerek, yazılı kayıt alınması önerilmiştir. Annelerin yazılı kayıt alınmasını onaylaması üzerine görüşmeler sırasında yazılı kayıt alınmıştır.

### **3.5 Verilerin Analizi**

Çocuklardan Beklenen Öz Bakım Becerileri Anket Formu, Anaokulu Yaşantıları Öz Bakım Beceri Anket Formu ve Ev Yaşantıları Öz Bakım Beceri Anket Formlarındaki maddelerin yanıtlarında 5’li derecelendirme yer almaktadır, ancak araştırmanın birinci, ikinci ve üçüncü alt amaçlarına yönelik analizlerde dereceleme sütunları “Yapar” ve “Yapamaz” düzeyinde olmak üzere iki kategoride birleştirilmiştir. Anketlerin uygulanmasında 5’li dereceleme kullanılmasının nedeni, annelerin çocukların öz bakım becerilerine yönelik beklentilerinin ve çocukların becerilerinin, çocukların cinsiyetleri söz konusu olduğunda gösterdiği farklılıkların uç noktada olanlarını belirleyebilmektir. Başka bir deyişle, bir çocuğun öz bakım becerisine yönelik “hiç yapamaz/çok nadir yapar” düzeyinde beklediği öz bakım becerisini, aynı yaştaki karşı cinsiyette olan çocuk için “çoğunlukla yapar/her zaman yapar” düzeyinde bekleyen anneleri ve bu beklentiye ait becerileri ve de cinsiyete göre gösterilmesinde uç noktalarda farklılık olan becerileri belirlemek amaçlanmıştır. Nitekim araştırmanın dördüncü alt amacı ile ilgili çalışma grubu ve yanıtı aranacak sorular, bu derecelendirmelerin incelenmesi ile oluşturulmuştur.

Çocuklardan Beklenen Öz bakım Becerileri Anket Formu, Anaokulu Yaşantıları Öz Bakım Beceri Anket Formu ve Ev Yaşantıları Öz Bakım Beceri Anket Formlarındaki maddeler, 1“Yapar” 2 “Yapamaz” şeklinde iki kategori altında ele alınmıştır. Ankette yer alan

hiç yapamaz ve çok nadir yapar, seçeneklerine verilen cevaplar “Yapamaz” kategorisinde değerlendirilirken; bazen yapar, çoğunlukla yapar ve her zaman yapar seçeneklerine verilen cevaplar “Yapar” olarak değerlendirilmiştir. Kategorik olarak toplanan bu verilerin cinsiyet değişkenine göre fark gösterip göstermediği ki-kare fark testi kullanılarak analiz edilmiştir.

Analizde edilen bulgularda ilişki düzeyinin ifade edilmesinde dörtlü korelasyon katsayısı (Phi) kullanılmıştır. Bu katsayı sınıflama ölçeğinde ölçülmüş iki kategorili iki süreksiz değişken arasındaki ilişkinin ölçülmesinde kullanılmaktadır. İki değişken arasındaki ilişkide, korelasyon katsayısının, mutlak değer olarak, 0.70 – 1.00 arasında olması yüksek ilişkiyi, 0.70 – 0.30 arasında olması orta düzey ilişkiyi, 0.30 – 0.00 arasında olması ise düşük düzeyde bir ilişkiyi ifade etmektedir (Büyüköztürk, 2004; Köklü ve diğ., 2006). Verilerin analizinde bulunan ilişkiler buna göre ifade edilmiştir.

Araştırmanın nitel kısmında annelerin çocukların cinsiyetlerine göre öz bakım becerilerine ilişkin beklentilerinin benzerlik ve farklılıkların nedenlerini incelemek amacıyla yapılan görüşmelerden elde edilen verilerin analizinde betimsel ve içerik analizi yöntemi kullanılmıştır.

## BÖLÜM IV

### BULGULAR

#### 4.1 Araştırmanın Nicel Kısımına Ait Bulgular

##### 4.1.1 Annelerin Çocukların Cinsiyetlerine Göre Öz Bakım Becerileri İle İlgili Beklentilerine Yönelik Bulgular

##### 4.1.1.1 Annelerin Çocukların Yemek Yeme Becerisine Ait Beklentilerinin Cinsiyete Göre Karşılaştırılmasına Ait Bulgular

Annelerin çocukların öz bakım becerileri ile ilgili beklentilerinde Yemek Yeme alt boyutundaki becerilerin cinsiyete göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için ki-kare fark testi uygulanmış, analiz sonuçları Tablo 4.1’de gösterilmiştir.

**Tablo 4.1.**

##### *Annelerin Kız ve Erkek Çocukların Yemek Yeme Becerilerine İlişkin Beklentileri Arasındaki Farklar*

	Değişkenler	N	Yapamaz	Yapar	$\chi^2$	P
Yemeğin türüne uygun çatal, kaşık vb. araç gereci alır.	<b>Cinsiyet</b>				2,981	0.084
	<b>Kız İçin</b>	60	10	50		
	<b>Erkek İçin</b>	60	18	42		
	<b>Toplam</b>	120	28	92		
Yemekte başkasına ait bardak, çatal vb.lerini kullanmaz.	<b>Cinsiyet</b>				1,768	0.184
	<b>Kız İçin</b>	60	10	50		
	<b>Erkek İçin</b>	60	16	44		
	<b>Toplam</b>	120	26	94		
Ekmeğinin üzerine yumuşak besinleri bıçak kullanarak sürer. (Çikolata, yağ, krem peynir vb.)	<b>Cinsiyet</b>				2,981	0.084
	<b>Kız İçin</b>	60	10	50		
	<b>Erkek İçin</b>	60	18	42		
	<b>Toplam</b>	120	28	92		
Bıçak kullanarak yumuşak besinleri keser. (Haşlanmış patates, peynir, sosis vb.)	<b>Cinsiyet</b>				1,768	0.184
	<b>Kız İçin</b>	60	10	50		
	<b>Erkek İçin</b>	60	16	44		
	<b>Toplam</b>	120	26	94		

	Değişkenler	N	Yapamaz	Yapar	$\chi^2$	P
Acıktığında kendi için soğuk sandviç hazırlar.	<b>Cinsiyet</b>				1,690	0.194
	<b>Kız İçin</b>	60	21	39		
	<b>Erkek İçin</b>	60	28	32		
	<b>Toplam</b>	120	49	71		
Yemek istediği yiyecekleri tabağına alır.	<b>Cinsiyet</b>				0,484	0.487
	<b>Kız İçin</b>	60	13	47		
	<b>Erkek İçin</b>	60	10	50		
	<b>Toplam</b>	120	23	97		
Su, süt veya meyve suyunu dökmeden bardağına doldurur.	<b>Cinsiyet</b>				0,120	0.729
	<b>Kız İçin</b>	60	5	55		
	<b>Erkek İçin</b>	60	4	56		
	<b>Toplam</b>	120	9	111		
Yemeğini yiyebileceği kadar yemek alır.	<b>Cinsiyet</b>				0,120	0.729
	<b>Kız İçin</b>	60	5	55		
	<b>Erkek İçin</b>	60	4	56		
	<b>Toplam</b>	120	9	111		
Yiyecekleri yerken görgü kurallarına uyar. (Ağzında lokma varken konuşmama, ağzını kapatarak yeme vb.)	<b>Cinsiyet</b>				0,261	0.609
	<b>Kız İçin</b>	60	10	50		
	<b>Erkek İçin</b>	60	8	52		
	<b>Toplam</b>	120	18	102		
Yemeğini öğün zamanlarında ve süresinde yer.	<b>Cinsiyet</b>				0,261	0.609
	<b>Kız İçin</b>	60	10	50		
	<b>Erkek İçin-</b>	60	8	52		
	<b>Toplam</b>	120	18	102		

\*p<0.05

Tablo 4.1. incelendiğinde annelerin çocukların yemek yeme becerilerine ilişkin beklentilerinde cinsiyete göre anlamlı bir fark görülmemektedir.

#### 4.1.1.2 Annelerin Çocukların Giyinme-Soyunma Becerisine Ait Beklentilerinin Cinsiyete Göre Karşılaştırılmasına Ait Bulgular

Annelerin çocukların öz bakım becerileri ile ilgili beklentilerinde Giyinme-Soyunma alt boyutundaki becerilerin cinsiyete göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için ki-kare fark testi uygulanmış, analiz sonuçları Tablo 4.2’de gösterilmiştir.

**Tablo 4.2.**

#### *Annelerin Kız ve Erkek Çocukların Giyinme-Soyunma Becerilerine İlişkin Beklentileri Arasındaki Farklar*

	Değişkenler	N	Yapamaz	Yapar	$\chi^2$	P
Giysilerini yardım almadan giyer.	<b>Cinsiyet</b>				3,358	0.067
	<b>Kız İçin</b>	60	5	55		
	<b>Erkek İçin</b>	60	12	48		
	<b>Toplam</b>	120	17	103		
Fermuarının alt kısmını geçirerek önünü kapatır.	<b>Cinsiyet</b>				0,000	1.000
	<b>Kız İçin</b>	60	11	49		
	<b>Erkek İçin</b>	60	11	49		
	<b>Toplam</b>	120	22	98		
Giysilerindeki düğmeleri yardımsız ilikler.	<b>Cinsiyet</b>				0,261	0.609
	<b>Kız İçin</b>	60	8	52		
	<b>Erkek İçin</b>	60	10	50		
	<b>Toplam</b>	120	18	102		
Ayakkabılarını kendi giyer.	<b>Cinsiyet</b>				0,209	0.648
	<b>Kız İçin</b>	60	2	58		
	<b>Erkek İçin</b>	60	3	57		
	<b>Toplam</b>	120	5	115		
Ayakkabılarının bağcıklarını yardımsız bağlar.	<b>Cinsiyet</b>				0,549	0.459
	<b>Kız İçin</b>	60	27	33		
	<b>Erkek İçin</b>	60	23	37		
	<b>Toplam</b>	120	50	70		

	Değişkenler	N	Yapamaz	Yapar	$\chi^2$	P
Duruma ve hava şartlarına uygun giyeceği seçer.	<b>Cinsiyet</b>				1,345	0.246
	<b>Kız İçin</b>	60	9	51		
	<b>Erkek İçin</b>	60	14	46		
	<b>Toplam</b>	120	23	97		

\*p<0.05

Tablo 4.2. incelendiğinde annelerin çocukların giyinme-soyunma becerilerine ilişkin beklentilerinde cinsiyete göre anlamlı bir fark görülmemektedir.

#### 4.1.1.3 Annelerin Çocukların Temizlik Becerisine Ait Beklentilerinin Cinsiyete Göre Karşılaştırılmasına Ait Bulgular

Annelerin çocukların öz bakım becerileri ile ilgili beklentilerinde Temizlik alt boyutundaki becerilerin cinsiyete göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için ki-kare fark testi uygulanmış, analiz sonuçları Tablo 4.3’de gösterilmiştir

**Tablo 4.3.**

#### *Annelerin Kız ve Erkek Çocukların Temizlik Becerilerine İlişkin Beklentileri Arasındaki Farklar*

	Değişkenler	N	Yapamaz	Yapar	$\chi^2$	P
Elini ve yüzünü uygun şekilde yıkar.	<b>Cinsiyet</b>				0,000	1.000
	<b>Kız İçin</b>	60	4	56		
	<b>Erkek İçin</b>	60	4	56		
	<b>Toplam</b>	120	8	112		
Sabah kalktığında hatırlatılmadan yüzünü yıkar.	<b>Cinsiyet</b>				0,430	0.512
	<b>Kız İçin</b>	60	12	48		
	<b>Erkek İçin</b>	60	15	45		
	<b>Toplam</b>	120	27	93		
Yemekten önce ve sonra hatırlatılmadan ellerini yıkar.	<b>Cinsiyet</b>				0,776	0.378
	<b>Kız İçin</b>	60	5	55		
	<b>Erkek İçin</b>	60	8	52		
	<b>Toplam</b>	120	13	107		

	Değişkenler	N	Yapamaz	Yapar	$\chi^2$	P
Dişlerini yardımsız günde en az 2 defa fırçalar.	<b>Cinsiyet</b>				0,000	1.000
	<b>Kız İçin</b>	60	10	50		
	<b>Erkek İçin</b>	60	10	50		
	<b>Toplam</b>	120	20	100		
Hatırlatılmadan gerektiğinde yardımsız burnunu mendille siler.	<b>Cinsiyet</b>				0,152	0.697
	<b>Kız İçin</b>	60	4	56		
	<b>Erkek İçin</b>	60	3	57		
	<b>Toplam</b>	120	7	113		
Öksürürken veya hapşırırken eliyle ya da mendille ağızını kapatır.	<b>Cinsiyet</b>				0,063	0.803
	<b>Kız İçin</b>	60	9	51		
	<b>Erkek İçin</b>	60	10	50		
	<b>Toplam</b>	120	19	101		
Sırt boyun ve ense hariç kendini yıkar.	<b>Cinsiyet</b>				0,000	1.000
	<b>Kız İçin</b>	60	16	44		
	<b>Erkek İçin</b>	60	16	44		
	<b>Toplam</b>	120	32	88		
Saçlarını tarar.	<b>Cinsiyet</b>				0,436	0.509
	<b>Kız İçin</b>	60	6	54		
	<b>Erkek İçin</b>	60	4	56		
	<b>Toplam</b>	120	10	110		
Saçlarını yardımsız kurutur.	<b>Cinsiyet</b>				1,534	0.215
	<b>Kız İçin</b>	60	13	47		
	<b>Erkek İçin</b>	60	19	41		
	<b>Toplam</b>	120	32	88		
Tımaqları uzadığında kesilmesi gerektiğini bilir.	<b>Cinsiyet</b>				0,686	0.408
	<b>Kız İçin</b>	60	6	54		
	<b>Erkek İçin</b>	60	9	51		
	<b>Toplam</b>	120	15	105		

\*p<0.05

Tablo 4.3. incelendiğinde annelerin çocukların temizlik becerilerine ilişkin beklentilerinde cinsiyete göre anlamlı bir fark görülmemektedir.



#### 4.1.1.4 Annelerin Çocukların Kendini Tehlikelerden Koruma Becerisine Ait Beklentilerinin Cinsiyete Göre Karşılaştırılmasına Ait Bulgular

Annelerin çocukların öz bakım becerileri ile ilgili beklentilerinde Kendini Tehlikelerden Koruma alt boyutundaki becerilerin cinsiyete göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için ki-kare fark testi uygulanmış, analiz sonuçları Tablo 4.4’de gösterilmiştir.

**Tablo 4.4.**

#### *Annelerin Kız ve Erkek Çocukların Kendini Tehlikelerden Koruma Becerilerine İlişkin Beklentileri Arasındaki Farklar*

	Değişkenler	N	Yapamaz	Yapar	$\chi^2$	P
Evinin yakınlarında sürekli yetişkin denetimi olmadan dolaşabilir.	Cinsiyet				0,069	0.793
	Kız İçin	60	9	51		
	Erkek İçin	60	8	52		
	Toplam	120	17	103		
Ev adresini bilir.	Cinsiyet				0,033	0.855
	Kız İçin	60	30	30		
	Erkek İçin	60	29	31		
	Toplam	120	59	61		
Ev telefonunu veya anne-babasına ait cep telefonunu söyler.	Cinsiyet				0,154	0.695
	Kız İçin	60	40	20		
	Erkek İçin	60	42	18		
	Toplam	120	82	38		
Tehlikeli eşyalardan kendini korur. (bıçak, yamıç madde vb.)	Cinsiyet				0,054	0.817
	Kız İçin	60	11	49		
	Erkek İçin	60	12	48		
	Toplam	120	23	97		
Tehlikeli durumlarda gerekli olan numaraları bilir. (155 polis, 112 ambulans vb.)	Cinsiyet				0,033	0.855
	Kız İçin	60	28	32		
	Erkek İçin	60	29	31		
	Toplam	120	57	63		

	Değişkenler	N	Yapamaz	Yapar	$\chi^2$	P
Araçta emniyet kemeri kullanır.	<b>Cinsiyet</b>				0,619	0.432
	<b>Kız İçin</b>	60	17	43		
	<b>Erkek İçin</b>	60	21	39		
	<b>Toplam</b>	120	38	82		

\*p<0.05

Tablo 4.4. incelendiğinde annelerin çocukların kendini tehlikelerden koruma becerilerine ilişkin beklentilerinde cinsiyete göre anlamlı bir fark görülmemektedir.

#### 4.1.1.5 Annelerin Çocukların Tuvalet Becerisine Ait Beklentilerinin Cinsiyete Göre Karşılaştırılmasına Ait Bulgular

Annelerin çocukların öz bakım becerileri ile ilgili beklentilerinde Tuvalet alt boyutundaki becerilerin cinsiyete göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için ki-kare fark testi uygulanmış, analiz sonuçları Tablo 4.5’ de gösterilmiştir.

**Tablo 4.5.**

#### *Annelerin Kız ve Erkek Çocukların Tuvalet Becerilerine İlişkin Beklentileri Arasındaki Farklar*

	Değişkenler	N	Yapamaz	Yapar	$\chi^2$	P
Tuvalet ihtiyacını zamanında giderir.	<b>Cinsiyet</b>				1,034	0.309
	<b>Kız İçin</b>	60	3	57		
	<b>Erkek İçin</b>	60	1	59		
	<b>Toplam</b>	120	4	116		
Tuvalet ihtiyacını giderdikten sonra tuvalet kağıdı ve su kullanarak yardımsız temizliğini yapar.	<b>Cinsiyet</b>				0,100	0.752
	<b>Kız İçin</b>	60	5	55		
	<b>Erkek İçin</b>	60	6	54		
	<b>Toplam</b>	120	11	109		
Tuvalet ihtiyacını giderdikten sonra iç çamaşırını ve alt giysisini uygun şekilde giyer.	<b>Cinsiyet</b>				0,702	0.402
	<b>Kız İçin</b>	60	2	58		
	<b>Erkek İçin</b>	60	4	56		
	<b>Toplam</b>	120	6	114		

	Değişkenler	N	Yapamaz	Yapar	$\chi^2$	P
Tuvalet ihtiyacını yapmadan önce ve tuvaletini yaptıktan sonra sifonu çekerek tuvaleti temiz bırakır.	<b>Cinsiyet</b>				0,901	0.343
	<b>Kız İçin</b>	60	4	56		
	<b>Erkek İçin</b>	60	7	53		
	<b>Toplam</b>	120	11	109		
Tuvaletten sonra ellerini yıkar.	<b>Cinsiyet</b>				0,342	0.559
	<b>Kız İçin</b>	60	2	58		
	<b>Erkek İçin</b>	60	1	59		
	<b>Toplam</b>	120	3	117		
Umumi yerlerde bay ve bayan tuvaletlerini ayırt eder.	<b>Cinsiyet</b>				0,076	0.783
	<b>Kız İçin</b>	60	7	53		
	<b>Erkek İçin</b>	60	8	52		
	<b>Toplam</b>	120	15	105		
Tuvalete gitmesi gerektiğinde uykusundan uyanır.	<b>Cinsiyet</b>				0,000	1.000
	<b>Kız İçin</b>	60	12	48		
	<b>Erkek İçin</b>	60	12	48		
	<b>Toplam</b>	120	24	96		

\*p<0.05

Tablo 4.5. incelendiğinde annelerin çocukların tuvalet alışkanlığı becerilerine ilişkin beklentilerinde cinsiyete göre anlamlı bir fark görülmemektedir.

#### 4.1.1.6 Annelerin Çocukların Tertip-Düzen Becerisine Ait Beklentilerinin Cinsiyete Göre Karşılaştırılmasına Ait Bulgular

Annelerin çocukların öz bakım becerileri ile ilgili beklentilerinde Tertip-Düzen alt boyutundaki becerilerin cinsiyete göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için ki-kare fark testi uygulanmış, analiz sonuçları Tablo 4.6' da gösterilmiştir.

**Tablo 4.6.**

***Annelerin Kız ve Erkek Çocukların Tertip-Düzen Becerilerine İlişkin Beklentileri Arasındaki Farklar***

	Değişkenler	N	Yapamaz	Yapar	$\chi^2$	P
Giysilerini çıkardıktan sonra katlar.	Cinsiyet				5,076	0.024*
	Kız İçin	60	17	43		
	Erkek İçin	60	29	31		
	Toplam	120	46	74		
Boyuna uygun bir askıya ceketini veya montunu asar.	Cinsiyet				0,786	0.375
	Kız İçin	60	11	49		
	Erkek İçin	60	15	45		
	Toplam	120	26	94		
Kalktığında yatağını düzenler.	Cinsiyet				3,367	0.067
	Kız İçin	60	22	38		
	Erkek İçin	60	32	28		
	Toplam	120	54	66		
Kendine ait eşyaları toplar. (oyuncaklar, boya kalemleri vb.)	Cinsiyet				1,713	0.191
	Kız İçin	60	6	54		
	Erkek İçin	60	11	49		
	Toplam	120	17	103		
Sofranın hazırlanmasına yardım eder.	Cinsiyet				3,562	0.059
	Kız İçin	60	7	53		
	Erkek İçin	60	15	45		
	Toplam	120	22	98		
Ev işlerinden birini üstlenir. (toz almaya yardım etmek gibi.)	Cinsiyet				5,502	0.019*
	Kız İçin	60	9	51		
	Erkek İçin	60	20	40		
	Toplam	120	29	91		

\* $p < 0.05$

Tablo 4.6. incelendiğinde annelerin çocukların tertip-düzen becerileri ile ilgili beklentilerinde ankette yer alan “Giysilerini çıkardıktan sonra katlar” ( $\chi^2_{(1)}=5,076$ ,  $p=0.024$ ) ve “Ev işlerinden birini üstlenir” ( $\chi^2_{(1)}=5,502$ ,  $p=0.019$ ) maddelerine ilişkin anne beklentileri

ile cinsiyet değişkeni arasında anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Annelerin kız ve erkek çocuklardan bu becerilere ilişkin beklentilerinin farklı olduğu görülmektedir. ‘‘Giysilerini çıkardıktan sonra katlar’’ maddesine ilişkin anne beklentisi ile cinsiyet değişkeni arasında düşük düzeyli bir ilişki ( $\Phi=0.206$ ), ‘‘Ev işlerinden birini üstlenir’’ maddesine ilişkin anne beklentisi ile cinsiyet değişkeni arasında ise düşük düzeyli bir ilişki belirlenmiştir ( $\Phi=0.214$ ).

#### 4.1.2 60-66 Aylık Kız ve Erkek Çocukların z Bakım Becerilerine Yönelik Kurum Yaşantısında Gerçekleştirdikleri Davranışlara Yönelik Bulgular

##### 4.1.2.1 Araştırma Grubundaki Çocukların Cinsiyetlerine Göre Kurum Yaşantısında Gözlenen Yemek Yeme Becerilerinin Karşılaştırılmasına Ait Bulgular

Çocukların Yemek Yeme alt boyutunda yer alan becerilerinin cinsiyete göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için ki-kare fark testi uygulanmış, analiz sonuçları Tablo 4.7’ de gösterilmiştir.

**Tablo 4.7.**

##### *Kız ve Erkek Çocukların Kurum Yaşantısında Gözlenen Yemek Yeme Becerileri Arasındaki Farklar*

	Değişkenler	N	Yapamaz	Yapar	$\chi^2$	P
Yemeğin trtne uygun atal, kaşık vb. araç gereci alır.	<b>Cinsiyet</b>				1,964	0.161
	<b>Kız</b>	30	1	29		
	<b>Erkek</b>	30	4	26		
	<b>Toplam</b>	60	5	55		
Yemekte başkasına ait bardak, atal vb.lerini kullanmaz.	<b>Cinsiyet</b>				2,963	0.085
	<b>Kız</b>	30	1	29		
	<b>Erkek</b>	30	5	25		
	<b>Toplam</b>	60	6	54		
Ekmeğinin zerine yumuşak besinleri bıçak kullanarak sürer. (ikolata, yağ, krem peynir vb.)	<b>Cinsiyet</b>				1,964	0.161
	<b>Kız</b>	30	1	29		
	<b>Erkek</b>	30	4	26		
	<b>Toplam</b>	60	5	55		

	Değişkenler	N	Yapamaz	Yapar	$\chi^2$	P
Bıçak kullanarak yumuşak besinleri keser.  (Haşlanmış patates, peynir, sosis vb.)	<b>Cinsiyet</b>				2,963	0.085
	<b>Kız</b>	30	1	29		
	<b>Erkek</b>	30	5	25		
	<b>Toplam</b>	60	6	54		
Acıktığında kendi için soğuk sandviç hazırlar.	<b>Cinsiyet</b>				0,111	0.739
	<b>Kız</b>	30	6	24		
	<b>Erkek</b>	30	5	25		
	<b>Toplam</b>	60	11	49		
Yemek istediği yiyecekleri tabağına alır.	<b>Cinsiyet</b>				-	-
	<b>Kız</b>	30	0	30		
	<b>Erkek</b>	30	0	30		
	<b>Toplam</b>	60	0	60		
Su, süt veya meyve suyunu dökmeden bardağına doldurur.	<b>Cinsiyet</b>				4,286	0.038*
	<b>Kız</b>	30	0	30		
	<b>Erkek</b>	30	4	26		
	<b>Toplam</b>	60	4	56		
Yiyebileceği kadar yemek alır.	<b>Cinsiyet</b>				4,286	0.038*
	<b>Kız</b>	30	0	30		
	<b>Erkek</b>	30	4	26		
	<b>Toplam</b>	60	4	56		
Yiyecekleri yerken görgü kurallarına uyar. (Ağızda lokma varken konuşmama, ağızını kapatarak yeme vb.)	<b>Cinsiyet</b>				1,964	0.161
	<b>Kız</b>	30	1	29		
	<b>Erkek</b>	30	4	26		
	<b>Toplam</b>	60	5	55		
Yemeğini öğün zamanlarında ve süresinde yer.	<b>Cinsiyet</b>				2,963	0.085
	<b>Kız</b>	30	1	29		
	<b>Erkek</b>	30	5	25		
	<b>Toplam</b>	60	6	54		

\*p<0.05

Tablo 4.7. incelendiğinde kız ve erkek çocukların kurum yaşantılarında yemek yeme becerileri ile ilgili ankette yer alan “Su, süt veya meyve suyunu dökmeden bardağına

doldurur” ( $\chi^2_{(1)}=4,286$ ,  $p=0.038$ ) ve “Yiyebileceği kadar yemek alır” ( $\chi^2_{(1)}=4,286$ ,  $p=0.038$ ) becerileri ile cinsiyet değişkeni arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür. Bu becerileri gerçekleştirme durumu kız ve erkek çocuklarda anlamlı şekilde farklılaşmaktadır. Maddeler ile cinsiyet değişkeni arasında düşük düzeyli bir ilişki belirlenmiştir ( $\Phi=0.267$ ).

#### 4.1.2.2 Araştırma Grubundaki Çocukların Cinsiyetlerine Göre Kurum Yaşantısında Gözlenen Giyinme- Soyunma Becerilerinin Karşılaştırılmasına Ait Bulgular

Çocukların Giyinme-Soyunma alt boyutunda yer alan becerilerinin cinsiyete göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için ki-kare fark testi uygulanmış, analiz sonuçları Tablo 4.8’ de gösterilmiştir.

**Tablo 4.8.**

#### *Kız ve Erkek Çocukların Kurum Yaşantısında Gözlenen Giyinme-Soyunma Becerileri Arasındaki Farklar*

	Değişkenler	N	Yapamaz	Yapar	$\chi^2$	P
Giyilerini yardım almadan giyer.	<b>Cinsiyet</b>				-	-
	<b>Kız</b>	30	0	30		
	<b>Erkek</b>	30	0	30		
	<b>Toplam</b>	60	0	60		
Fermuarının alt kısmını geçirerek önünü kapatır.	<b>Cinsiyet</b>				0,577	0.448
	<b>Kız</b>	30	5	25		
	<b>Erkek</b>	30	3	27		
	<b>Toplam</b>	60	8	52		
Giyilerindeki düğmeleri yardımsız ilikler.	<b>Cinsiyet</b>				-	-
	<b>Kız</b>	30	0	30		
	<b>Erkek</b>	30	0	30		
	<b>Toplam</b>	60	0	60		
Ayakkabılarını kendi giyer.	<b>Cinsiyet</b>				-	-
	<b>Kız</b>	30	0	30		
	<b>Erkek</b>	30	0	30		
	<b>Toplam</b>	60	0	60		

	Değişkenler	N	Yapamaz	Yapar	$\chi^2$	P
Ayakkabılarının bağcıklarını yardımsız bağlar.	<b>Cinsiyet</b>				0,071	0.791
	<b>Kız</b>	30	11	19		
	<b>Erkek</b>	30	12	18		
	<b>Toplam</b>	60	23	37		

\*p<0.05

Tablo 4.8. incelendiğinde kız ve erkek çocukların ankette yer alan giyinme-soyunma becerilerini edinmiş olma durumları arasında anlamlı bir fark görülmemektedir.

#### 4.1.2.3 Araştırma Grubundaki Çocukların Cinsiyetlerine Göre Kurum Yaşantısında Gözlenen Temizlik Becerilerinin Karşılaştırılmasına Ait Bulgular

Çocukların Temizlik alt boyutunda yer alan becerilerinin cinsiyete göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için ki-kare fark testi uygulanmış, analiz sonuçları Tablo 4.9' da gösterilmiştir.

**Tablo 4.9.**

#### ***Kız ve Erkek Çocukların Kurum Yaşantısında Gözlenen Temizlik Becerileri Arasındaki Farklar***

	Değişkenler	N	Yapamaz	Yapar	$\chi^2$	P
Elini ve yüzünü uygun şekilde yıkar.	<b>Cinsiyet</b>				-	-
	<b>Kız</b>	30	0	30		
	<b>Erkek</b>	30	0	30		
	<b>Toplam</b>	60	0	60		
Yemektan önce ve sonra hatırlatılmadan ellerini yıkar.	<b>Cinsiyet</b>				1,017	0.313
	<b>Kız</b>	30	0	30		
	<b>Erkek</b>	30	1	29		
	<b>Toplam</b>	60	1	59		
Hatırlatılmadan gerektiğinde yardımsız burnunu mendille siler.	<b>Cinsiyet</b>				0,000	1.000
	<b>Kız</b>	30	1	29		
	<b>Erkek</b>	30	1	29		
	<b>Toplam</b>	60	2	58		



	Değişkenler	N	Yapamaz	Yapar	$\chi^2$	P
Öksürürken veya hapşırırken eliyle ya da mendille ağzını kapatır.	<b>Cinsiyet</b>				0,351	0.554
	<b>Kız</b>	30	2	28		
	<b>Erkek</b>	30	1	29		
	<b>Toplam</b>	60	3	57		
Sırt boyun ve ense hariç kendini yıkar.	<b>Cinsiyet</b>				0,162	0.688
	<b>Kız</b>	30	3	27		
	<b>Erkek</b>	30	4	26		
	<b>Toplam</b>	60	7	53		
Saçlarını tarar.	<b>Cinsiyet</b>				0,000	1.000
	<b>Kız</b>	30	3	27		
	<b>Erkek</b>	30	3	27		
	<b>Toplam</b>	60	6	57		

\*p<0.05

Tablo 4.9. incelendiğinde kız ve erkek çocukların ankette yer alan temizlik becerilerini edinmiş olma durumları arasında anlamlı bir fark görülmemektedir.

#### 4.1.2.4 Araştırma Grubundaki Çocukların Cinsiyetlerine Göre Kurum Yaşantısında Gözlenen Kendini Tehlikelerden Koruma Becerilerinin Karşılaştırılmasına Ait Bulgular

Çocukların kendini tehlikelerden koruma alt boyutunda yer alan becerilerinin cinsiyete göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için ki-kare fark testi uygulanmış, analiz sonuçları Tablo 4.10'da gösterilmiştir.

**Tablo 4.10.**

#### ***Kız ve Erkek Çocukların Kurum Yaşantısında Gözlenen Kendini Tehlikelerden Koruma Becerileri Arasındaki Farklar***

	Değişkenler	N	Yapamaz	Yapar	$\chi^2$	P
Ev adresini bilir.	<b>Cinsiyet</b>				0,739	0.390
	<b>Kız</b>	30	10	20		
	<b>Erkek</b>	30	7	23		
	<b>Toplam</b>	60	17	43		

Değişkenler	N	Yapamaz	Yapar	$\chi^2$	P	
Ev telefonunu veya anne-babasına ait cep telefonunu söyler.	<b>Cinsiyet</b>				0,317	0.573
	<b>Kız</b>	30	20	10		
	<b>Erkek</b>	30	22	8		
	<b>Toplam</b>	60	42	18		
Tehlikeli eşyalardan kendini korur. (bıçak, yanıcı madde vb.)	<b>Cinsiyet</b>				2,963	0.085
	<b>Kız</b>	30	1	29		
	<b>Erkek</b>	30	5	25		
	<b>Toplam</b>	60	6	54		
Tehlikeli durumlarda gerekli olan numaraları bilir. (155 polis, 112 ambulans vb.)	<b>Cinsiyet</b>				0,077	0.781
	<b>Kız</b>	30	9	21		
	<b>Erkek</b>	30	10	20		
	<b>Toplam</b>	60	19	41		

\*p<0.05

Tablo 4.10. incelendiğinde kız ve erkek çocukların ankette yer alan kendini tehlikelerden koruma becerilerini edinmiş olma durumları arasında anlamlı bir fark görülmemektedir.

#### 4.1.2.5 Araştırma Grubundaki Çocukların Cinsiyetlerine Göre Kurum Yaşantısında Gözlenen Tuvalet Alışkanlığı Becerilerinin Karşılaştırılmasına Ait Bulgular

Çocukların Tuvalet alışkanlığı alt boyutunda yer alan becerilerinin cinsiyete göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için ki-kare fark testi uygulanmış, analiz sonuçları Tablo 4.11’de gösterilmiştir.

**Tablo 4.11.**

#### ***Kız ve Erkek Çocukların Kurum Yaşantısında Gözlenen Tuvalet Alışkanlığı Becerileri Arasındaki Farklar***

Değişkenler	N	Yapamaz	Yapar	$\chi^2$	P
Tuvalet ihtiyacını zamanında giderir.	<b>Cinsiyet</b>			-	-
	<b>Kız</b>	30	0	30	
	<b>Erkek</b>	30	0	30	
	<b>Toplam</b>	60	0	60	

	Değişkenler	N	Yapamaz	Yapar	$\chi^2$	P
Tuvalet ihtiyacını giderdikten sonra tuvalet kağıdı ve su kullanarak yardımsız temizliğini yapar.	<b>Cinsiyet</b>				1,017	0.313
	<b>Kız</b>	30	0	30		
	<b>Erkek</b>	30	1	29		
	<b>Toplam</b>	60	1	59		
Tuvalet ihtiyacını giderdikten sonra iç çamaşırını ve alt giysisini uygun şekilde giyer.	<b>Cinsiyet</b>				-	-
	<b>Kız</b>	30	0	30		
	<b>Erkek</b>	30	0	30		
	<b>Toplam</b>	60	0	60		
Tuvalet ihtiyacını yapmadan önce ve tuvaletini yaptıktan sonra sifonu çekerek tuvaleti temiz bırakır.	<b>Cinsiyet</b>				1,017	0.313
	<b>Kız</b>	30	0	30		
	<b>Erkek</b>	30	1	29		
	<b>Toplam</b>	60	1	59		
Tuvaletten sonra ellerini yıkar.	<b>Cinsiyet</b>				1,017	0.313
	<b>Kız</b>	30	0	30		
	<b>Erkek</b>	30	1	29		
	<b>Toplam</b>	60	1	59		
Umumi yerlerde bay ve bayan tuvaletlerini ayırt eder.	<b>Cinsiyet</b>				-	-
	<b>Kız</b>	30	0	30		
	<b>Erkek</b>	30	0	30		
	<b>Toplam</b>	60	0	60		

\*p<0.05

Tablo 4.11. incelendiğinde kız ve erkek çocukların ankette yer alan kendini tehlikelerden koruma becerilerini edinmiş olma durumları arasında anlamlı bir fark görülmemektedir.

#### 4.1.2.6 Araştırma Grubundaki Çocukların Cinsiyetlerine Göre Kurum Yaşantısında Gözlenen Tertip-Düzen Becerilerinin Karşılaştırılmasına Ait Bulgular

Çocukların Tertip-Düzen alt boyutunda yer alan becerilerinin cinsiyete göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için ki-kare fark testi uygulanmış, analiz sonuçları Tablo 4.12'de gösterilmiştir.

**Tablo 4.12.**

***Kız ve Erkek Çocukların Kurum Yaşantısında Gözlenen Tertip-Düzen Becerileri Arasındaki Farklar***

	Değişkenler	N	Yapamaz	Yapar	$\chi^2$	P
Giysilerini çıkardıktan sonra katlar.	<b>Cinsiyet</b>				1,364	0.243
	<b>Kız</b>	30	6	24		
	<b>Erkek</b>	30	10	20		
	<b>Toplam</b>	60	16	44		
Boyuna uygun bir askıya ceketini veya montunu asar.	<b>Cinsiyet</b>				-	-
	<b>Kız</b>	30	0	30		
	<b>Erkek</b>	30	0	30		
	<b>Toplam</b>	60	0	60		
Kendine ait eşyaları toplar. (oyuncaklar, boya kalemleri vb.)	<b>Cinsiyet</b>				0,000	1.000
	<b>Kız</b>	30	2	28		
	<b>Erkek</b>	30	2	28		
	<b>Toplam</b>	60	4	56		
Sofranın hazırlanmasına yardım eder.	<b>Cinsiyet</b>				7,925	0.005*
	<b>Kız</b>	30	0	30		
	<b>Erkek</b>	30	7	23		
	<b>Toplam</b>	60	5	53		
Temizlik işlerine yardım eder. (toz almaya yardım etmek, yer silmek gibi)	<b>Cinsiyet</b>				10,588	0.001*
	<b>Kız</b>	30	0	30		
	<b>Erkek</b>	30	9	21		
	<b>Toplam</b>	60	9	51		

**\*p<0.05**

Tablo 4.12. incelendiğinde kız ve erkek çocukların kurum yaşantılarında tertip-düzen becerileri ile ilgili ankette yer alan “Sofranın hazırlanmasına yardım eder” ( $\chi^2_{(1)}=7,925$ ,  $p=0.005$ ) ve ”Temizlik işlerine yardım eder” ( $\chi^2_{(1)}=10,588$ ,  $p=0.001$ ) becerileri ile cinsiyet değişkeni arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür. Bu becerileri gerçekleştirme durumu kız ve erkek çocuklarda anlamlı şekilde farklılaşmaktadır. “Sofranın hazırlanmasına yardım eder” ( $\Phi=0.363$ ) ve “Temizlik işlerine yardım eder” ( $\Phi=0.420$ ) maddeleri ile cinsiyet değişkeni arasında orta düzeyli bir ilişki belirlenmiştir.

### 4.1.3 60-66 Aylık Kız ve Erkek Çocukların Öz Bakım Becerilerine Yönelik Ev Yaşantısında Gerçekleştirdikleri Davranışlara Yönelik Bulgular

#### 4.1.3.1 Araştırma Grubundaki Çocukların Cinsiyetlerine Göre Ev Yaşantısında Gözlenen Yemek Yeme Becerilerinin Karşılaştırılmasına Ait Bulgular

Çocukların Yemek Yeme alt boyutunda yer alan becerilerinin cinsiyete göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için ki-kare fark testi uygulanmış, analiz sonuçları Tablo 4.13’de gösterilmiştir.

**Tablo 4.13.**

#### ***Kız ve Erkek Çocukların Ev Yaşantısında Gözlenen Yemek Yeme Becerileri Arasındaki Farklar***

	Değişkenler	N	Yapamaz	Yapar	$\chi^2$	P
Yemeğin türüne uygun çatal, kaşık vb. araç gereci alır.	<b>Cinsiyet</b>				5,455	0.020*
	<b>Kız</b>	30	4	26		
	<b>Erkek</b>	30	12	18		
	<b>Toplam</b>	60	16	44		
Yemekte başkasına ait bardak, çatal vb.lerini kullanmaz.	<b>Cinsiyet</b>				3,750	0.053
	<b>Kız</b>	30	3	27		
	<b>Erkek</b>	30	9	21		
	<b>Toplam</b>	60	12	48		
Ekmeğinin üzerine yumuşak besinleri bıçak kullanarak sürer. (Çikolata, yağ, krem peynir vb.)	<b>Cinsiyet</b>				5,455	0.020*
	<b>Kız</b>	30	4	26		
	<b>Erkek</b>	30	12	18		
	<b>Toplam</b>	60	16	44		
Bıçak kullanarak yumuşak besinleri keser. (Haşlanmış patates, peynir, sosis vb.)	<b>Cinsiyet</b>				3,750	0.053
	<b>Kız</b>	30	3	27		
	<b>Erkek</b>	30	9	21		
	<b>Toplam</b>	60	12	48		
Acıktığımda kendi için soğuk sandviç hazırlar.	<b>Cinsiyet</b>				2,400	0.121
	<b>Kız</b>	30	12	18		
	<b>Erkek</b>	30	18	12		
	<b>Toplam</b>	60	30	30		

	Değişkenler	N	Yapamaz	Yapar	$\chi^2$	P
Yemek istediği yiyecekleri tabağına alır.	<b>Cinsiyet</b>				0,111	0.739
	<b>Kız</b>	30	5	25		
	<b>Erkek</b>	30	6	24		
	<b>Toplam</b>	60	11	49		
Su, süt veya meyve suyunu dökmeden bardağına doldurur.	<b>Cinsiyet</b>				0,351	0.554
	<b>Kız</b>	30	1	29		
	<b>Erkek</b>	30	2	28		
	<b>Toplam</b>	60	3	57		
Yemeğini yiyebileceği kadar yemek alır.	<b>Cinsiyet</b>				0,351	0.554
	<b>Kız</b>	30	1	29		
	<b>Erkek</b>	30	2	28		
	<b>Toplam</b>	60	3	57		
Yiyecekleri yerken görgü kurallarına uyar. (Ağızda lokma varken konuşmama, ağızını kapatarak yeme vb.)	<b>Cinsiyet</b>				2,308	0.129
	<b>Kız</b>	30	2	28		
	<b>Erkek</b>	30	6	24		
	<b>Toplam</b>	60	8	52		
Yemeğini öğün zamanlarında ve süresinde yer.	<b>Cinsiyet</b>				2,308	0.129
	<b>Kız</b>	30	2	28		
	<b>Erkek</b>	30	6	24		
	<b>Toplam</b>	60	8	52		

\* $p < 0.05$

Tablo 4.13. incelendiğinde kız ve erkek çocukların ev yaşantılarında yemek yeme becerileri ile ilgili ankette yer alan “Yemeğin türüne uygun çatal, kaşık vb. araç gereci alır” ( $\chi^2_{(1)}=5.455$ ,  $p=0.020$ ) ve “Ekmeğinin üzerine yumuşak besinleri bıçak kullanarak sürer” ( $\chi^2_{(1)}=5.455$ ,  $p=0.020$ ) becerileri ile cinsiyet değişkeni arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür. Bu becerileri gerçekleştirme durumu kız ve erkek çocuklarda anlamlı şekilde farklılaşmaktadır. Maddeler ile cinsiyet değişkeni arasında orta düzeyli bir ilişki belirlenmiştir ( $\Phi=0.302$ ).

#### 4.1.3.2 Araştırma Grubundaki Çocukların Cinsiyetlerine Ev Yaşantısında Gözlenen Giyinme- Soyunma Becerilerinin Karşılaştırılmasına Ait Bulgular

Çocukların Giyinme-Soyunma alt boyutunda yer alan becerilerinin cinsiyete göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için ki-kare fark testi uygulanmış, analiz sonuçları Tablo 4.14’de gösterilmiştir.

**Tablo 4.14.**

#### ***Kız ve Erkek Çocukların Ev Yaşantısında Gözlenen Giyinme-Soyunma Becerileri Arasındaki Farklar***

	Değişkenler	N	Yapamaz	Yapar	$\chi^2$	p
Giysilerini yardım almadan giyer.	<b>Cinsiyet</b>				6,405	0.011*
	<b>Kız</b>	30	1	29		
	<b>Erkek</b>	30	8	22		
	<b>Toplam</b>	60	9	51		
Fermuarının alt kısmını geçirerek önünü kapatır.	<b>Cinsiyet</b>				0,373	0.542
	<b>Kız</b>	30	6	24		
	<b>Erkek</b>	30	8	22		
	<b>Toplam</b>	60	14	46		
Giysilerindeki düğmeleri yardımsız ilikler.	<b>Cinsiyet</b>				3,268	0.071
	<b>Kız</b>	30	2	28		
	<b>Erkek</b>	30	7	23		
	<b>Toplam</b>	60	9	51		
Ayakkabılarını kendi giyer.	<b>Cinsiyet</b>				0,351	0.554
	<b>Kız</b>	30	1	29		
	<b>Erkek</b>	30	2	28		
	<b>Toplam</b>	60	3	57		
Ayakkabılarının bağcıklarını yardımsız bağlar.	<b>Cinsiyet</b>				0,000	1.000
	<b>Kız</b>	30	14	16		
	<b>Erkek</b>	30	14	16		
	<b>Toplam</b>	60	28	32		

	Değişkenler	N	Yapamaz	Yapar	$\chi^2$	p
Duruma ve hava şartlarına uygun giyeceği seçer.	<b>Cinsiyet</b>				4,812	0.028*
	<b>Kız</b>	30	3	27		
	<b>Erkek</b>	30	10	20		
	<b>Toplam</b>	60	13	47		

\*p<0.05

Tablo 4.14. incelendiğinde kız ve erkek çocukların ev yaşantılarında giyinme soyunma becerileri ile ilgili ankette yer alan “Giysilerini yardım almadan giyer” ( $\chi^2_{(1)}=6,405$ , p=0.011) ve “Duruma ve hava şartlarına uygun giyeceği seçer” ( $\chi^2_{(1)}=4,812$ , p=0.028) becerileri ile cinsiyet değişkeni arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür. Bu becerileri gerçekleştirme durumu kız ve erkek çocuklarda anlamlı şekilde farklılaşmaktadır. “Giysilerini yardım almadan giyer” maddesi ile cinsiyet değişkeni arasında orta düzeyli ilişki (Phi=0.327), “Duruma ve hava şartlarına uygun giyeceği seçer” maddesi ile cinsiyet değişkeni arasında ise düşük düzeyli bir ilişki belirlenmiştir (Phi=0.283).

#### 4.1.3.3 Araştırma Grubundaki Çocukların Cinsiyetlerine Göre Ev Yaşantısında Gözlenen Temizlik Becerilerinin Karşılaştırılmasına Ait Bulgular

Çocukların temizlik alt boyutunda yer alan becerilerinin cinsiyete göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için ki-kare fark testi uygulanmıştır, analiz sonuçları Tablo 4.15’de gösterilmiştir.

**Tablo 4.15.**

#### *Kız ve Erkek Çocukların Ev Yaşantısında Gözlenen Temizlik Becerileri Arasındaki Farklar*

	Değişkenler	N	Yapamaz	Yapar	$\chi^2$	p
Elini ve yüzünü uygun şekilde yıkar.	<b>Cinsiyet</b>				4,286	0.038*
	<b>Kız</b>	30	0	30		
	<b>Erkek</b>	30	4	26		
	<b>Toplam</b>	60	4	56		
Sabah kalktığına hatırlatılmadan yüzünü yıkar.	<b>Cinsiyet</b>				7,200	0.007*
	<b>Kız</b>	30	3	27		
	<b>Erkek</b>	30	12	18		
	<b>Toplam</b>	60	15	45		



	Değişkenler	N	Yapamaz	Yapar	$\chi^2$	P
Yemekten önce ve sonra hatırlatılmadan ellerini yıkar.	<b>Cinsiyet</b>				3,268	0.071
	<b>Kız</b>	30	2	28		
	<b>Erkek</b>	30	7	23		
	<b>Toplam</b>	60	9	51		
Dişlerini yardımsız günde en az 2 defa fırçalar.	<b>Cinsiyet</b>				0,480	0.488
	<b>Kız</b>	30	4	26		
	<b>Erkek</b>	30	6	24		
	<b>Toplam</b>	60	10	50		
Hatırlatılmadan gerektiğinde yardımsız burnunu mendille siler.	<b>Cinsiyet</b>				0,000	1.000
	<b>Kız</b>	30	3	27		
	<b>Erkek</b>	30	3	27		
	<b>Toplam</b>	60	6	54		
Öksürürken veya hapşırırken eliyle ya da mendille ağızını kapatır.	<b>Cinsiyet</b>				4,320	0.038*
	<b>Kız</b>	30	2	28		
	<b>Erkek</b>	30	8	22		
	<b>Toplam</b>	60	10	50		
Sırt boyun ve ense hariç kendini yıkar.	<b>Cinsiyet</b>				0,373	0.542
	<b>Kız</b>	30	8	22		
	<b>Erkek</b>	30	6	24		
	<b>Toplam</b>	60	14	46		
Saçlarını tarar.	<b>Cinsiyet</b>				4,043	0.044*
	<b>Kız</b>	30	6	24		
	<b>Erkek</b>	30	1	29		
	<b>Toplam</b>	60	7	53		
Saçlarını yardımsız kurutur.	<b>Cinsiyet</b>				2,052	0.152
	<b>Kız</b>	30	6	24		
	<b>Erkek</b>	30	11	19		
	<b>Toplam</b>	60	17	43		

	Değişkenler	N	Yapamaz	Yapar	$\chi^2$	P
Tırnakları uzadığında kesilmesi gerektiğini bilir.	<b>Cinsiyet</b>				2,963	0.085
	<b>Kız</b>	30	1	29		
	<b>Erkek</b>	30	5	25		
	<b>Toplam</b>	60	6	54		

\*p<0.05

Tablo 4.15. incelendiğinde kız ve erkek çocukların ev yaşantılarında temizlik becerileri ile ilgili ankette yer alan “Elini ve yüzünü uygun şekilde yıkar” ( $\chi^2_{(1)}=4,286$ , p=0.038), “Sabah kalktığına hatırlatılmadan yüzünü yıkar” ( $\chi^2_{(1)}=7,200$ , p=0.007), “Öksürürken veya hapşırırken eliyle ya da mendille ağzını kapatır” ( $\chi^2_{(1)}=4,320$ , p=0.038), “Saçlarını tarar” ( $\chi^2_{(1)}=4,043$ , p=0.044) becerileri ile cinsiyet değişkeni arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür. Bu becerileri gerçekleştirme durumu kız ve erkek çocuklarda anlamlı şekilde farklılaşmaktadır. ”Elini ve yüzünü uygun şekilde yıkar” maddesi ile cinsiyet değişkeni arasında düşük düzeyli bir ilişki (Phi=0.267), “Sabah kalktığına hatırlatılmadan yüzünü yıkar” maddesi ile cinsiyet arasında orta düzeyli bir ilişki (Phi=0.346),”Öksürürken veya hapşırırken eliyle ya da mendille ağzını kapatır’ maddesi ile cinsiyet arasında düşük düzeyli bir ilişki (Phi=0.268),”Saçlarını tarar” maddesi ile cinsiyet değişkeni arasında düşük düzeyli bir ilişki belirlenmiştir (Phi=0.260).

#### 4.1.3.4 Araştırma Grubundaki Çocukların Cinsiyetlerine Göre Ev Yaşantısında Gözlenen Kendini Tehlikelerden Koruma Becerilerinin Karşılaştırılmasına Ait Bulgular

Çocukların Kendini Tehlikelerden Koruma alt boyutunda yer alan becerilerinin cinsiyete göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için ki-kare fark testi uygulanmış, analiz sonuçları Tablo 4.16’da gösterilmiştir.

**Tablo 4.16.**

#### ***Kız ve Erkek Çocukların Ev Yaşantısında Gözlenen Kendini Tehlikelerden Koruma Becerileri Arasındaki Farklar***

	Değişkenler	N	Yapamaz	Yapar	$\chi^2$	P
Evinin yakınlarında sürekli yetişkin denetimi olmadan dolaşabilir.	<b>Cinsiyet</b>				0,000	1.000
	<b>Kız</b>	30	5	25		
	<b>Erkek</b>	30	5	25		
	<b>Toplam</b>	60	10	50		

	Değişkenler	N	Yapamaz	Yapar	$\chi^2$	P
Ev adresini bilir.	<b>Cinsiyet</b>				1,111	0.292
	<b>Kız</b>	30	20	10		
	<b>Erkek</b>	30	16	14		
	<b>Toplam</b>	60	36	24		
Ev telefonunu veya anne-babasına ait cep telefonunu söyler.	<b>Cinsiyet</b>				0,417	0.519
	<b>Kız</b>	30	25	5		
	<b>Erkek</b>	30	23	7		
	<b>Toplam</b>	60	48	12		
Tehlikeli eşyalardan kendini korur. (bıçak, yanıcı madde vb.)	<b>Cinsiyet</b>				2,783	0.095
	<b>Kız</b>	30	3	27		
	<b>Erkek</b>	30	8	22		
	<b>Toplam</b>	60	11	49		
Tehlikeli durumlarda gerekli olan numaraları bilir. (155 polis, 112 ambulans vb.)	<b>Cinsiyet</b>				0,000	1.000
	<b>Kız</b>	30	16	14		
	<b>Erkek</b>	30	16	14		
	<b>Toplam</b>	60	32	28		
Araçta emniyet kemeri kullanır.	<b>Cinsiyet</b>				2,700	0.100
	<b>Kız</b>	30	7	23		
	<b>Erkek</b>	30	13	17		
	<b>Toplam</b>	60	20	40		

\*p<0.05

Tablo 4.16. incelendiğinde kız ve erkek çocukların ankette yer alan kendini tehlikelerden koruma becerilerini edinmiş olma durumları arasında anlamlı bir fark görülmemektedir.

#### 4.1.3.5 Araştırma Grubundaki Çocukların Cinsiyetlerine Göre Ev Yaşantısında Gözlenen Tuvalet Alışkanlığı Becerilerinin Karşılaştırılmasına Ait Bulgular

Çocukların Tuvalet Alışkanlığı alt boyutunda yer alan becerilerinin cinsiyete göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için ki-kare fark testi uygulanmış, analiz sonuçları Tablo 4.17’de gösterilmiştir.

**Tablo 4.17.**

***Kız ve Erkek Çocukların Ev Yaşantısında Gözlenen Tuvalet Alışkanlığı Becerileri Arasındaki Farklar***

	<b>Değişkenler</b>	<b>N</b>	<b>Yapamaz</b>	<b>Yapar</b>	<b>χ<sup>2</sup></b>	<b>P</b>
Tuvalet ihtiyacını zamanında giderir.	<b>Cinsiyet</b>				0,351	0.554
	<b>Kız</b>	30	2	28		
	<b>Erkek</b>	30	1	29		
	<b>Toplam</b>	60	3	57		
Tuvalet ihtiyacını giderdikten sonra tuvalet kağıdı ve su kullanarak yardımsız temizliğini yapar.	<b>Cinsiyet</b>				1,071	0.301
	<b>Kız</b>	30	1	29		
	<b>Erkek</b>	30	3	27		
	<b>Toplam</b>	60	4	56		
Tuvalet ihtiyacını giderdikten sonra iç çamaşırını ve alt giysisini uygun şekilde giyer.	<b>Cinsiyet</b>				0,218	0.640
	<b>Kız</b>	30	2	28		
	<b>Erkek</b>	30	3	27		
	<b>Toplam</b>	60	2	55		
Tuvalet ihtiyacını yapmadan önce ve tuvaletini yaptıktan sonra sifonu çekerek tuvaleti temiz bırakır.	<b>Cinsiyet</b>				1,964	0.161
	<b>Kız</b>	30	1	29		
	<b>Erkek</b>	30	4	26		
	<b>Toplam</b>	60	5	55		
Tuvaletten sonra ellerini yıkar.	<b>Cinsiyet</b>				0,000	1.000
	<b>Kız</b>	30	1	29		
	<b>Erkek</b>	30	1	29		
	<b>Toplam</b>	60	2	58		
Umumi yerlerde bay ve bayan tuvaletlerini ayırt eder.	<b>Cinsiyet</b>				0,577	0.448
	<b>Kız</b>	30	3	27		
	<b>Erkek</b>	30	5	25		
	<b>Toplam</b>	60	8	52		

	Değişkenler	N	Yapamaz	Yapar	$\chi^2$	P
Tuvalete gitmesi gerektiğinde uykusundan uyanır.	<b>Cinsiyet</b>				2,455	0.117
	<b>Kız</b>	30	4	26		
	<b>Erkek</b>	30	9	21		
	<b>Toplam</b>	60	13	47		

\* $p < 0.05$

Tablo 4.17. incelendiğinde kız ve erkek çocukların ankette yer alan kendini tuvalet alışkanlığı becerilerini edinmiş olma durumları arasında anlamlı bir fark görülmemektedir.

#### 4.1.3.6 Araştırma Grubundaki Çocukların Cinsiyetlerine Göre Ev Yaşantısında Gözlenen Tertip-Düzen Becerilerinin Karşılaştırılmasına Ait Bulgular

Çocukların Tertip-Düzen alt boyutunda yer alan becerilerinin cinsiyete göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için ki-kare fark testi uygulanmış, analiz sonuçları Tablo 4.18’de gösterilmiştir.

**Tablo 4.18.**

#### *Kız ve Erkek Çocukların Ev Yaşantısında Gözlenen Tertip-Düzen Becerileri Arasındaki Farklar*

	Değişkenler	N	Yapamaz	Yapar	$\chi^2$	P
Giysilerini çıkardıktan sonra katlar.	<b>Cinsiyet</b>				2,500	0.114
	<b>Kız</b>	30	9	21		
	<b>Erkek</b>	30	15	15		
	<b>Toplam</b>	60	24	36		
Boyuna uygun bir askıya ceketini veya montunu asar.	<b>Cinsiyet</b>				5,455	0.020*
	<b>Kız</b>	30	2	28		
	<b>Erkek</b>	30	9	21		
	<b>Toplam</b>	60	11	49		
Kalktığında yatağını düzenler.	<b>Cinsiyet</b>				2,400	0.121
	<b>Kız</b>	30	12	18		
	<b>Erkek</b>	30	18	12		
	<b>Toplam</b>	60	30	30		

	Değişkenler	N	Yapamaz	Yapar	$\chi^2$	P
Kendine ait eşyaları toplar. (oyuncaklar, boya kalemleri vb.)	<b>Cinsiyet</b>				0,577	0.448
	<b>Kız</b>	30	3	27		
	<b>Erkek</b>	30	5	25		
	<b>Toplam</b>	60	8	52		
Sofranın hazırlanmasına yardım eder.	<b>Cinsiyet</b>				1,176	0.278
	<b>Kız</b>	30	3	27		
	<b>Erkek</b>	30	6	24		
	<b>Toplam</b>	60	9	51		
Ev temizliği ile ilgili işlere yardım eder. (toz almaya yardım etmek gibi.)	<b>Cinsiyet</b>				4,812	0.028*
	<b>Kız</b>	30	3	27		
	<b>Erkek</b>	30	10	20		
	<b>Toplam</b>	60	13	47		

\*p<0.05

Tablo 4.18. incelendiğinde kız ve erkek çocukların ev yaşantılarında tertip-düzen becerileri ile ilgili ankette yer alan “Boyuna uygun bir askıya ceketini veya montunu asar.” ( $\chi^2_{(1)}=5,455$ , p=0.020) ve “Ev temizliği ile ilgili işlere yardım eder (toz almaya yardım etmek gibi.)” ( $\chi^2_{(1)}=4,812$ , p=0.028) becerileri ile cinsiyet değişkeni arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür. Bu becerileri gerçekleştirme durumu kız ve erkek çocuklarda anlamlı şekilde farklılaşmaktadır. “Boyuna uygun bir askıya ceketini veya montunu asar.” maddesi ile cinsiyet değişkeni arasında orta düzeyli ilişki (Phi=0.302), “Ev temizliği ile ilgili işlere yardım eder (toz almaya yardım etmek gibi.)” maddesi ile cinsiyet değişkeni arasında ise düşük düzeyli bir ilişki belirlenmiştir (Phi=0.283)

## 4.2 Araştırmanın Nitel Kısımına Ait Bulgular

Annelerin, 60-66 aylık kız ve erkek çocukların tertip-düzen boyutundaki öz bakım becerilerine sahip olup olamayacaklarına ilişkin beklentileri incelendiğinde,

“Giysilerini çıkardıktan sonra katlar” becerisinin kız çocuklar tarafından yapılamayacağını belirten annelerin sayısı 17 (%28,3) iken, erkek çocuklar tarafından yapılamayacağını belirten annelerin sayısının ise 29 (%48,3) olduğu görülmüştür. Erkek çocukların giysilerini katlayamayacağını belirten 29 anneden 16’sı ise kız çocukların bu beceriye sahip olacağını belirtmişlerdir. Bu annelerden 8 tanesi bu becerinin kız çocuklar

tarafından “ her zaman”, 4 tanesi “çoğunlukla”, 4 tanesi “bazen” yerine getirebileceklerini belirtmişlerdir.

“Boyuna uygun bir askıya ceketini veya montunu asar” becerisinin kız çocuklar tarafından yapılamayacağını belirten annelerin sayısı 11 (%18,3) iken, erkek çocuklar tarafından yapılamayacağını belirten annelerin sayısının ise 15 (%25) olduğu görülmüştür. Erkek çocukların boyuna uygun bir askıya ceketini veya montunu asamayacağını belirten 15 anneden 7’si ise kız çocukların bu beceriye sahip olacağını belirtmişlerdir. Bu annelerden 5 tanesi bu becerinin kız çocuklar tarafından “ her zaman”, 2 tanesi ise “çoğunlukla” yerine getirebileceklerini belirtmişlerdir.

“Kalktığında yatağını düzenler” becerisinin kız çocuklar tarafından yapılamayacağını belirten annelerin sayısı 22 (%36,6) iken, erkek çocuklar tarafından yapılamayacağını belirten annelerin sayısının ise 32 (%53,3) olduğu görülmüştür. Erkek çocukların kalktığında yatağını düzenleyemeyeceğini belirten 32 anneden 16’sı ise kız çocukların bu beceriye sahip olacağını belirtmişlerdir. Bu annelerden 5 tanesi bu becerinin kız çocuklar tarafından “ her zaman”, 7 tanesi “çoğunlukla” 4 tanesi ise “bazen” yerine getirebileceklerini belirtmişlerdir.

“Kendine ait eşyaları toplar” becerisinin kız çocuklar tarafından yapılamayacağını belirten annelerin sayısı 6(%10) iken, erkek çocuklar tarafından yapılamayacağını annelerin sayısının ise 11(%18,3) olduğu görülmüştür. Erkek çocukların kendine ait eşyaları toplayamayacağını belirten annelerin 11 anneden 8’i ise kız çocukların bu beceriye sahip olacağını belirtmişlerdir. Bu annelerden 6 tanesi bu becerinin kız çocuklar tarafından “ her zaman”, 2 tanesi ise “çoğunlukla” yerine getirebileceklerini belirtmişlerdir.

“Sofranın hazırlanmasına yardım eder” becerisinin kız çocuklar tarafından yapılamayacağını belirten annelerin sayısı 7(%11,6) iken, erkek çocuklar tarafından yapılamayacağını belirten annelerin sayısının ise 15(%25) olduğu görülmüştür. Erkek çocukların sofranın hazırlanmasına yardım edemeyeceğini belirten 15 anneden 9’u ise kız çocukların bu beceriye sahip olacağını belirtmişlerdir. Bu annelerden 5 tanesi bu becerinin kız çocuklar tarafından “ her zaman”, 3 tanesi “çoğunlukla” 1 tanesi ise “bazen” yerine getirebileceklerini belirtmişlerdir.

“Ev işlerinden birini üstlenir” becerisinin kız çocuklar tarafından edinilmemiş yapılamayacağını belirten annelerin sayısı 9(%15) iken, erkek çocuklar tarafından yapılamayacağını belirten annelerin sayısının ise 20(%33,3) olduğu görülmüştür. Erkek çocukların ev işlerinden birini üstlenemeyeceğini belirten 20 anneden 11’i ise kız çocukların

bu beceriye sahip olacağını belirtmişlerdir. Bu annelerden 7 tanesi bu becerinin kız çocuklar tarafından “ her zaman”, 4 tanesi ise “çoğunlukla” yerine getirebileceklerini belirtmişlerdir.

Araştırma grubunda bulunan annelerin çocukların tüm boyutlardaki öz bakım becerilerine göre verdikleri yanıtlar üzerinde yapılan incelemede, erkek çocukların yapması beklenmediği halde kız çocukların yapması beklenen beceriler olduğunu düşünen annelerden kız çocuklardan beklentilerinin“her zaman” ve “çoğunlukla yapar” düzeyinde olan 28 anne bulunduğu tespit edilmiştir.

Yapılan incelemede, annelerin beklentilerinin tertip düzene ilişkin hangi maddelerde daha uç noktada olduklarına bakılarak, kız çocuklardan daha çok beklenen beceriler belirlenmiştir. Uç noktada beklenti farklılıkları olan 28 annenin, tertip düzen boyutundaki maddelere verdikleri yanıtların dağılımları Tablo 4.19’da verilmiştir. Anneler birden fazla maddede uç noktada beklenti farklılığı olan yanıtlar vermişlerdir.

**Tablo 4.19.**

***Erkek Çocukların Hiç ya da Nadiren Yapacağını Ancak Kız Çocukların Çoğunlukla ve Her Zaman Yapacağını Belirtildiği Yanıtların, Tertip Düzene İlişkin Becerilere Göre Dağılımı***

<b>Maddeler</b>	<b>Erkek çocukların hiç ya da nadiren yapacağını ancak kız çocukların çoğunlukla ve her zaman yapacağını belirten anneler</b>
Giyisilerini çıkardıktan sonra katlar.	12
Boyuna uygun bir askıya ceketini veya montunu asar.	7
Kalktığında yatağını düzenler.	12
Kendine ait eşyaları toplar. (oyuncaklar, boya kalemleri vb.)	8
Sofranın hazırlanmasına yardım eder.	8
Ev işlerinden birini üstlenir. (toz almaya yardım etmek gibi.)	11

Tablo 4.19 incelendiğinde kız çocuklardan erkek çocuklara göre daha belirgin bir biçimde beklenen becerilerin “Giyisilerini çıkardıktan sonra katlar” (%42,8), “Kalktığında yatağını düzenler” (42,8) ve” Ev işlerinden birini üstlenir” (%39,2) olduğu görüldü.

Çocukların öz bakım becerilerinde cinsiyete göre beklenti farkları uç noktada olan annelerin, bu beklentilerin altında yatan yaşantıları hakkında bilgi edinmek üzere kolay ulaşılabilir örnekleme yöntemiyle 4 anne belirlenmiştir. Bu annelerin deneyimlerine ilişkin yapılan içerik analizinde, tablo 4.20’deki kategorilerde izlenimlere sahip olduğu görülmüştür.



**Tablo 4.20.**

***Annelerin Cinsiyete Göre Öz Bakım Becerilerine Yer Verilmesine İlişkin Deneyimleri***

<b>Kategoriler</b>	<b>Anne Kodları</b>
Bu becerilere sahip erkek çocuk görmemiş olmaları	EB1
Ev işlerine kız çocukların daha istekli (hevesli) olurken, erkek çocukların isteksiz olması	EB1, EB2
Kız çocukların anneye yakın olmaları nedeni ile anneyi model aldıkları	EB1, SA
Babanın bu işleri yapmaması	EB1,SA,EB2
Temizlik yapmanın kadın işi olması-yapılmamasının hoş görülmemesi	EB1, EC, SA
Kız çocuklarının daha düzenli olmaları	SA, EB1, EC
Erkek çocukların ev işleri yapmalarının istenmemesini (talep edilmemesi)	EC

Yapılan betimsel analizlerde, annelerin kendilerinin de görev olarak tertip-düzenen sorumlu olan annelerini model aldıkları ve bu durumu taklit ettiklerini ifade etmişlerdir. Anneler, tertip-düzen sorumluluğunun kadınlara ilişkin bir rol olarak görülmesinin nedenlerini bilmediklerini ifade etmekle birlikte, bu anlayışın değişmesi isteğine yönelik görüşler sunmuşlardır.

EC “Keşke değişse hocam, ama değişmez. Buralarda hep böyle, sebebini bilmiyorum ama hep böyle görmüşüz.” ifadesi ile bu rolleri kabul ettiğini açıklamıştır.

Görüşülen annelerden bir kız (3 yaş) iki erkek(5 ve 1 yaşında) annesi olan EB1, erkek olan 5 yaşındaki çocuğunun istekli (hevesli) olması durumunda tertip-düzen becerilerini edinmesini ve kullanmasını tercih edeceğini ancak, çocuğunun bu konuda istekli olmadığını belirtmektedir.

EB1, 5 yaşındaki erkek çocuğunu tertip-düzen becerilerini desteklemesine ilişkin “Ben yapsın isterim, bazen söylüyorum da. İsterse yapıyor ya da ben sana bir şey alacağım dediğimde falan yapıyor. Öğretirsek yapar ama oda isterse, bazen bilse bile yapmaz.” İfadelerini kullanmıştır.

Kız ve erkek çocuklara tertip-düzen becerilerinin anneleri tarafından öğretilmesine ilişkin EC kız çocuğu için “Yani hocam, çünkü bilmesi gerekir. Eğer kız bilmezse annesini de

ayıplarlar. Ama erkek bilmese de olur derler.” İfadesinde çocukların desteklenmesinde çocukların cinsiyetine göre annelerden beklentilerin de deęiőeđine dikkat çekmiştir.

Yapılan betimsel analizlerde dikkati çeken diğer bir husus, kız ve erkek çocukların tertip düzen becerilerine sahip olsalar bile, bu davranışları gösterme inisiyatiflerindeki farklılıklardır.

EB, erkek çocuğu için “Öğretirsek yapar ama o da isterse, bazen bilse bile yapmaz.” İfadesini kullanırken, EC “ Erkek çocuklara ev işleri öğretilse yaparlar mı?” sorusuna “Yapar hocam, ama yine de yapmak işlerine gelmez, onun için kızlar kadar yapamazlar.” yanıtını vermiőtir.



## BÖLÜM V

### SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

#### 5.1 Sonuç ve Tartışma

Araştırmanın birinci alt amacına ilişkin olarak elde edilen bulgulara göre, yemek yeme, giyinme-soyunma, temizlik, kendini tehlikelerden koruma ve tuvalet alışkanlığı ile ilgili becerilerin yer aldığı maddelerde, annelerin kız ve erkek çocuklardan beklentilerinin farklı olmadığı belirlenmiştir. Literatürde çocukların cinsiyetlerine göre bu boyutlardaki öz bakım becerilerinde farklılık olabileceğini gösteren araştırmalar bulunsa da toplumda kişinin kendi bakımı ile ilgili beklenti farklılıklarını ortaya koyan bir çalışma bulunamamıştır. Yemek yeme, giyinme-soyunma, temizlik, kendini tehlikelerden koruma ve tuvalet alışkanlığı ile ilgili becerilerin ediniminde çocuğun tüm gelişim alanlarının önemli bir rolü olduğu görülebilmektedir. Aynı zamanda bu beceriler kişilerin doğrudan kendi bedenlerini ilgilendiren günlük yaşam becerileridir. Bu nedenlerle bu becerilere ilişkin beklentilerde, çocukların gelişimsel durumlarının ve yaşamını sürdürebilmek için temel ihtiyaçlarını karşılamaları gereğinin daha çok belirleyici olduğu düşünülmektedir. Buna bağlı olarak, çocukların yaşamda kalmaları için gereken öğrenmeler söz konusu olduğunda, annelerin her iki cinsiyetteki çocuklardan benzer beklentilerde olduğu söylenebilir.

Ancak Tertip-Düzen becerileri ile ilgili olarak "Giyisilerini çıkardıktan sonra katlar." ve "Ev işlerinden birini üstlenir (toz almaya yardım etmek gibi.)" maddelerine ait annelerin kız ve erkek çocuklardan farklı beklentilerde olduğu görülmüştür.

Araştırmada annelerin kız ve erkek çocukların öz bakım becerilerine ilişkin beklentileri içinden yemek yeme, giyinme-soyunma, temizlik, kendini tehlikelerden koruma ve tuvalet alışkanlığı ile ilgili beklentilerde farklılık görülmezken yalnızca tertip düzen boyutundaki iki beceri için farklılık görülmesi dikkat çekicidir. Bu sonucun, Tertip-Düzene ilişkin becerilerin Yemek yeme, Giyinme-Soyunma, Temizlik, Kendini Tehlikelerden Koruma ve Tuvalet Alışkanlığına yönelik beceriler ile karşılaştırıldığında, toplumsal cinsiyet rollerini daha çok içermesinden kaynaklandığı düşünülmektedir. Toplumun ev işleri olarak tanımladığı tertip-düzen becerilerinin, bazı toplumlarda kadına yüklenen bir sorumluluk olduğunu gösteren araştırmalar vardır. Ökten'in (2009) benzer sosyokültürel koşullara sahip bir örnekleme yaptığı araştırmasında, yetişkin erkeklerin %22 sinin ev işlerini kadının görevi olarak gördükleri saptanmıştır. Benzer şekilde Vatandaş'ın (2007) yaptığı çalışmada da araştırma örneklemindeki kadınların yemek pişirme, bulaşık yıkama, temizlik yapma, çamaşır

yıkama, ütü yapma, çocuğu giydirme gibi davranışları kadınsı davranışlar olarak gördükleri bulunmuştur. Türkiye Aile Yapısı Araştırması 2011 yılı verilerine göre de, ev yaşantısındaki iş bölümünde kadınların çoğunlukla toplum tarafından ev işleri olarak tanımlanan yemek yapma, ütü, çamaşır, temizlik, alışveriş gibi işleri yerine getirdikleri, erkeklerin ise iş bölümünde bakım onarım, faturaların ödenmesi gibi işleri üstlendikleri görülmektedir (Türkiye Aile Yapısı Araştırması, 2011). Görüldüğü gibi diğer boyutlardaki öz bakım becerilerinden farklı olarak, kişinin kendisinin dışındaki kişilerce yapılması mümkün olan becerilerin bir kısmında kadın ve erkekte beklenen beceriler de değişiklik gösterebilmektedir. Bu araştırma bulgularında bu farklılıklar erkek çocukların yapmayacağı, ancak kız çocukların yapacağı beklenen beceriler ile ilgilidir. Tersine, kız çocukların yapmayıp erkek çocukların yapacağı bir beceri olduğuna yönelik herhangi bir veri ise bulunmamaktadır. Bu bulgulara dayanarak, annelerin tertip düzene ilişkin becerilerde toplumsal cinsiyet etkisiyle, kız çocuklardan daha fazla beklentide oldukları söylenebilir.

Araştırmanın ikinci alt amacına ilişkin olarak elde edilen bulgulara göre, kız ve erkek çocukların kurum yaşantılarında yemek yeme becerileri ile ilgili “Su süt ve meyve suyunu dökmeden bardağına doldurur” ve “Yiyebileceği kadar yemek alır” tertip düzen becerileri ile ilgili ise “Sofranın hazırlanmasına yardım eder” ve “Temizlik işlerine yardım eder” becerilerini gösterme durumu arasında kız çocuklar lehine anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür. Bunların dışında kalan 31 beceride ise cinsiyetler arasında farklılık bulunmamaktadır. Yalçın, Başar ve Çetinkaya'nın (2013) yapmış oldukları araştırmalarının sonuçlarında, okul öncesi eğitimin öz bakım becerilerinin gelişiminde etkili olduğunu bulgulamışlardır. Araştırmada çocukların okul öncesi eğitim kurumlarında göstermeleri beklenen 35 maddelik öz bakım becerilerinin büyük çoğunluğunda cinsiyetlere göre farklılık görülmemesi, öğretmenlerin bu becerilerin edinilmesi ve kullanılmasında sağladıkları fırsatların çocukların cinsiyetlerine göre farklılık göstermemesinden kaynaklandığı düşünülebilir.

Diğer yandan; yemek yemeye ilişkin dökmeden bardağına içecek doldurma ve yiyebileceği kadar yemek alma becerilerinin kazanımına ve tertip düzene ilişkin “Sofranın hazırlanmasına yardım etme” ve “Temizlik işlerine yardım etme” becerilerinin kazanımına yönelik olarak, geleneksel eğitim kurumlarında planlı bir biçimde yaşantı fırsatlarına yer verilmediği düşünülmektedir. Buna bağlı olarak çocukların bu becerilerine yönelik kazanımlar elde edebilecekleri deneyimlerde bulunmaları tesadüfen ortaya çıkan yaşantılara kalmış olabilir.

Araştırmanın üçüncü alt amacına ilişkin olarak elde edilen bulgulara göre, kız ve erkek çocukların ev yaşantısında yemek yemeye ilişkin gösterdikleri “Yemeğin türüne uygun çatal, kaşık vb. araç gereci alır.”, “Ekmeğinin üzerine yumuşak besinleri bıçak kullanarak sürer” ile giyinme-soyunmaya ilişkin gösterdikleri “Giysilerini yardım almadan giyer” ve “Duruma ve hava şartlarına uygun giyeceği seçer” becerileri arasında kız çocuklar lehine anlamlı farklılıklar olduğu görülmüştür. Araştırmanın giyinme-soyunmaya ilişkin becerilere yönelik sonuçlarıyla benzer şekilde Boğday Saygılı’nın (2014) çalışmasında da ebeveynlerin okul öncesi dönemdeki kız çocuklarının çoğunun gömlekleri yardım almadan düzgün ve doğru bir şekilde giyerken, erkek çocuklarının çoğunun gömlek giyerken yardım aldıklarını ifade ettikleri görülmüştür. Özer ve Özer (2004) çocukların bu becerileri için temel olan ince kas motor becerilerini gerektiren davranışları gerçekleştirmede kız çocuklarının erkek çocuklardan daha iyi olduklarını belirtmekte ve bu durumun ise kız çocuklarının ebeveynleri tarafından, ince kas motor becerilerine yönelik davranışları gerçekleştirmeleri için daha fazla yönlendirildiklerinden kaynaklandığını ifade etmektedir. Saçkes’in (2013) anne baba ve öğretmen önceliklerine göre erken çocukluk eğitiminde önem verilmesi gereken gelişimsel alanları belirlediği çalışmasında, öğretmenlerin tüm alanlara eşit biçimde önem verirken, anne babaların erken çocukluk eğitiminde önem verilmesi gereken en öncelikli alanın öz bakım becerileri olduğunu düşündükleri görülmüştür. Diğer yandan, aynı çalışmada anne ve babalar öz bakım becerilerinin kız çocukları için daha önemli olduğunu belirtmişlerdir. Buna dayanarak, ebeveynlerin öz bakım becerilerinin kazanılması ve kullanılmasına yönelik öğrenme yaşantılarına öğretmenlerden daha çok yer verdikleri ancak burada kız çocuklarının öğrenmeleri üzerinde daha çok durmaları nedeniyle, kız çocuklarının bazı becerileri kazanmada ve kullanmada daha avantajlı durumda olabilecekleri düşünülmektedir.

Araştırmanın üçüncü alt amacına ilişkin diğer bulgularda, temizlik becerilerinden “Elini ve yüzünü uygun şekilde yıkar”, “Sabah kalktığında hatırlatılmadan yüzünü yıkar” ve “Öksürürken veya hapşırırken eliyle ya da mendille ağzını kapatır” maddelerini gerçekleştirme durumu ile cinsiyet değişkeni arasında da kızlar lehine anlamlı farklılık bulunmuştur. Demiriz ve Dinçer (2001) 5-6 yaş çocuğunun öz bakım becerilerini cinsiyete ve okul öncesi eğitim alıp almama durumuna göre incelediği çalışmasında, “hapşırırken eliyle ağzını kapatma” davranışını kız çocukların daha sıklıkta gösterdiği saptanmıştır. Bunun yanı sıra çalışmada “burnu aktığında mendile silme”, “hatırlatıldığında burnunu muslukta yardım almadan yıkama” davranışlarını da kız çocukların daha çok gösterdiği bulunmuştur. Günindi Ersöz (2010) ve Tire (2017) temizlik becerilerine ait bu davranışların aynı zamanda bir nezaket davranışı olarak da nitelendirilmesinin ve pek çok toplumda kadınlardan nezaket,

itaat, temiz ve tutumlu olma gibi davranışlara sahip olmalarının beklenmesinin, kız çocukların bu davranışlara erkek çocuklardan daha fazla sahip olmasına neden olabileceğini ileri sürmektedirler. Bu araştırmada kız çocukların “Elini ve yüzünü uygun şekilde yıkama”, “Sabah kalktığında hatırlatılmadan yüzünü yıkama” ve “Öksürürken veya hapşırıırken eliyle ya da mendille ağzını kapatma” gibi temizliğin yanı sıra nezaket göstergesi olarak görülen becerileri erkek çocuklardan daha fazla gösteriyor olmalarının, çocukların gelişim özelliklerinden ziyade, ebeveynlerin toplumun beklentileri yönünde, kız çocukların bu becerileri öğrenmesine daha özenli yaklaşımlarından kaynaklanabileceği düşünülmektedir.

Araştırmanın üçüncü alt amacına ilişkin bir diğer çarpıcı bulgu, tertip-düzene ilişkin “Boyuna uygun askıya, ceketini veya montunu asar” ve “Ev temizliğine ilişkin işlere yardım eder” becerilerini gerçekleştirme durumu ile cinsiyet değişkeni arasında yine kızlar lehine anlamlı bir farklılık görülmesidir. Demiriz ve Dinçer’in 2001 yılında yapmış oldukları çalışmalarında, yemek masası hazırlamak gibi günlük işlerin birinden sorumlu olma davranışını aynı biçimde kız çocukların erkek çocuklardan daha sık gösterdikleri saptanmıştır. Yağan Güder ve Yıldız (2016) yaptıkları bir araştırmanın bulgularına dayanarak, ebeveynler arasında yapılan iş bölümünün toplumsal cinsiyet rollerine uygun olarak yapılıyor olmasının erkek çocuklarının daha eril olarak nitelendirilen işleri tercih etmesine, kız çocuklarının ise daha dişil özelliklere sahip olarak tanımlanan işleri tercih etmesine sebep olabileceğini belirtmişlerdir. Bu araştırmada, çocukların cinsiyetlerine göre ev temizliğine ilişkin işlere yardım etme becerilerinde görülen bu farklılıkların, çocukların becerilerin ediniminde ve kullanımında anne ve babalarını model almaları yoluyla, cinsiyet rollerini de edindikleri anlamına geldiği söylenebilir. Bu noktada, Demiriz ve Dinçer’in 2001 yılında yaptıkları çalışmanın üzerinden geçen zamanda, çocukların tertip-düzene ilişkin ev temizliği ile ilgili işlere yardım etme becerisinde cinsiyetler arasında eşit avantajlar sağlayacak gelişimin olmaması kaygı verici bulunmaktadır.

Araştırmanın üçüncü alt amacına ilişkin bulgulardan, erkek çocukların kız çocuklara göre daha avantajlı görüldüğü tek beceri, temizliğe ilişkin saçlarını tarama becerisidir. Demiriz ve Dinçer’ in 2001 yılında yaptıkları çalışmada erkek çocukların saç kurutma makinesi kullanarak saçlarını kurutma davranışını gösterme sıklığının, kız çocuklarından daha yüksek olduğu görülmüştür. Demiriz ve Dinçer’in (2001) yorumlarında olduğu gibi, bu çalışmadaki benzer bulguya da, kız çocukların saçlarının uzun olma olasılığının erkek çocuklarinkine göre çok daha yüksek olmasının neden olduğu düşünülmektedir.

Araştırmanın dördüncü alt amacına ilişkin olarak elde edilen bulgulara göre, yapılan görüşmelerde annelerin tertip-düzen becerileri boyutunda yer alan davranışların erkek

çocukların yapamayacağı, kız çocukların ise yapabileceğine ilişkin görüşlerinin nedenlerini açıklarken, görüşlerini dayandırdıkları nedenlerin “Bu becerilere sahip erkek çocuk görmemiş olmaları”, “Ev işlerine kız çocukların daha istekli (hevesli) olurken, erkek çocukların isteksiz olması”, “Kız çocukların anneye yakın olmaları nedeni ile anneyi model aldıkları”, “Babanın bu işleri yapmaması”, “Temizlik yapmanın kadın işi olması”, “Kız çocuklarının daha düzenli olmaları”, “Erkek çocukların ev işleri yapmalarının istenmemesini (talep edilmemesi)” kategorilerinde toplandığı görülmüştür. Aktaş (2012) yaptığı çalışmada anne ve babanın kız çocuğuna ilişkin beklentilerinde kız çocuklarının ev işlerinde becerikli olma rolüne sahip olması beklentisinde olduklarını bunun nedenlerine ilişkin açıklamalarında ise, kızların ilerleyen yaşlarda ev işleri ile ilgili geleneksel kadın rollerini yerine getirmek zorunda kalacaklarını bu nedenle bilmeleri gerektiğini, bunun bir döngü olduğunu geleneksel rollerin anne ve babadan çocuklara aktarıldığını, kız çocuklarının evle ilgili işleri bilip bilmemesinin anne-baba tarafından onun çevresine olan mahcubiyetinin ya da takdir görmesinin de sebebi olarak değerlendirilmesinde önem taşıdığını belirtmişlerdir.

Aynı zamanda annelerin kız ve erkek çocuklardan farklı beklentilerde olma nedenlerini açıklarken, temizlik yapmanın kadın işi olarak görülmesinin ve babanın bu işleri yapmamasının nedenini bilmedikleri yönündeki ifadeleri, kadınların toplumda yer alan kültürel rolleri sorgulamadan kabul ettiklerini göstermektedir. Araştırmaya katılan annelerin kadınlara yüklenen bu rollerden memnun olmadıkları halde mevcut toplumsal durumun değişebileceğine ilişkin inançlarının olmayışı veya değişimi nasıl başaracaklarını bilmemeleri nedeniyle daha çok kabullenme durumunda oldukları görülmüştür. Kadınların bu rolleri benimseyerek devam ettirmeleri aynı zamanda kız çocukların anneye yakın olmaları nedeni ile anneyi model aldıklarına ilişkin ifadelerinde de değindikleri gibi mevcut toplumsal rolleri çocuklarına aktardıkları düşünülmektedir. Benzer şekilde Aktaş (2012) da araştırmasında yer alan üst sosyo-ekonomik ve kültürel düzeyde yer alan kadınların, toplumda kadına ilişkin kültürel tanımlamaların yine kadınlar/anneler tarafından yeniden üretildiği yönünde görüşler ifade etmişlerdir.

Araştırmanın dördüncü alt amacına ilişkin elde edilen bulgulardan Erkek çocukların ev işleri yapmalarının istenmemesini (talep edilmemesi) ancak kız çocuklarının daha düzenli olmaları gerektiğine yönelik verilen cevaplarla tertip düzen boyutunda öz bakım becerilerinin kazandırılmasında çocuklara yönelik anne tutumlarının erkek çocuklarda aşırı hoşgörülü iken, kız çocuklarda otoriter olduğu gözlenmiştir. Maccoby ve Martin (1983) de anne ve babaların çocuklardan beklentileri ve isteklerinin onların tutumlarını etkilediğini belirtmektedir. Bu

sonuca dayanarak, annelerin kız ve erkek çocuklara yönelik tutum farklılıklarının, cinsiyete yönelik farklı beklentilerden kaynaklandığı söylenebilir.

Annelerle yapılan görüşmelerde bazı annelerin erkek çocukların tertip-düzen becerilerine ilişkin öz bakım becerilerinin desteklenmesinde Premack yöntemi ile ödüllendirme davranışçı yaklaşım kullandıkları görülmüş ancak bu yöntemin etkili olmadığı dikkati çekmiştir. Bu durum bize, davranışçı yaklaşım ile yapılan pekiştirmeler yerine çocukların gördükleri ve yaşadıklarının daha etkili olduğunu ve bu bağlamda bilişsel yaklaşımcı ya da sosyal öğrenmeci bir yaklaşımın ödüllendirmeye rağmen daha etkili olduğunu göstermektedir.

## 5.2 Öneriler

Bu araştırma sonuçları Türkiye’de bulunan mevcut durumun çok genel bir resmini bize sunmaktadır. Dolayısıyla ilgili literatürde, özellikle cinsiyet rolü ve çocukların gelişimlerinin desteklenmesi ile ilgili çalışmalara teorik katkıları olacağına inanılmaktadır. Ayrıca, çocukların olumlu davranış kazanmalarının, onlara yönelik beklentiler doğrultusunda sunulan yaşantılarla ilgili olabileceğini gösteren bu araştırma sonuçlarının, çocukların yaşantıları yoluyla öğrenmelerini sağlama felsefesini benimseyen ve her alanda gelişimlerini destekleme görevini üstlenen Milli Eğitim Bakanlığınca yürütülen program geliştirme çalışmalarına katkı sağlayacağı umulmaktadır. Bu bağlamda bu araştırmanın gelecekte yapılacak teorik ve uygulamalı çalışmalar için şu öneriler sunulabilir.

- Araştırma sonuçları üzerinde, araştırmanın yapıldığı bölgenin fiziksel, sosyal ve kültürel özelliklerinin de belirleyici olabileceği söylenebilir. Bu nedenle farklı bölgelerde araştırmanın tekrarlanmasının, daha genellenebilir sonuçlar için yararlı olacağı düşünülmektedir.
- İleriye dönük olarak çocukların kurum yaşantısındaki öz bakım becerilerini belirlemek üzere yapılacak olan benzer çalışmalarda, verilerin öğretmenlerin çocuklara ilişkin yaptıkları gözlemleri belgelendirdikleri formların incelenmesi yoluyla elde edilmesi, daha güvenilir bir yol olabilir.
- Toplumsal cinsiyet ve öz bakım becerilerinin ilişkilendirildiği çalışmalarda babaların da çocuklarının öz bakım becerilerine ait beklenti durumları ve nedenlerinin ele alınması önerilmektedir.
- Toplumsal cinsiyet bağlamında ebeveyn beklentilerinin öz bakım becerilerinin yanı sıra diğer gelişim alanlarına olan etkilerinin incelenmesinin de, çocukların gelişimini



desteklemeye yönelik çalışmalarda başvuru literatüre katkı sağlayacağı düşünölmektedir.

- Araştırma sonuçlarına dayanarak, çocukların gelişim görevlerini yerine getirmedeki sorunlarının çözümünde, okul ve aile yaşantılarında sunulan fırsatların ve bunları belirleyen yetişkin beklentilerinin irdelenmesinin yararlı olacağı görölmektedir.
- Ebeveynlerin olduğu gibi, okul öncesi öğretmenlerinin, öz bakım becerileri gibi diğer yeterlik ve gelişim alanlarında kız ve erkek çocuklardan beklentilerinin incelendiği araştırmaların, eğitim programlarının gelişimsel hedeflere ulaşması için alınacak önlemlere katkı sağlayacağı düşünölmektedir.
- Okul öncesi başta olmak üzere, eğitim programlarında kız ve erkek çocuklara benzer yaşam deneyimlerine ilişkin fırsatların verilmesine yönelik uygulamaların, çocukların gelişimlerinin desteklenmesinde dezavantajlı durumda olan çocukların (bu durumda erkek çocuklar) mağduriyetini gidererek, eğitimde fırsat eşitliği ilkesinin işlerliğini artıracacağı düşünölmektedir.

## KAYNAKÇA

- Acar, M.,Ö. Demir (2005). *Sosyal Bilimler Sözlüğü*. Ankara: Adres Yayınları.
- Akman, B.,Yagan, S., Özer, G., Kaya, A.,Zorlu, G. ve Erol Sahillioğlu, D. (2011, Kasım). *Cailoou: A Cartoon All Children Admire*. International Conference Of Education,Research And Innovation ,Madrid. Erişim adresi:<https://Library.Iated.Org/View/AKMAN2011CAI>
- Aktaş, G. (2011).*Farklı Sosyo-Ekonomik ve Kültürel Özelliklere Sahip Ailelerde Kız çocuklarına İlişkin Aile İçi Kültürel Tanımlamalar* (Doktora Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- ARICI, F. (2011). *Üniversite Öğrencilerinde Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Algılar Ve Psikolojik İyi Oluş* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Artan, İ.,Bayhan San, P. (2011). *Çocuk Gelişimi ve Eğitimi*. İstanbul: Morpa Yayıncılık.
- Aşçı,E. (2006). *Televizyondaki Çizgi ve Animasyon Karakterlerinin Farklı Yerleşim Yerlerinde Yaşayan Çocukların Tüketici Davranışlarına Olan Etkisinin İncelenmesi*(Yüksek Lisans Tezi).Ankara Üniversitesi,Ankara.
- Bandura, A. (1977). *Social Learning Theory*. New York City Of USA: General Learning Press.
- Baran, G. (1995). *Ankara'da Bulunan Çocuk Yuvalarında Kalan 7-11 Yaş Grubu Çocuklarda Cinsiyet Rollerine Ve Cinsiyet Özellikleri Kalıpyargılarının Gelişimi* (Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Barutçu, E. (2002). *Özel Anaokullarına Devam Eden 6 Yaş Çocuklarının Cinsiyete Özelliklerine İlişkin Kalıpyargıları İle Annenin Sosyal Uyumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Basow, S.A. (1992). *Gender: Stereotypes And Roles*. Belmont, CA, US: Thomson Brooks/Cole Publishing Co.
- Başol, G.(2008). Bilimsel Araştırma Süreci ve Yöntem. (O. Kılıç, M. Cinoğlu Ed.) Bilimsel Araştırma Yöntemleri içinde 113-143. İstanbul: Lisans Yayıncılık.

- Bee, H., Boyd, D.(2009). *Çocuk Gelişim Psikolojisi* (O. Gündüz Çev.). İstanbul: Kaknüs Yayınları.(2009).
- Bem, S. L. (1983). Gender Schema Theory And Its Implications For Child Development: Raising Gender-Aschematic Children İn A Gender-Schematic Society. *Signs: Journal Of Women İn Culture And Society*, 8 (4), 598-616.
- Bem, S. L. (1985). Androgyny And Gender Schema Theory: A Conceptual And Empirical İntegration. In T. B. Sonderegger (Ed.), *Psychology Of Gender: Nebraska Symposium On Motivation* (Vol. 32, Pp. 179-226). Lincoln: University Of Nebraska Press.
- Bender, M. (1996).*Self – Care Skills. A Functional Curriculum For Teaching Students With Disabilities*. Volume I:Self-Care, Motor Skills, Household Managment, And Living Skills.(Third Edition). ERIC: ED399745.
- Berk, L.E. (2009). *Çocuk Gelişimi*. (A. Dönmez Çev).Ankara: İmge Kitabevi Yayınları. (2013).
- Berk, L.E. (2018). *Bebekler ve Çocuklar* (N. Işıkoğlu Erdoğan Çev.). Ankara: Nobel Yayınları.(2013).
- Beşirli,H.(2010).Yemek,Kültür V Kimlik.*Milli Folklor*,22(87),159-169.
- Bilir, Ş.(1994). *Okul Öncesi Eğitimciler İçin El Kitabı*. İstanbul: Ya-Pa Yayınları.
- Boğday Saygılı, B. (2014).Okulöncesi Çocukların Giyinme Davranışlarını Geliştirmeye Yönelik Giysi Tasarımı. *NWSA-Vocational Education*,9 (3), 50-59.
- Burger, J.M. (2006). *Kişilik* (İ. D. Erguvan Sarıoğlu Çev.). İstanbul: Kaknüs Yayınları.(2006).
- Burns, N.,Grove, S. K. (1993). *The Practice Of Nursing Research: Conduct, Critique & Utilization*, (Second Edition). Elsevier Science Health Science.
- Büyüköztürk, Ş. (2004). *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı*(4. Baskı). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Carlson, J.P. (1998). *Parental Socialization Of Infants And Preschoolers: The Role Of GenderAnd Temperament*. (Unpublished Doctoral Dissertation). University Of Wisconsin, Madison.
- Celkan,H.Y. (1991).Beşeri Kültürün Temel Ögesi Aile.*Aile ve Toplum Dergisi*,1(1),81-84.

Church, E.B (2001). Learning To Be Responsible. *Scholastic Early Childhood Today*, 15,(4),33-35.

Cihangir, S., Demir, Y. (2003). 3-6 Yaş Çocuklarının Anne-Babalarının Televizyon İzleme Alışkanlıklarının İncelenmesi. G. Haktanır ve T. Güler (Ed.), *OMEP Dünya Konsey Toplantısı Bildiri Kitabı*, 318-334. Kuşadası: Türkiye.

Condry,J.,Condry,S. (1976). Sex Differences: A Study Of The Eye Of The Beholder. *Child Development*, 47( 3) ,812-819.

Cook, J. L., And Cook, G. (Eds.) (2005). Becoming Who We Are: The Development Of Self, Gender And Morality. In *Child Development Principles And Perspectives*, 366-422.

Coşgun,Z. (2002).*Eğitim ve Toplumsal Cinsiyet:Okul Öncesi Dönemde Cinsiyete Dayalı Toplumsal Rollerin Öğrenilmesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).Sakarya Üniversitesi, Sakarya.

Cüceloğlu, D.(2003). *İnsan ve Davranışı : Psikolojinin Temel Kavramları*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Creswell,J.W.(2017).*Karma Yöntem Araştırmalarına Giriş*.(M.Sözbilir,Çev.).Ankara:Pegem Akademi Yayıncılık.(2017).

Çağlı, U., Durukan, L. (1989). Sex Role Portrayals In Turkish TV Advertising: Some Preliminary Findings. *METU Studies İn Development*, 16 (1-2), 153,175.

Çakır,P. (2013). Türkçe Ders Kitaplarındaki Öykülerin Çocuğa Görelik İlkesi Açısından İncelenmesi. *Turkish Studies*,8(1),1171-1180.

Çetinkaya,A.(2012). *Okul Öncesi Eğitimi 5-6 Yaşlarında Başlayan Öğrenciler İle 3-4 Yaşlarında Başlayan Öğrencilerin Özbakım Becerilerinin Veli Görüşlerine Göre İncelenmesi(Uşak İli Örneği)*(Yüksek lisans tezi ). Uşak Üniversitesi,Uşak.

Çiftçi, A. (2008). *İlköğretim 4. Ve 5. Sınıf Öğrencilerinin Kadınlık ve Erkeklik Rollerini Algılayış Biçimleri* (Yayınlanmamış Yüksek lisans tezi). Uludağ Üniversitesi, Bursa.

Darıca, N. (2002). *Okul Öncesi Eğitimcileri İçin Etkinlik Örnekleri Kılavuz Kitap*. İstanbul: Koza Yayınları.

Demiriz, S., Diñer, Ç.(2000). Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Özbakım Becerilerinin Annelerinin Çalışıp Çalışmama Durumlarına Göre İncelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*,19,58-65.

Demirtaş, K. (2001). *Annelerin Değerlendirmesine Göre Çocukların Özbakım becerileri ile Anne Tutumları Arasındaki İlişki*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul.

Dökmen, Z. (2010). *Toplumsal Cinsiyet: Sosyal Psikolojik Açıklamalar*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Dönmez, A.(1992).Bilişsel Sosyal Şemalar. *Ankara Üniversitesi Dil Ve Tarih –Coğrafya Fakültesi Araştırma Dergisi*.14,131-146.

Epstein,M., Ward,L.(2011).Exploring Parent-Adolescent Communication About Gender:Result From Adolescent And Emerging Adult Samples.*Sex Roles*,65,108-118.

Ersoy,E. (2009), Cinsiyet Kültürü İçerisinde Kadın ve Erkek Kimliği (Malatya Örneği).*Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*.19(2),209-230.

Fagot, B. (1978). The Influence Of Sex Of Child On Parental Reactions To Toddler Children. *Child Development*, 49(2), 459-465.

Fawcett,J. (2005).*Contemporary Nursing Knowledge:Analysis And Evaluation Of Conceptual Models Of Nursing*.(Second Edition),USA:FA Davis Comp:223-319.

Girginer, U. H. (1994). *Türk Toplumunda Cinsiyet Rollerini Algısı* (Yüksek lisans tezi).Ege Üniversitesi,İzmir.

Gökkaya, F. (1994). *Anne-Babaların Cinsiyet Rolü Algıları Ve Cinsiyete Uygun Çocuk Yetiştirme Eğilimleri İle Okul Öncesi Çocukların Cinsiyet Rolü Gelişimi (Oyuncak Tercihini İle) Arasındaki İlişkinin İncelenmesi* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi).Ege Üniversitesi, İzmir.

Gümüšođlu, F. (2016) *Ders Kitaplarında Toplumsal Cinsiyet*.İstanbul:Tarihçi Kitabevi.

Gündüz Kalan, Ö. (2010). Reklamda Çocuğun Toplumsal Cinsiyet Teorisi Bağlamında Konumlandırılması: Kinder Reklam Filmleri Üzerine Bir İnceleme. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 38, 75-89.

Gürşimşek, I., Günay, D. (2005).Çocuk Kitaplarında Cinsiyet Rollerinin İşlenişinde Kullanılan Dilsel Ve Dil Dışı Göstergelerin Değerlendirilmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18. 53-63.

Helman, C. G. (1990) *Culture, Health And İllness*. London: Wright/Butterworth.

Hollander, S. Z. (2001). *Socialization İnfluences On The Acquisition Of Gender Constancy*. Yeshiva University, New York, USA.

Hortaçsu, N. (2003).*Çocuklukta İlişkiler Anne Baba, Kardeş ve Arkadaşlar*. Ankara : İmge Yayınları.

Kağıtçıbaşı, Ç. (2010). *Benlik, Aile ve İnsan Gelişimi*.İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.

Kandiyoti, D.,Saktanber,A.(2005).*Kültür Fragmanları Türkiye’de Günlük Hayat* (2. Basım) . İstanbul : Metis Yayınevi.

Katz, L.G. (1999). Another Look At What Young Children Should Be Learning. Databases/ERIC: ED453980.

Kocadaş,B. (2004).Kültür ve Medya. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*. ISSN: 1303-5134.1-8.

Korkmaz, İ. (2003). Pegem Yayıncılık. B.Yeşilyaprak (Ed.) *Sosyal Öğrenme Kuramı Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi* (246-269). Ankara: Pegem Yayıncılık.

Köklü, N. Büyüköztürk, Ş.ve Bökeoğlu Ç.Ö. (2006). *Sosyal bilimler için istatistik*(2.Basım).Ankara: Pegem Yayıncılık.

Köseler, F.(2009). *Okulöncesi Öykü Ve Masal Kitaplarında Toplumsal Cinsiyet Olgusu* (Yüksek lisans tezi). Adnan Menderes Üniversitesi, Aydın.

Lippa, R.A. (2005). *Gender, Nature, And Nurtune*. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates. (Ebrary Document Reproduction Servise No. 10106630).

Lips, H. M. (2001). *Sex And Gender: An Introduction*. Mountain View:California Mayfield Publishing Company.

Maccoby, E.E., Martin, J.A. (1983). Socialization in the context of the family: Parent-child interaction. In: E.M. Hetherington (Ed.), P.H. Mussen (Series Ed.), *Handbook of child*

psychology: Vol 4 Socialization, personality, and social development (pp. 1-101). New York: Wiley.

Maccoby, E. (1998). *The Two Sexes: Growing Up Apart, Coming Together* (2nd Ed.). London: The Belknap Press Of Harvard University Press.

Morgan, M. (1982). Television And Adolescents' Sex Role Stereotypes: A Longitudinal Study. *Journal Of Personality And Social Psychology*, 43(5), 947-955.

Morris, C. G. (2002). *Psikolojiyi Anlamak (Psikolojiye Giriş) (1. Basım)*. (H. B. Ayvaşık Ve M. Sayıl, Çev. ) Ankara: Türk Psikologlar Derneği (2002).

Nahevan, N. O. (2004). A Turkish Language Equivalence Of The Exercise Of Self-Care Agency Scale. *Western Journal Of Nursing Research*, 26(7), 813-824.

Navaro, L. (2000) *Tapınağın Öbür Yüzü: Kadınlar ve Erkekler Üzerine*. İstanbul : Remzi Kitapevi.

Oktay, A. (1985). Okul Öncesi Dönemde Temel Alışkanlıkların Kazandırılması. YA-PA Okul Öncesi Eğitimi ve Yaygınlaştırılması Semineri I-II, 39-46. İstanbul: Doğu Matbaası.

Onur, B. (1997). *Gelişim Psikolojisi: Yetişkinlik, Yaşlılık, Ölüm*. Ankara : İmge Yayınevi.

Ökten, Ş. (2009). Toplumsal Cinsiyet Ve İktidar: Güneydoğu Anadolu Bölgesinin Toplumsal Cinsiyet Düzeni. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2(8), 302-312.

Önder, A. (2003). *Okul Öncesi Çocukları İçin Eğitici Drama Uygulamaları*. İstanbul: Morpa Yayınevi.

Özdemir, O., Özdemir, P., Kadak, M. T., Nasıroğlu, S. (2012). Kişilik Gelişimi. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*. (4), 566-589. Doi: 10.5455/Cap.20120433.

Özen, Y. (2001). *Yarına Kalmak Adına Sorumluluk Eğitimi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Saçkes, M. (2013). Erken Çocukluk Eğitiminde Önem Verilmesi Gereken Gelişimsel Alanlar: Anne-Baba ve Öğretmen Önceliklerinin Karşılaştırılması. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*. 13(3), 1675-1690. doi: 10.12738/estp.2013.3.1634.

Sahannon, B., Chen. A. (1988). A Three-Year School-Based Nutrition Education Study. *Journal of Nutrition Education*, 20-3. p.114.

Schaefer,E.S., Bell,R.Q(1958). Development Of A Parental Attitude Research Instrument. *Child Develop.* 29,339-61.

Shaffer ,D. R.(1988). *Social And Personality Development*. California: Brooks / Cole Publishing Company.

Szkrybalo, J. (1998). *The Motivational Consequences Of Gender Constancy: A Test Of Competing Interpretations Of Lawrence Kohlbergs Cognitive-Developmental Theory*. (Unpublished Dissertation). New York State University, New York, USA.

T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı (2011). *Türkiye’de Aile Yapısı Araştırması* (ISBN : 978-605-4628-37-7).Erişimadresi:

[https://Www.Tuseb.Gov.Tr/Enstitu/Tacese/Yuklemeler/Ekitap/Aile/Turkiyenin\\_Aile\\_Yapisi\\_Arastirmasi\\_2011.Pdf](https://Www.Tuseb.Gov.Tr/Enstitu/Tacese/Yuklemeler/Ekitap/Aile/Turkiyenin_Aile_Yapisi_Arastirmasi_2011.Pdf)

T.C.Milli Eğitim Bakanlığı (2006). *36-72 Aylık Çocuklar İçin Okul Öncesi Eğitim Programı*. İstanbul :Ya-Pa Yayınları.

Terzioğlu, F., Taşkın, L. (2008). Kadının Toplumsal Cinsiyet Rolünün Liderlik Davranışlarına ve Hemşirelik Mesleğine Yansımaları. *C.Ü. Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 12(2),62-67.

Torun, Y. (2002). *Gender-Bias İn Student-Teacher İnteractions And İts Effect On Reproduction Of Gender Roles İn The Clasroom* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Ortadoğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Tuzcuoğlu, N.(2004).*Bir Aile Olmak/ Anne Baba Olmanın Altın Kuralları*. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.

Varol, N. (2004). *Öz bakım Becerilerinin Öğretimi*(2. Baskı).Ankara: Kök Yayıncılık.

Vatandaş,C.(2007).Toplumsal Cinsiyet Ve Cinsiyet Rollerinin Algılanışı. *Sosyoloji Konferansları Dergisi*,35,29-5.

Velioğlu,P. (1999).*Hemşirelikte Kavram ve Kuramlar*.İstanbul:Alaş Ofset Matbaası.

Yağan Güder,S.(2014).*Okul Öncesi Dönemdeki Çocukların Toplumsal Cinsiyet Algılarının İncelenmesi*(Doktora Tezi).Hacettepe Üniversitesi,Ankara.



- Yağan Güder,S.,Gülyıldız,T.(2016). Okul Öncesi Dönemdeki Çocukların Toplumsal Cinsiyet Algılarında Ailenin Rolü.*Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*,31(2),424-446.
- Yalçın, M., Başar, M. , Çetinkaya, A. (2013).Okul Öncesi Eğitime 5-6 Yaşında Başlayan Çocuklar İle 3-4 Yaşında Başlayan Çocukların Özbakım Becerilerinin Veli Görüşlerine Göre İncelenmesi (Uşak İli Örneği).*Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*,6(4).208-244.
- Yavuzer, H. (1992). *Çocuk ve Suç*.İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Yavuzer,H.(2002). *Çocuk Psikolojisi*.İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Yavuzer, H. (2005). *Bedensel, Zihinsel ve Sosyal Gelişimiyle Çocuğunuzun İlk 6 Yılı*. İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Yeşilyaprak,B.(2004).*Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi*. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Yıldırım,A.,Şimşek,H.(2013).*Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (9.Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz,S.(2018).Toplumsal Cinsiyet Rollerinin Günlük Hayattaki Yansımaları:Çorum/Alaca Örneği.*İmgelem Dergisi*, Cilt No(2),55-76.
- Williams, J. E., Best, D. L. (1990). *Cross-Cultural Research And Methodology Series, Vol. 13. Sex And Psyche: Gender And Self Viewed Cross-Culturally*. Thousand Oaks, CA, US: Sage Publications, Inc.

## EKLER

### EK-1 Anaokulu Yaşantıları Öz Bakım Beceri Anket Formu

Sevgili Öğretmenlerimiz,

Bu anket formu, 60-66 aylık çocukların kurum yaşantısında gerçekleştirdikleri özbakım becerileri hakkında sizlerin gözlemlerinden yararlanarak bilgi edinmek amacıyla hazırlanmıştır. Çocuğun özbakım becerilerini en iyi yansıtan seçeneği işaretlemeniz araştırmanın sağlıklı yürütülmesi ve doğru veriler elde edilmesi açısından oldukça önemlidir.

#### Çocuğun Adı Soyadı:

Ölçekte yer alan her bir maddeyi aşağıda verilen seçeneklere göre işaretleyiniz.

- 1.Bu ifadeyi **hiç yapamaz**.
- 2.Bu ifadeyi **çok nadir** yapar.
- 3.Bu ifadeyi **bazen** yapar.
- 4.Bu ifadeyi **çoğunlukla** yapar.
- 5.Bu ifadeyi **her zaman** yapar.

YEMEK YEME İLE İLGİLİ DAVRANIŞLAR						
Davranış Sıklığı	Hiç Yapamaz	Çok Nadir	Bazen	Çoğunlukla	Her zaman	
Yemeğin türüne uygun çatal, kaşık vb. araç gereci alır.						
Yemekte başkasına ait bardak, çatal vb.lerini kullanmaz.						
Ekmeğinin üzerine yumuşak besinleri bıçak kullanarak sürer. (Çikolata, yağ, krem peynir vb.)						
Bıçak kullanarak yumuşak besinleri keser. (Haşlanmış patates, peynir, sosis vb.)						
Yemek istediği yiyecekleri tabağına alır.						
Su, süt veya meyve suyunu dökmeden bardağına doldurur.						
Yiyebileceği kadar yemek alır.						
Yiyecekleri yerken görgü kurallarına uyar. (Ağzında lokma varken konuşmama, ağızını kapatarak yeme vb.)						
Yemeğini öğün zamanlarında ve süresinde yer.						

<b>GIYİNME – SOYUNMA İLE İLGİLİ DAVRANIŞLAR</b>					
<b>Davranış Sıklığı</b>	<b>1</b>	<b>2</b>	<b>3</b>	<b>4</b>	<b>5</b>
Giysilerini yardım almadan giyer.					
Fermuarının alt kısmını geçirerek önünü kapatır.					
Giysilerindeki düğmeleri yardımsız ilikler.					
Ayakkabılarını kendi giyer.					
Ayakkabılarının bağcıklarını yardımsız bağlar.					

<b>TEMİZLİK İLE İLGİLİ DAVRANIŞLAR</b>					
<b>Davranış Sıklığı</b>	<b>1</b>	<b>2</b>	<b>3</b>	<b>4</b>	<b>5</b>
Elini ve yüzünü uygun şekilde yıkar.					
Yemekten önce ve sonra hatırlatılmadan ellerini yıkar.					
Hatırlatılmadan gerektiğinde yardımsız burnunu mendille siler.					
Öksürürken veya hapsirirken eliyle ya da mendille ağzını kapatır.					
Sırt boyun ve ense hariç kendini yıkar.					
Saçlarını tarar.					

<b>KENDİNİ TEHLİKELERDEN KORUMA İLE İLGİLİ DAVRANIŞLAR</b>					
<b>Davranış Sıklığı</b>	<b>1</b>	<b>2</b>	<b>3</b>	<b>4</b>	<b>5</b>
Ev adresini bilir.					
Ev telefonunu veya anne-babasına ait cep telefonunu söyler.					
Tehlikeli eşyalardan kendini korur. (bıçak, yanıcı madde vb.)					
Tehlikeli durumlarda gerekli olan numaraları bilir. (155 polis, 112 ambulans vb.)					

<b>TUVALET ALIŞKANLIĞI İLE İLGİLİ DAVRANIŞLAR</b>					
<b>Davranış Sıklığı</b>	<b>1</b>	<b>2</b>	<b>3</b>	<b>4</b>	<b>5</b>
Tuvalet ihtiyacını zamanında giderir.					
Tuvalet ihtiyacını giderdikten sonra tuvalet kağıdı ve su kullanarak yardımsız temizliğini yapar.					
Tuvalet ihtiyacını giderdikten sonra iç çamaşırını ve alt giysisini uygun şekilde giyer.					
Tuvalet ihtiyacını yapmadan önce ve tuvaletini yaptıktan sonra sifonu çekerek tuvaleti temiz bırakır.					
Tuvaletten sonra ellerini yıkar.					
Umumi yerlerde bay ve bayan tuvaletlerini ayırt eder.					

<b>TERTİP DÜZEN İLE İLGİLİ DAVRANIŞLAR</b>					
<b>Davranış Sıklığı</b>	<b>1</b>	<b>2</b>	<b>3</b>	<b>4</b>	<b>5</b>
Giysilerini çıkardıktan sonra katlar.					
Boyuna uygun bir askıya ceketini veya montunu asar.					
Kendine ait eşyaları toplar. (oyuncaklar, boya kalemleri vb.)					
Sofranın hazırlanmasına yardım eder.					
Temizlik işlerine yardım eder. (toz almaya yardım etmek, yer silmek gibi.)					

## EK-2 Ev Yaşantıları Öz Bakım Beceri Anket Formu

Sevgili Annelerimiz,

Bu anket formu, 60-66 aylık çocukların ev yaşantısında gerçekleştirdikleri öz bakım becerileri hakkında sizlerin gözlemlerinden yararlanarak bilgi edinmek amacıyla hazırlanmıştır. Çocuğun öz bakım becerilerini en iyi yansıtan seçeneği işaretlemeniz araştırmanın sağlıklı yürütülmesi ve doğru veriler elde edilmesi açısından oldukça önemlidir.

### Çocuğun Adı Soyadı:

Ölçekte yer alan her bir maddeyi aşağıda verilen seçeneklere göre işaretleyiniz.

1.Bu ifadeyi **hiç yapamaz**.

2.Bu ifadeyi **ok nadir** yapar.

3.Bu ifadeyi **bazen** yapar.

4.Bu ifadeyi **oğunlukla** yapar.

5.Bu ifadeyi **her zaman** yapar.

YEMEK YEME İLE İLGİLİ DAVRANIşLAR					
Davranış Sıklığı	Hiç Yapamaz	ok Nadir	Bazen	oğunlukla	Her zaman
Yemeğin türüne uygun atal, kaşık vb. araç gereci alır.					
Yemekte başkasına ait bardak, atal vb.lerini kullanmaz.					
Ekmeğinin üzerine yumuşak besinleri bıçak kullanarak sürer. (ikolata, yağ, krem peynir vb.)					
Bıçak kullanarak yumuşak besinleri keser. (Haşlanmış patates, peynir, sosis vb.)					
Acıktığında kendi için soğuk sandviç hazırlar.					
Yemek istediği yiyecekleri tabağına alır.					
Su, süt veya meyve suyunu dökmeden bardağına doldurur.					
Yiyebileceği kadar yemek alır.					
Yiyecekleri yerken görgü kurallarına uyar. (Ağzında lokma varken konuşmama, ağzını kapatarak yeme vb.)					
Yemeğini öğün zamanlarında ve süresinde yer.					

<b>GIYİNME – SOYUNMA İLE İLGİLİ DAVRANIŞLAR</b>					
<b>Davranış Sıklığı</b>	<b>1</b>	<b>2</b>	<b>3</b>	<b>4</b>	<b>5</b>
Giysilerini yardım almadan giyer.					
Fermuarının alt kısmını geçirerek önünü kapatır.					
Giysilerindeki düğmeleri yardımsız ilikler.					
Ayakkabılarını kendi giyer.					
Ayakkabılarının bağcıklarını yardımsız bağlar.					
Duruma ve hava şartlarına uygun giyeceği seçer.					

<b>TEMİZLİK İLE İLGİLİ DAVRANIŞLAR</b>					
<b>Davranış Sıklığı</b>	<b>1</b>	<b>2</b>	<b>3</b>	<b>4</b>	<b>5</b>
Elini ve yüzünü uygun şekilde yıkar.					
Sabah kalktığında hatırlatılmadan yüzünü yıkar.					
Yemekten önce ve sonra hatırlatılmadan ellerini yıkar.					
Dişlerini yardımsız günde en az 2 defa fırçalar.					
Hatırlatılmadan gerektiğinde yardımsız burnunu mendille siler.					
Öksürürken veya hapşırırken eliyle ya da mendille ağzını kapatır.					
Sırt boyun ve ense hariç kendini yıkar.					
Saçlarını tarar.					
Saçlarını yardımsız kurutur.					
Tırnakları uzadığında kesilmesi gerektiğini bilir.					

<b>KENDİNİ TEHLİKELERDEN KORUMA İLE İLGİLİ DAVRANIŞLAR</b>					
<b>Davranış Sıklığı</b>	<b>1</b>	<b>2</b>	<b>3</b>	<b>4</b>	<b>5</b>
Evinin yakınlarında sürekli yetişkin denetimi olmadan dolaşabilir.					
Ev adresini bilir.					
Ev telefonunu veya anne-babasına ait cep telefonunu söyler.					
Tehlikeli eşyalardan kendini korur. (bıçak, yanıcı madde vb.)					
Tehlikeli durumlarda gerekli olan numaraları bilir. (155 polis, 112 ambulans vb.)					
Araçta emniyet kemerini kullanır.					

<b>TUVALET ALIŞKANLIĞI İLE İLGİLİ DAVRANIŞLAR</b>					
<b>Davranış Sıklığı</b>	<b>1</b>	<b>2</b>	<b>3</b>	<b>4</b>	<b>5</b>
Tuvalet ihtiyacını zamanında giderir.					
Tuvalet ihtiyacını giderdikten sonra tuvalet kağıdı ve su kullanarak yardımsız temizliğini yapar.					
Tuvalet ihtiyacını giderdikten sonra iç çamaşırını ve alt giysisini uygun şekilde giyer.					
Tuvalet ihtiyacını yapmadan önce ve tuvaletini yaptıktan sonra sifonu çekerek tuvaleti temiz bırakır.					
Tuvaletten sonra ellerini yıkar.					
Umumi yerlerde bay ve bayan tuvaletlerini ayırt eder.					
Tuvalete gitmesi gerektiğinde uykusundan uyanır.					

<b>TERTİP DÜZEN İLE İLGİLİ DAVRANIŞLAR</b>					
<b>Davranış Sıklığı</b>	<b>1</b>	<b>2</b>	<b>3</b>	<b>4</b>	<b>5</b>
Giysilerini çıkardıktan sonra katlar.					
Boyuna uygun bir askıya ceketini veya montunu asar.					
Kalktığı yatağını düzenler.					
Kendine ait eşyaları toplar. (oyuncaklar, boya kalemleri vb.)					
Sofranın hazırlanmasına yardım eder.					
Ev temizliği ile ilgili işlere yardım eder. (toz almaya yardım etmek gibi.)					

## EK-3 Çocuklardan Beklenen Öz Bakım Becerileri Anket Formu

Sevgili Annelerimiz;

Aşağıda belirtilen maddeleri 60-66 aylık kız çocuğunu göz önünde bulundurarak cevap vermenizi rica ederiz.

**Annenin Adı Soyadı:**

Ölçekte yer alan her bir maddeyi aşağıda verilen seçeneklere göre işaretleyiniz.

1.Bu ifadeyi **hiç yapamaz.**

2.Bu ifadeyi **çok nadir** yapar.

3.Bu ifadeyi **bazen** yapar.

4.Bu ifadeyi **çoğunlukla** yapar.

5.Bu ifadeyi **her zaman** yapar.

<b>YEMEK YEME İLE İLGİLİ DAVRANIŞLAR</b>					
<b>Davranış Sıklığı</b>	<b>Hiç Yapamaz</b>	<b>Çok Nadir</b>	<b>Bazen</b>	<b>Çoğunlukla</b>	<b>Her zaman</b>
Yemeğin türüne uygun çatal, kaşık vb. araç gereci alır.					
Yemekte başkasına ait bardak, çatal vb.lerini kullanmaz.					
Ekmeğinin üzerine yumuşak besinleri bıçak kullanarak sürer. (Çikolata, yağ, krem peynir vb.)					
Bıçak kullanarak yumuşak besinleri keser. (Haşlanmış patates, peynir, sosis vb.)					
Acıktığında kendi için soğuk sandviç hazırlar.					
Yemek istediği yiyecekleri tabağına alır.					
Su, süt veya meyve suyunu dökmeden bardağına doldurur.					
Yiyebileceği kadar yemek alır.					
Yiyecekleri yerken görgü kurallarına uyar. (Ağzında lokma varken konuşmama, ağzını kapatarak yeme vb.)					
Yemeğini öğün zamanlarında ve süresinde yer.					



<b>GIYİNME – SOYUNMA İLE İLGİLİ DAVRANIŞLAR</b>					
<b>Davranış Sıklığı</b>	<b>1</b>	<b>2</b>	<b>3</b>	<b>4</b>	<b>5</b>
Giysilerini yardım almadan giyer.					
Fermuarının alt kısmını geçirerek önünü kapatır.					
Giysilerindeki düğmeleri yardımsız ilikler.					
Ayakkabılarını kendi giyer.					
Ayakkabılarının bağcıklarını yardımsız bağlar.					
Duruma ve hava şartlarına uygun giyeceği seçer.					

<b>TEMİZLİK İLE İLGİLİ DAVRANIŞLAR</b>					
<b>Davranış Sıklığı</b>	<b>1</b>	<b>2</b>	<b>3</b>	<b>4</b>	<b>5</b>
Elini ve yüzünü uygun şekilde yıkar.					
Sabah kalktığında hatırlatılmadan yüzünü yıkar.					
Yemekten önce ve sonra hatırlatılmadan ellerini yıkar.					
Dişlerini yardımsız günde en az 2 defa fırçalar.					
Hatırlatılmadan gerektiğinde yardımsız burnunu mendille siler.					
Öksürürken veya hapşırırken eliyle ya da mendille ağzını kapatır.					
Sırt boyun ve ense hariç kendini yıkar.					
Saçlarını tarar.					
Saçlarını yardımsız kurutur.					
Tırnakları uzadığında kesilmesi gerektiğini bilir.					

<b>KENDİNİ TEHLİKELERDEN KORUMA İLE İLGİLİ DAVRANIŞLAR</b>					
<b>Davranış Sıklığı</b>	<b>1</b>	<b>2</b>	<b>3</b>	<b>4</b>	<b>5</b>
Evinin yakınlarında sürekli yetişkin denetimi olmadan dolaşabilir.					
Ev adresini bilir.					
Ev telefonunu veya anne-babasına ait cep telefonunu söyler.					
Tehlikeli eşyalardan kendini korur. (bıçak, yanıcı madde vb.)					
Tehlikeli durumlarda gerekli olan numaraları bilir. (155 polis, 112 ambulans vb.)					
Araçta emniyet kemerini kullanır.					

<b>TUVALET ALIŞKANLIĞI İLE İLGİLİ DAVRANIŞLAR</b>					
<b>Davranış Sıklığı</b>	<b>1</b>	<b>2</b>	<b>3</b>	<b>4</b>	<b>5</b>
Tuvalet ihtiyacını zamanında giderir.					
Tuvalet ihtiyacını giderdikten sonra tuvalet kağıdı ve su kullanarak yardımsız temizliğini yapar.					
Tuvalet ihtiyacını giderdikten sonra iç çamaşırını ve alt giysisini uygun şekilde giyer.					
Tuvalet ihtiyacını yapmadan önce ve tuvaletini yaptıktan sonra sifonu çekerek tuvaleti temiz bırakır.					
Tuvaletten sonra ellerini yıkar.					
Umumi yerlerde bay ve bayan tuvaletlerini ayırt eder.					
Tuvalete gitmesi gerektiğinde uykusundan uyanır.					

<b>TERTİP DÜZEN İLE İLGİLİ DAVRANIŞLAR</b>					
<b>Davranış Sıklığı</b>	<b>1</b>	<b>2</b>	<b>3</b>	<b>4</b>	<b>5</b>
Giysilerini çıkardıktan sonra katlar.					
Boyuna uygun bir askıya ceketini veya montunu asar.					
Kalktığı yatağını düzenler.					
Kendine ait eşyaları toplar. (oyuncaklar, boya kalemleri vb.)					
Sofranın hazırlanmasına yardım eder.					
Ev işlerinden birini üstlenir. (toz almaya yardım etmek gibi.)					

#### **EK-4 Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu**

Tertip düzen boyutunda yer alan;

1. Giysilerini çıkardıktan sonra katlama becerisiyle/davranışıyla ilgili kız ve erkek çocuklar neler yapmaktadırlar. Siz nelere tanık oldunuz, neler yaşadınız?
2. Boyuna uygun bir askıya ceket veya montunu asma becerisiyle/davranışıyla ilgili kız ve erkek çocuklar neler yapmaktadırlar. Siz nelere tanık oldunuz, neler yaşadınız?
3. Kalktığında yatağını düzenleme becerisiyle/davranışıyla ilgili kız ve erkek çocuklar neler yapmaktadırlar. Siz nelere tanık oldunuz, neler yaşadınız?
4. Kendine ait eşyaları toplama becerisiyle/davranışıyla ilgili kız ve erkek çocuklar neler yapmaktadırlar. Siz nelere tanık oldunuz, neler yaşadınız?
5. Sofranın hazırlanmasına yardım etme becerisiyle/davranışıyla ilgili kız ve erkek çocuklar neler yapmaktadırlar. Siz nelere tanık oldunuz, neler yaşadınız?
6. Ev işlerinden birini üstlenme becerisiyle/davranışıyla ilgili kız ve erkek çocuklar neler yapmaktadırlar. Siz nelere tanık oldunuz, neler yaşadınız?
7. Erkek çocuklara ev ile ilgili işler öğretilse yaparlar mı? Siz nelere tanık oldunuz, neler yaşadınız?
8. Çocuğunuzu ev ile ilgili işleri yapması için destekler misiniz? Nasıl desteklersiniz?
9. Toplumda “Temizlik kadın işidir” şeklinde görüşler var bununla ilgili siz ne düşünüyorsunuz? Bu görüşü değiştirmek için neler yapıyorsunuz?

## ETİK KURUL KARARI

T.C.  
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ  
Sosyal ve Beşeri Bilimler Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu  
KARAR

Toplantı Tarihi : 29/08/2018

Karar Sayısı : 114

Üniversitemiz Eğitim Fakültesi Temel Eğitim Bölümü **Dr. Öğr. Üyesi Hale KOÇER**'in danışmanlığını, **Melike ÇETİN**'in araştırmacılığını üstlendiği, "Okul Öncesi Eğitim Kurumlarına Giden 60-72 Aylık Çocukların Özbakım Becerilerinin Annelerinin Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Tutum ve Beklentilerine Göre İncelenmesi" başlıklı tez çalışması kapsamında kullanılacak olan anketin uygunluğunun görüşülmesi istemi.

Üniversitemiz Eğitim Fakültesi Temel Eğitim Bölümü **Dr. Öğr. Üyesi Hale KOÇER**'in danışmanlığını, **Melike ÇETİN**'in araştırmacılığını üstlendiği, "Okul Öncesi Eğitim Kurumlarına Giden 60-72 Aylık Çocukların Özbakım Becerilerinin Annelerinin Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Tutum ve Beklentilerine Göre İncelenmesi" konulu anket çalışmasının, fikri hukuki ve telif hakları bakımından metot ve ölççeğine ilişkin sorumluluğun başvurucuya ait olmak üzere, proje süresince uygulanmasının etik olarak **uygun olduğuna** oy birliği ile karar verilmiştir.




Başkan  
Prof. Dr.  
Osman ERAVŞAR

Üye  
Prof. Dr.  
Mustafa ŞEKER

Üye  
Prof. Dr.   
Abdullah KARAÇAG

Üye  
Prof. Dr.  
Ahmet BAYANER  
(Bulunmadı)

Üye  
Prof. Dr.   
Bahattin ÖZDEMİR

Üye  
Prof. Dr.  
Hilmi DEMİRKAYA  
(Bulunmadı)

Üye  
Prof. Dr.   
Adnan DÖNMEZ

## ÖLÇEK KULLANIM İZİNLERİ

**Doç. Dr. Murat BAŞAR :**

Tarafınızdan geliştirilmiş olup " Okul Öncesi Eğitime 5-6 Yaşında Başlayan Çocuklar İle 3-4 Yaşında Başlayan Çocukların Öz Bakım Becerilerinin Veli Görüşlerine Göre İncelenmesi (Uşak İli Örneği)" adlı makalenizde kullandığınız "Okul Öncesi Öz Bakım Becerileri Ölçeği" ni tezime büyük ölçüde katkı sağlayacağından ve bana ışık tutacağından emin olarak, izninizle kullanmak istiyorum.

Uygun gördüğünüz takdirde, tarafıma aynı mail adresiyle göndermenizi rica eder, saygılarımı sunarım.

Melike ÇETİN

**MURAT BASAR** <murat.basar@usak.edu.tr>

Alıcı: ben ▾

Kaynakça gösterme şartıyla kullanabilirsiniz

4 Kas 2017 Cmt 20:10



**Ayşe ÇETİNKAYA:**



Tarafınızdan geliştirilmiş olup " Okul Öncesi Eğitime 5-6 Yaşında Başlayan Çocuklar İle 3-4 Yaşında Başlayan Çocukların Öz Bakım Becerilerinin Veli Görüşlerine Göre İncelenmesi (Uşak İli Örneği)" adlı makalenizde ve tezinizde kullandığınız "Okul Öncesi Öz Bakım Becerileri Ölçeği" ni tezime büyük ölçüde katkı sağlayacağından ve bana ışık tutacağından emin olarak, izninizle kullanmak istiyorum.

Uygun gördüğünüz takdirde, bildirmenizi rica eder, saygılarımı sunarım.

Melike ÇETİN

21.02.2018 11:51

Birbirinizi arayabilir ve birbirinizin Aktif Durum ve mesajları okuma zamanı gibi bilgilerini görebilirsiniz.



Merhabalar tezimdeki ölçeği kullanabilirsiniz faydalı olması dileğiyle iyi günler....

# MİLLİ EĞİTİM BAKANLIĞI ARAŞTIRMA İZİNİ



T.C.  
MUŞ VALİLİĞİ  
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 63326527-355.01-E.24868120  
Konu : Araştırma İzni Melike DOĞAN

25/12/2018

## VALİLİK MAKAMINA

İlgi :Akdeniz Üniversitesi Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı 16/12/2018 tarih 34415 sayılı yazısı.

Akdeniz Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitimi Anabilim dalında yüksek lisans yapan Melike DOĞAN ın, Müdürlüğümüze bağlı okullarda gerçekleştirmek istediği "60-72 aylık çocukların Okul Öncesi Eğitim Kurumlarındaki Yaşantılarında Cinsiyete Göre Gözlenen Farklılıklar ile Anne Babaların Toplumsal Cinsiyet Algılarının Karşılaştırılması " başlıklı tez çalışması Anket ve Araştırma İzni komisyonunca incelenmiş olup, Müdürlüğümüze bağlı okullarda Dersleri aksatmamak Şartıyla yapılması uygun görülmektedir.

Makamlarınızca da uygun görülmesi halinde olurlarınıza arz ederim.

Metin İLCİ  
Millî Eğitim Müdürü

OLUR  
25/12/2018

Alper ÇİFÇİ  
Vali a.  
Vali Yardımcısı

## BİLDİRİM

Hazırladığım tezin/raporun tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin/raporumun kâğıt ve elektronik kopyalarının Akdeniz Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

Tezimin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

Tezim/Raporum sadece Akdeniz Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir. Tezimin/Raporumun 1 yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

29/08/2019

Melike ÇETİN DOĞAN

## ÖZGEÇMİŞ

### Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı : Melike ÇETİN DOĞAN  
Doğum Yeri ve Tarihi : Antalya/Serik – 21/01/1994

### Eğitim Durumu

Lisans Öğrenimi : Akdeniz Üniversitesi Eğitim Fakültesi  
Okul Öncesi Öğretmenliği Bölümü  
Yüksek Lisans Öğrenimi : Akdeniz Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü  
Bildiği Yabancı Diller : İngilizce  
Bilimsel Faaliyetleri :

### İş Deneyimi

Stajlar : Antalya Konyaaltı Bedriye Bileydi İlkokulu  
Projeler :  
Çalıştığı Kurumlar : Muş Varto Dutözü İlkokulu  
Muş Varto Anaokulu  
Muş Hasköy Anaokulu

### İletişim

E-Posta Adresi : cetinmelike1@gmail.com

Tarih : 20/08/2019



## İNTİHAL RAPORU

ANNELERİN 60-66 AYLIK KIZ VE ERKEK ÇOCUKLARDAN ÖZ BAKIM BECERİLERİNE İLİŞKİN BEKLENTİLERİ: BİR KARMA YÖNTEM ÇALIŞMASI Melike Çetin

### ORJİNALLİK RAPORU

% <b>14</b>	% <b>11</b>	% <b>3</b>	% <b>11</b>
BENZERLİK ENDEKSİ	İNTERNET KAYNAKLARI	YAYINLAR	ÖĞRENCİ ÖDEVLERİ

### BİRİNCİ KAYNAKLAR

1	<a href="http://sosyaldergi.usak.edu.tr">sosyaldergi.usak.edu.tr</a> İnternet Kaynağı	%2
2	<a href="http://www.openaccess.hacettepe.edu.tr:8080">www.openaccess.hacettepe.edu.tr:8080</a> İnternet Kaynağı	%2
3	Submitted to Ankara University Öğrenci Ödevi	%1
4	Submitted to Eastern Mediterranean University Öğrenci Ödevi	<%1
5	<a href="http://adudspace.adu.edu.tr:8080">adudspace.adu.edu.tr:8080</a> İnternet Kaynağı	<%1
6	<a href="http://www.alternatifokullar.com">www.alternatifokullar.com</a> İnternet Kaynağı	<%1
7	Submitted to Abant İzzet Baysal Üniversitesi Öğrenci Ödevi	<%1
8	<a href="http://blog.kararara.com">blog.kararara.com</a> İnternet Kaynağı	<%1

23.08.2019  
Melike Çetin Öğretmen

23.08.2019  
Dr. Öğr. Üyesi Hakan Başoğlu